

eylem

MELİH CEVDET ANDAY

Adam Gibi Yaşamak

DOĞAN ÖZGÜDEN

Emekçi Hareketlerinde Bürokrasi ve Oligarşi Tehlikesi

EMİN TÜRK ELİÇİN

Türk Devriminin Uğrakları

MUVAFFAK ŞEREF

İşçi Sınıfı, Yoksul Köylüler ve Toplumcu Aydınlar

HÜSEYİN BAŞ — GALİP ÜSTÜN

Doğumların Kısıtlanması

ARSLAN BAŞER KAFAOĞLU

Az Gelişmiş Ekonomiler

PAUL BARAN

Geriliğin Ekonomi Bilimi

Çev. : Arslan Başer

İSMAİL SEVİN

Batılılaşma Üstüne Düşünceler

MAX BEER

Savaş Olmadı

Çev. : Babür Kuzucu

AYDOS TOROS

Öğretmenlerin Eskişehir Kongreleri

İç Gözlemler — Dış Gözlemler

eylem

AYLIK DÜŞÜN VE EYLEM
DERGİSİ

SAYI : 6 CİLT : 1

1 Ağustos 1964

Sahibi :

ŞÜKRAN KURDAKUL



Yazı işlerini fiilen idare eden :

ÖMÜR CANDAŞ



Her ayın başında İstanbul'da yayımlanır. Sayısı 250 kuruştur. Altı aylık abonesi 10 lira. Yıllık abonesi 20 lira. Havaleler, Şükran Kurdakul - Ankara caddesi 45/22 adresine gönderilmelidir.



Dergiye gönderilen yazılar iade edilmez.



İlan Koşulları :

Tam sahife çift renk: 1250 TL.

Tam sahife tek renk: 1000 TL.



Basıldığı yer :

Gün Matbaası - İstanbul

Kapak baskısı :

ERSA Matbaacılık Koll. Şti.

İç Gözlemler

Öğretmenlerin Eskişehir Kongreleri

Batman Grevi Gayesine Ulaştı

Anayasaya Aykırı Bir Kanun Daha

Türk Ekonomisinde Durgunluk

Levent Yılmaz
tarafından
TÜSTAV'a
bağışlanmıştır

ADAM GİBİ YAŞAMAK

Melih Cevdet ANDAY

«Batılılaşmak da ne demek?» diye soran bir softaya, Atatürk, «Adam olmak demektir, adam olmak.» demişti. Elbette, softaların, ağaların, halk düşmanı politikacıların, bilisiz mürşitlerin elinden bu toplum adam gibi yaşayamazdı, yaşıyamıyordu. Tarihin akışı karşısında zorla tutunmak için bütün uyanış akımlarını bastırmak, ulusseverleri, ülkücüleri, gerçek aydınları susturmak istiyen sömürücü yöneticiler, Kurtuluş savaşı kahramanının ağzından bu sözü duyunca elbet tümünden batı düşmanı kesileceklerdi, ki öyle olmuştur.

Bugün ise, batıcı geçinen sözüm ona bir takım aydınlar, geri kalmış ülkelerdeki sosyalist kalkınma çabalarını, «sefalette eşitlik» adını takarak küçümser, onları batı düşmanı ilân eder ve asıl batı'nın kapitalist batı olduğu hakkındaki inançlarını böylece üstü kapalı sokuştururken, Atatürk'ün batılılaşma, demek ki adam gibi yaşamak anlayışına karşı yeni bir softalıkla direnmeye kalkmaktadırlar. Onlar bilmiyorlar mı ya da bilmek istemiyorlar mı ki, Türkiye'nin kurtuluş yolunu tıkamak için canlarını dişlerine takmış olan köy ve şehir ağaları, halkımızın adam gibi yaşaması ülküsüne, demek ki Atatürk'ün devrimciliğine karşıdır. O köy ve şehir ağalarının, bu ülkeyi

içinde bulunduğu çıkmazdan kurtarma güçleri yoktur. Bizi kurtaracak olan güç, Kurtuluş savaşını yapan halkın gücüdür ancak. Bugün, geri kalmış ülkelerin kurtuluş savaşlarının adı artık her yerde sosyalizmdir. Her geçen gün, Türkiye'nin de sosyalizmden başka çıkar yolu olmadığını gösteriyor. Bizim için batılılaşma, batı kapitalizmine ve onun çeşitli yaşayış biçimlerine özenmek olamaz. Batı kapitalizmini ve onun çeşitli yaşayış biçimlerini buraya getirmek burada tutturmak kimsenin elinde değildir. Bu yolu namuslu olarak zorlamak isteyenlerin de inançları iflâs edecektir. Bizim köy ve şehir ağaları, tarihi bilmedikleri ve ekonomiden anlamadıkları için, egemen ve yönetici sınıf olarak varlıklarını sürdürebileceklerini ve bu ülkeyi daha uzun süre yönetebileceklerini sanıyorlar. Oysa onlar, batıda devrimci bir geçmişi olan, fakat artık her gün zayıflayıp çökmekte bulunan kapitalizmin tarihten sildiği bir sınıfın kalıntılarıdır. İmdi, yirminci yüzyılın Türkiye'sini, kapitalizm öncesi bir orta çağ düzeninin yürütebileceğini, bununla da yetinmiyerek (kimi saflara ya da bilmişlere göre) kalkındırabileceğini düşünmek, sadece gülünç değil, korkunç bir inanıştır.

Böyle bir inanış, batı uygarlığını bir hristiyan uygarlığı sayıp kurtuluşu toptan hristiyan olmakta aramağa benzer. Oysa batı uygarlığının temelindeki humanizma, kiliseye karşı bir direnişti ve bugün bizim batı uygarlığı derken anladığımız da, bilim inanışının kiliseyi yenerek ve yendikçe yarattığı bir uygarlıktır. Tıpkı bunun gibi, bugün gene bizim batıya özenmemiz de, kilisenin gücü gibi gittikçe tarihe karışmakta olan kapitalizmi sosyalizmin yenerek ve yendikçe yarattığı uygarlığa özenmek olmalıdır. Türk halkının hristiyanlıktan bir umudu olamayacağı gibi, kapitalizmden de bir umudu yoktur. Bunların ikisi de bizim için yabancıdır. Hristiyanlık misyonerlerine karşı gösterdiğimiz titizliği, ulusca kapitalizm çığırtkanlarına karşı da gösterdiğimiz gün, çağımızın içindeki gerçek yerimizi almış olacağız. Çünkü adam gibi yaşamak istiyoruz.

Yeni softalar, «Sosyalizm de ne demek?» diye soruyorlar.

— Adam gibi yaşamak demektir, adam gibi.

EMEKÇİ HAREKETLERİNDE BÜROKRASI VE OLİGARŞİ TEHLİKESİ

Cemiyetler Kanununun değişmesiyle İstanbul, İzmir, Ankara, Samsun, Adana gibi büyük illerde kurulan İşçi Sendikalarının 1946 da CHP hükûmetince kapatılmasından sonra bu alandaki gelişmeleri izleyenler, Sendikacılığımızın «Amerikan doları ile finanse edilen bir eğitim düzeni içinde» olduğunda birleşmektedirler.

Bu anlayışla kurulan Sendikaların yönetici kadrolarının tutum ve davranışları, iç yapıları üstüne incelemeler yayımlıyacak olan dergimiz bu kez Doğan Özgüden'in yazısı ile konunun temel sorunlarına giriyor.

Doğan ÖZGÜDEN

Emekçi sınıfların en önemli mücadele araçları olan sendikalar ve siyasal partiler, zamanla yönetim kademelerinde meydana gelen bürokrasi ve oligarşi yüzünden dayandıkları sınıfların çıkarlarına hizmet etmekten uzaklaşarak belli bir imtiyazlılar grubunun kişisel ihtiras ve çıkarlarını tatmin için kullandıkları kadrolar haline gelebilirler. Sosyal mücadeleler tarihinde çeşitli biçimlerde görülen bu tehlikeye karşı, emekçi sınıfların tek teminatı, sendikalarda ve partilerde «iç demokrasi»yi sarsılmaz şekilde gerçekleştirmek, onu büyük bir titizlikle korumaktır.

Sendikacılığın geliştiği bütün ülkelerde sendikalar zaman zaman sınıfından kopmuş sendikacıların eline geçmiş, her şeyi kendi çıkarları açısından değerlendiren sözüm ona işçi liderleri, işverenlerle ve hükûmetle pazarlıklara girerek kitlelerin ekonomik ve sosyal mücadelelerine ihanet etmişler, işçiyi satmışlardır. Sendikaların yönetimini ellerine geçirenler, kısa zamanda «sarı sendikacı» durumuna girmişler, çevrelerinde bürokrat kadrolar kurarak kendileriyle çıkar birliği yapanlara sendika yönetiminde yetkiler vermişler, işyeri temsilcilerini kendilerine hizmet edecek kişilerden seçtirmişler, sendikalarda «iç demokrasi»yi öldürmüşlerdir. Bir işçinin sendika yöneticilerine karşı mücadele açarak bu bürokrasiyi yıkmasını sağlayacak bütün yollar da bu suretle tıkanmıştır. Sınıf bilincine ulaşmış işçiler, çeşitli zorbalık metodları kullanılarak tasfiye edilmiş, imtiyazlıların başta kalması sağlanmıştır.

Sendika bürokrasisinin en yüz kızartıcı örnekleri, bugün Türk sendikacılarına öncülük yapan Amerikan sendikacılık hareketi içinde görülmüştür. Amerikan sendikacılığında Gompers - Green saltanatı 70 yıl aralıksız sürmüş, bu süre içinde sendikalar gangsterlerin arpalığı haline getirilmiş, işçiler kendi

sendikaları aracılığı ile soyulmuşlardır. Marangozlar Sendikası'nın Başkanı Hutcheson, sendika içindeki istibdadını, başkanlığı kendi oğluna devredecek kadar kuvvetlendirmiş, Dok İşçileri Sendikası'nın Başkanı Ryan ise bu makamı ömür boyunca elinde bulundurmak suretiyle sendikayı tam bir çiftlik haline getirmiştir. (1)

Bugün Meany'nin başında bulunduğu AFL-CIO federal işçi kuruluştur ise, Amerikan sendikacılığında bürokrasiyi zirvesine ulaştırmıştır. AFL-CIO'da görev alanların çoğunluğu ölçsüz servetlere sahip, işçi sınıfı ile uzaktan yakından ilgisi olmayan asalak tiplerdir. AFL-CIO'nun yönetiminde gerçek işçilerin kontrol olanağı hemen hemen sıfıra indirilmiştir.

İngiltere'deki sendika yöneticilerinin aldıkları yıllık ücretlerle Amerika'daki sendikacıların aldıkları ücretlerin mukayesesini, sendikacılığımıza örnek olarak aldığımız Amerika'da bürokrasi ve işçi sırtından geçinmenin nerelere vardığını açıkça göstermektedir.

İngiltere'de en büyük işçi kuruluştur olan İşçi Sendikaları Kongresi (TUC)'nin Genel Sekreteri 5.600 Dolar, Ulaştırma İşçileri Sendikası Başkanı 4.760 Dolar, Demiryolu İşçileri Sendikası Başkanı 4.600 Dolar, Kömür İşçileri Sendikası Başkanı 3.000 Dolar almaktadırlar.

Buna karşılık, Birleşik Amerika'da yıllık ücretler şöyledir: Demiryolu Memurları Sendikası Başkanı 76.000 Dolar, Maden İşçileri Sendikası Başkanı 50.000 Dolar, Nakliye İşçileri Sendikası Başkanı 50.000 Dolar, Çelik İşçileri Sendikası Başkanı 40.000 Dolar, AFL-CIO'nun Başkanı 50.000 Dolar, Yapı İşçileri Sendikası Başkanı 30.000 Dolar, Kadın Giyim Eşyası İşçileri Sendikası Başkanı 23.400 Dolar. (2)

Göröldüğü gibi, Amerikalı sendikacıların aldıkları ücretler, İngiliz sendikacılarının ücretlerinin on misline yaklaşmaktadır. Kaldı ki, bu ödemeler sadece kâğıt üstünde görölenlerdir!

Bugün Türk sendikacıları da, Amerikan Doları ile finanse edilen bir eğitim düzeni içindedirler ve işçi aidatının kanun zoruyula işverenler tarafından kesilmesinin de verdiği rahatlık ve geniş imkânlar sayesinde sendikalarımızda bürokrasi teşekköl etmeğe başlamıştır. İmtiyazlı gruplar, Türk sendikacılığında köprü başlarını tutmak üzeredir. Eğer işçilerimiz, sınıf bilincine sahip sendikacılarımız şimdiden uyanık davranıp bu tehlikeli gelişmeye karşı çıkmazlarsa, muhakkak ki yarın çok geç olacaktır. Türk İş Üçüncü Bölge Temsilcisi Burhanettin Asutay'ın Amerika seyahatinden sonra Amerika'lıların yardımını ile yayınladığı bir kitapta iftiharla söylediği gibi, Türkiye'nin ikinci Amerika haline gelmesi, hiç değilse, sendika bürokrasisi yönünden gerçekleşecektir.

Sadece sendikalarda değil, kurulmuş veya kurulacak sınıf partilerinde de, «iç demokrasi»nin varlığı, parti yönetiminin oligarşik bir yapıya bürünmesine karşı en büyük teminattır.

(1) American Civil Liberties Union, Democracy in Trade Unions, N.Y., 1943

(2) William Z. Foster, Outline History of the World Trade Union Movement, P. 538, N.Y., 1956

Maurice Duverger'ye göre, hangi sınıfa dayanırlarsa dayansınlar, partilerin yönetimi, doğal olarak, oligarşik bir yapıya bürünmek eğilimi gösterir.

«Zamanla partinin yüksek katlarında nüfuz edilmesi güç bir «iç çevre» kurulur. Kuramsal olarak parti yönetiminde oligarşiyi önlemek için tüzüklerde yer alan seçim sistemleri de, «iç çevre»nin kurulmasından sonra, oligarşiden yana işleyen bir mekanizma haline gelir. Kitlelerin eski isimlere bağlılığı ve her yeni ismi şüphe ile karşılamaları da bu oligarşinin kuvvetlenmesinde rol oynar.» (3)

İster «camarilla», ister «clique» biçiminde olsun, «iç çevre», kuvveti ele geçirir geçirmez, kendileriyle aynı yönde düşünmeyenleri tasfiye etmek üzere bütün olanakları zorlar. Artık bu noktada, «iç çevre» mensupları için, partinin gelişmesi, bütün emekçi sınıf ve tabakalara mal olması, ulus çoğunluğuna kendini kabul ettirmesi değil, kendilerinin parti üzerindeki hâkimiyetini sürdürmek, kişisel ihtiraslarına meydanı boş bırakmak önemlidir. «Kendileri gibi düşünmeyenleri partiye karşı» kabul ettikleri için, nedenler uydurarak, tüzüklerin biçimsel hükümlerini istedikleri gibi yorumlayarak tasfiye mekanizmasını harekete geçirirler ve bütün bunları «partinin yüksek menfaatleri» namına yaparlar. Tasfiyeler, partiyi zayıf düşürse de, gelişme olanaklarını sınırlasa da, yapılacaktır; çünkü parti oligarşisi böyle istemektedir!

Partide bir «iç çevre» hâkimiyeti, özellikle yeni gelişmekte olan partilerde, hareketi başarıya ulaştırmak için yararlı görülebilir. Fakat unutulmamalıdır ki, mutlak söz sahibi, dokunulmaz ve yıkılmaz bir «iç çevre», partiyi muhakkak surette zafere götürecek sihirli anahtara sahip değildir. Bir liderin ve çevresinin üstün kudretleri varlıklarında taşıdıkları varsayılsa bile, kesin sonuç alınıncaya kadar başarı ihtimali hiçbir zaman yüzde 50'den fazla değildir. Aksi sabit oluncaya kadar, karşı görüşlerin de doğruluk ihtimali en az yüzde 50'dir. Doğrulukları ihtimallere dayanan görüşlerin çatıştığı bir partide tasfiye hareketine girişmek, başarı ihtimalinin en az yüzde 50'ini de yok etmek, demektir. Tarihsel gelişme içinde böylesine katı davranışların toplumları, rejimleri nasıl büyük yanılmalara, çıkmazlara, hezimetlere sürüklediği az görülmemiştir.

O halde, parti içinde tasfiye metodları kullanıp oligarşi yaratmak ve oligarşiyi güçlendirmek yerine, «iç demokrasiyi» sağlamak, açık tartışmanın açacağı yoldan zafere ulaşmak esas olmalıdır. Eğer «iç çevre» bu yolu seçmek basiret ve ferasetini kaybetmişse, sorumluluk parti üyelerinin, teşkilât kademelerinin omuzlarına yüklenmektedir. Ve bu tarihsel bir sorumluluktur.

Parti içinde tasfiye edilmesi gereken, «iç çevre»nin görüşlerine karşı görüşleri savunanlar değil, «tasfiye» zihniyetinin kendisidir. Bütün emekçi sınıfları, ilerici kuvvetleri, demokratik kuvvetleri bir araya getirmek, ortak bir cephe kurmak yerine partiyi bölmek bahasına tasfiye hareketlerine girişenlerin zihniyetidir. O tasfiye zihniyetidir ki, bugün bütün dünyada lânetlenmektedir.

(3) Maurice Duverger, *Political Parties*, P. 151, London, 1925

TÜRK DEVRİM İDEOLOJİSİNİN UĞRAKLARI

12 Temmuz tarihli CUMHURİYET gazetesinden :

«Dış ödeme açığımız yıldan yıla daha çok artmakta olup Türkiye hergün dokuz milyon dolar civarında borçlanmaktadır. Her doğan türk çocuğu gözünü dünyaya dörtbin lira borçla açmaktadır.

İdhalât ile ihracat arasındaki fark, yâni 1964 yılındaki dış ödeme açığı 280 milyon dolardır. Buna ayrıca 110 milyon dolar tutarındaki taksit borçlarımızı eklemek gerek. On yıldır ihracatımız donmuştur ve 300 milyon civarında dolaşmaktadır. Sebebi ise yalnız tarım ürünleri satmamızdır...

...1948 yılında yalnız 2 bin olan traktör sayısı bugün 40 bine yükselmiş ve ilk yıllarda üretim yüzde 25 oranında bir artış göstermişse de bugün yine 1950'nin altına düşmüştür.»

Tek kelime ile K O R K U N Ç !

III

Emin TÜRK ELİÇİN

« B A Ş A R İ Z M » e göre durum nasıl açıklanır?

Sözde e g e m e n ULUS olduğumuz Osmanlı İmparatorluğu emperyalist Avrupanın baskısı altında ezilip dağıldığı ve biz Türkler kendi başımıza bir devlet kurmayı başardığımız zaman bizleri yıkan Avrupa'nın uygarlığını çabucak benimseyip kısa sürede zengin ve kültürlü bir ulus olmak istemiştik. Çok çetin bir kurtuluş savaşından sonra kazandığımız bağımsızlığı manevi değerlerimizin en üstünde tutuyor, onu yeniden tehlikeye düşürecek her davranıştan sakınıyorduk, 1930'ların korkunç bunalımında bile hiçbir yabancıya elaçmadıysak bunun içindi. Atatürk'ün sözleriyle kutsal bir metin haline gelen i s t i k l â l andını İslâm dininin A m e n t ü'sü gibi ezberleyip gürül gürül okuyorduk. Bağımsız Cumhuriyetimizi gerekirse kendi hükûmetimize karşı bile savunacaktık. Ne oldu şimdi? Abdülâziz zamanındakinden çok daha hızlı bir tempo ile borçlanıp gitmek bizi nereye götürüyor? Bağımsızlık mı ilkin sandığımız kadar ölümsüz bir d e ğ e r değildi, yoksa biz mi gaflet edip onu tehlikeli bir yola attık?

Güçlü Osmanlı Padişahı Kanunî Sultan Süleyman frenklere ilk kapitülasyonları bağışlıyarak sonra zayıflayıp hastalanan devletin gövdesine öldürücü bir kazık sokmuş oldu, diye üzüldük ve kızardık. Peki, kapitülasyonlardan beter bir baskı aracı olacağına çocukların bile aklı eren bu korkunç borç uçurumuna bile bile nasıl düştük?.. Nasıl çıkacağız şimdi o uçurumdan?.. «Millî Misak» sınırları içinde bağımsız bir devlet olarak kurulmuş ve ulusçuluk bilinci, devrimcilik heyecanı ile tüm Batı-uygarlığına geçmek için Atatürk reformlarını yapmış olan biz kısa sürede uygar ulusların ön safına ulaşmak isterken şimdi bulunduğumuz yere mi gelecektik? Cumhuriyet nerdeyse üçüncü kuşağın malı olmak üzredir,

neden hâlâ gerikalmışlarla, azgelişmişlerle bir tutuluyoruz? Neden hattâ, kurtuluşta ancak İkinci Cihan Savaşından sonra kavuşmuş ülkelerden bazıları bizden daha ileri sayılıyor ve dünya politikasında bizden daha ağır basıyorlar? Hani kimi ideologlarımıza göre o Üçüncü-dünyanın lideri, modeli biz olacaktık, onun için Avrupalılarınkinden ayrı bir K e m a l i z m ideolojisi yaratmıştık? Yoksa bilmiyerek Celâl Nuri İleri'nin «İştirak Etmediğimiz Harekat» listesine bir yenisini mi katıyorduk? Neden yine iki cami (pardon üç cami) arasında kalmış binamaza döndük?

Sayın okuyucu, bu giriş Ahmet Hamdi Başar'ı size tanıtmak için faydalı buldum, çünkü bütün bu sorunları böyle geniş bir açıdan ortaya atıp karşılığını cesaretle arıyan aydınlarımızdan birisi, hattâ birincisi odur. 17 yaşında yazmaya başladığı günden 67 yaşında bulunduğu bugüne kadar hep sevgili Türkiyesini düşünmüş, onun sorunlarına çözüm yolları aramış, bulduğu ve kurtarıcı olduğuna inandığı çareleri Atatürk'ten Millî Birlikçilere kadar her iktidar sahibine anlatıp kabul ettirmeye çalışmış usanmaz bir idealisttir! Atatürk'ün deyimleriyle bir «Hayalperest», kendi deyimleriyle bir zavallı safdil, bir Donkişot! Şimdi benim katacağım deyimle bir Odiseus! Ama hiç kurnazlığı, yalancılığı, dolandırıcılığı olmıyan bir Odiseus. 7-8 ciltlik «İktisadi Devletçilik» dizisi bir destan, bir Odiseia'dır; ekonomik bilgiler ve düşüncelerle kurulmuş bir Utopia'dır. O dile pek özenmez, onun için de şaşılacak kadar çok dil yanlış yapar, ama bu dil yine de canlıdır, üslupludur, güzeldir! Dostu Şevket Süreyya'dan çok daha kolay okutur kendini. Falih Rıfkı Atay'ın «Roman»ı okuyanlar nasıl üstün bir sanatçı elin itişile sonunadek sürüklenir, sayısız yanlışların, düşünce tutarsızlıklarının farkına varmazsa, Hamdi Başar'ın Ekonomi-Politiğini okuyan da gerçek neredir, kuruntu ve ütopia nerde, pek seçemez. Karışık, karmaşık bir dünya görüşü, bir sosyal felsefesi vardır. Bütün bu yargılarda en küçük bir yergi sezilmemelidir; hayır, hayır! Onu okuyan çok şey öğrenir, çok yerde ondan ayrı, ona aykırı düşünse bile yine öğrenir, kendi düşüncelerini onun omuzundan geliştirir. Bütün bunlardan dolayı ona minnet duyar, onu sever, ülküsünün derinliği ve yenilmezliği karşısında ise hayran olur, ona imrenir ve özenir. (Bak. Yaşadığımız Devrin İçyüzü) Belki ona kızan da olur, ama, bir bilgin olarak değilse bile, bir temiz aydın kişi olarak ona ilgisiz kalmak kimsenin elinden gelmez.

Şimdi gelelim öğretisini anlatmaya.

Görüldüğü gibi ben Hamdi Başar'ı insan ve idealist aydın olarak çok sevdim, düşüncelerini de elimden geldiğince iyi yansıtmaya çalışacağım. Nevar ki kendimi onun kalıbına Şevket Süreyya'ninkine kadar iyi oturtacağımdan emin değilim, çünkü ben kafa yapımla ikincisine daha yakıным; bir gerçekçi, bir mantık adamıyım; ayağımın altında sağlam toprak bulmazsam sendeler, düşerim.

Ben «KADRO» ile çıkışındanberi ilgilenmiş, bütün serüvenini yakından izlemiştim, etkileri ve yankıları üstüne yayımlanmamış yazılarım bile vardır; ama iki yıl daha eski olan «İktisadi Devletçilik» ile pek uğraşmamıştım, çünkü ona hem Kadrocu devletçiliğin daha güçsüz bir türü gibi bakıyordum, hem de zamanın modası olan «Sınıfsız, tezatsız, kaynaşmış bir toplum» tezinden yoksun olduğu için gençlikte bir ülkü etkisi yapmadığını görüyordum.

«Atatürk ile Üç Ay» kitabında sonra kendisinin anlatacağı gibi lider ona yürü (!) deyince o koşmuş ve zeyrek zekâsının hemen bulduğu formüllerin doğruluğuna öylesine sıkı inanıp bağlanmıştı ki sonunda Ata'yı da, çevresindekileri de usandırmış ve Recep PEKER'in gerdiği demirperdenin beriyanında kalakalmıştı. Ondan sonra çileli yazarlık hayatı başlayacak, ama yazdığını yine

yalnız kendi okuyacaktı; Bir ipekböceği ustalığıyla ördüğü i d e o l o j i kozasının içinde kapalı kalacaktı.

Ayrıca devleti keyfi olarak İdarî devlet, İktisadi devlet diye ikiye bölmesi daha ilk adımda insanı irkiltiyordu. Böyle bir «Devlet içinde devlet» düşüncesi, kırk dereden su getirilse de, kandırıcı olamazdı. Çağdaş devletin yasama, yürütme, yargılama gücüne ayrıldığı bilinirdi ama, ayrıca bir de idarî ve iktisadi diye ikiye bölünmesini akıl almazdı. Bunca yanlış ve aykırı bir varsayımdan kalkan adam nasıl bir sonuca varabilirdi? Atatürk'ün başında bulunduğu bizim devlet bu dâvayı ciddiye almıyor, sonra ondan «Kapıkulu devleti» damgasını yemeyi göze alarak inadına tek devlet - tek parti - tek şef politikası güdüyordu. C.H.P. lider kadrosunun onu akıl-hocası yapmaya, ona bir Ziya Gökalp rolü oynatmaya hiç hevesi yoktu, o omuzunda hissettiği tarih sorumlunu, yâni Türkiye'yi Batı usulü kalkındırma ve ilerletme dâvasını, kendi bildiği ve sezdiği biçimde gerçekleştirmeye çalışıyordu. A.H. Başar'ın bulduğu ilk sihirli değnek olan «Buğday Politikası»nı çocukça bulmuş ve daha kötüsü Recep Peker'in ağzından «Ekmek Vergisi» diye damgalamıştı. Oysa bu gerçekten bir sihirli değnekti, Kristof Kolompça bir yumurta oturtuluşu idi. Devrimci iktidar bu sihirli değneği bir ele alsa bütün «Hacet kapıları» ardına kadar açılır, memleket dolaylı vergi sisteminden bile kurtulurdu; Türkiye, Avrupa daha kendi ağır bunalım süresini aşmadan, zengin ve mutlu bir ülke olur çıkardı (Bak. «DAVALARIMIZ»)

Yetkili ve yetkisiz bütün aydınlar bu iki bölümlü devlet fikrini yadırgamakla kalmadılar, onunla alay da ettiler. Yersiz yorumlamalarla onu bir çeşit «Korporatif devlet», yâni F a ş i z m sayanlar bile oldu. Ama A.H. Başar öyle gürültülere pabuçbırakan kişilerden değildi, bağnazca inandığı dâvasını asla bırakmadı. Bırakamazdı da doğrusu, çünkü (Hiç küçümsemeksizin bundan böyle «Başarizm» diye anacağım) bu öğreti ancak o temele oturabilirdi! Onun anladığı biçimde bir «Kemalizm» ancak böyle bir ayırım sayesinde özgün bir ideoloji niteliği kazanabilirdi. Yoksa bu tezin zamanın öteki (sağcı) devrim parolası olan «Bireyin yapamadığını devlet yapar»dan bir ayırdı olmazdı. Bu tezin, yine ozamanın parti yazıcısı olan Alâettin Cemil beyin kaleminden çıkan formülü şöyle idi: «Kişisel sermayelerle girilen işler bugün için milletin ihtiyaçlarını karşılayamaz, millî menfaatlerin gerektirdiği ivedi işler yine ancak devletin doğrudan doğruya yardımları ve özel sektörle işbirliği sayesinde başarılabılır. Özel girişimlerin hiç başaramıyacağı büyük işleri devletin doğrudan doğruya yapması da gereklidir; Ne var ki, serbes vatandaşın sorumluluğu yüklenebildiği her yerden devlet hemen geri çekilmeli ve orada boş kalan maddî-manevî güçlerini onları gereksinen başka vatandaşların hizmetine vermelidir. Böylece K e m a l i s t devletin yardımcı rolü işadamlarımızın kendilerine yetebilecekleri günedek sürmeli ve ertesi gün sona ermelidir.»

Ahmet Hamdi'nin istediği de aşağı-yukarı bu değil miydi? Kendisi aynı düşünceyi otuz şukadar yıl sonra şöyle formüllendirecekti: DOĞRU YOL - Atatürk'ün açtığı ve bütün geri milletlere örnek olan orta yol: Devletçilik vasıtasıyla kalkınmak ve özel teşebbüsve sermayeye dayanan, sosyal adalete uygun demokratik bir düzen içinde hür ve refahlı vatandaşlar yaratmak! (Bak: BARIŞ DÜNYASI SAYI : Aralık 1963) Ne var ki bu nurlu geleceğe ancak onun gösterdiği yoldan gelinebilirdi. Eğer bugünkü perişan hale düşmüşsek nedeni o yolu tanımayışımızdır.

Eğer B a ş a r i z m bundan ibaret olaydı, değil kitaplarını, bu yazıyı okumak bile boşuna zahmet sayılabilirdi, ama o «Dörtbaşı mamur» bir ideoloji olmasa da, değerli birtakım malzeme getirdiği şüphesizdir. Ayrıca ilk şeklinden,

yâni herşeyi devrimci kadroya yaptırmak iddiasından, uzaklaşalı yeni birtakım filizler vermiş, özellikle günümüzü ilgilendiren ve beceriksiz ellerde kötüye kullanılan «Tarih teorisi»ni doğurmuştur. Kendisi karamsar olmuş, iz ve eser bırakmadan gitmek korkusu ile titrer olmuştur ama bence bu korku yerinde değildir, devlet kapısından, kapıkulundan uzaklaşıp iyi-kötü büyüyen ve artık kapıkuluna kumanda etmiye başlıyan burjuva sınıfımızın kucağına çekileliberi daha gerçekçi ve uzun ömürlü fikirler bulup ortaya atmıya ve çevresini etkileyip yalnızlıktan kurtulmıya başlamıştır. Ektiği tohumlar geç te olsa filizlenmektedir.

Karmaşık bir düşünce sistemi olan Başarizm'i bütün gelişme seyri içinde yetesiye, tüketisiye eleştirmek için hiçdeğilse ufak bir kitap yazmak gerekir. Bense onu yalnız bir dergi yazısının dar çerçevesine sığdırmak zorundayım ve üstelik ödevim onu yalnız devrim ideolojimizin bir uğrağı olarak değerlendirmektir, yoksa tüm ekonomi politığını gözden geçirmek değil. Bununla birlikte ilerde yine sık sık kendisine dönecek, hele altıok ilkelerini birer birer incelerken hakettiği dikkati ondan esirgemiyeceğim. Şimdilik hep bu kuşbakışıyla yetinelim.

A.H. Başar BARIŞ DÜNYASI dergisinde İDEOLOJİ başlığı altında yazdıkları ve Abdi İpekçi'ninkinden daha ilginç AÇIK-OTURUM tartışmalarıyla düşüncelelerini tanıtıyor ve savunuyor. Nedir o düşüncelerin özü, özeti? Özellikle Türkiye'nin bugünkü durumunu açıklamak bakımından değeri?

Metinlere bağlanmadan ve serbest bir yorumla bunu şöyle anlatabilirim :

Avrupa toplumları İlkçağın kölelik, Ortaçağın derebeğlik rejimlerini, «Normal olgunluk çağlarını» yaşamışlar, bu uzun ve normal gelişme evrelerinde gerekli uygarlıkları yaratıp, kültür birikimlerini tamamlayarak sonunda kapitalizm denilen son aşamaya ulaşmışlardı. Ortaçağdan çıkarken Avrupa ülkelerinde siyasal iktidar İngilizlerin G e n t r y dedikleri toprakbeği-burjuva karışımı bir devlet aristokrasisinin elinde bulunuyordu. Kırallar saltanatlarını onlara dayanarak yürütürlerdi, devlet gücünü birtakım feodal haklar ve yükümlerle kıralla paylaşan bu asker - memur aristokrasisi ayrı bir yönetici sınıf teşkil eder, özel bir eğitim çarkından geçerek yetişirdi. Ekonomik güçleri, üretim örgütünü elinde tutan üstün sınıf, gelişen kapitalist burjuva ile dayanışma halinde bulunmak ve toplumu birlikte sömürmekle birlikte devlet gücünü kendi tekelinde bulundururdu. Kapitalizm sosyal üretim güçlerini daha çok geliştirip tutma ve devşirme profesyonel orduların yerine halk orduları geçmiye başlayınca devlet organlarını tekelinde tutan feodal unsurların, eski yönetici kastların nüfuzu azalıp siyasal nüfuz makamlarına gittikçe daha büyük ölçüde zengin burjuvaların temsilcileri yerleşti. Parlamentolar doğunca da yeni kapitalist ekonomiye hükmeden elemanların üstünlüğü büsbütün göze çarpar oldu, Lordlara ve beğlere pasif roller ve şatafatlı unvanlar kalıyordu. Bilim ve fenleri geliştiren burjuva sınıfı millî pazarları ve milletleri yaratıyor, gerekirse kanlı devrimler yaparak devlet gücünü kendi eline alıyordu. Büyük Fransız devriminden buyana millî ve demokratik devletler ortaya çıkıp bugünkü Avrupa doğdu.

Devlet gücünü tekbaşına ele geçiren burjuva sınıfı toplumu tamamıyla kendi çıkarına ve dünya-görüşüne göre yeniden örgütleyip özel sermayeleri hızla artırdığından kısa zamanda tekelci kapitalizm ve e m p e r y a l i z m çağına ulaştı ve ele geçirdiği sömürgeleri doğrudan doğruya, yarıbağımsız yerleri dolayısıyla soyup somurarak Avrupaya başdöndürücü bir zenginlik yığdı. Bu sayede kendi işçi sınıflarını doyurup onların devrimci eğilimlerini azaltmayı başardıysa da emperyalist devletler arasındaki yarışmayı şiddetlendirip Birinci Cihan-Harbini doğurdu ve bunun sonucunda kendi antitezi olan 1917 Rus Bolşevik devrimi meydana çıktı. Kapitalizm böylece kendi içinden ikiye bölünüp öldürücü bir ya-

ra almakla kalmadı, savaşsonrası yıllarının kısa p r o s p e r i t e döneminden sonra öyle korkunç bir ekonomi bunalımına düştü ki köklerine kadar birdaha sarsıldı. İşte o zaman bize büyük bir tarihi fırsat doğmuştu, yazık ki o fırsatı kaçırdık, sırf kapıkulu sınıfımızın anlayışsızlığı ve dirayetsizliği yüzünden! Yoksa «Türkiye Cumhuriyeti Fransız Cumhuriyetinin küçükkardeşidir,» diye yazan Herriot'nun sözü bir dilek olmaktan çıkar, bir gerçek olurdu.

İkinci Dünya-Savaşından sonra 1917 doğumlu s o s y a l i s t düzen koskoca bir â l e m haline geldiği gibi emperyalizm süresinde kendi iç ekonomi düzenleri bozulup dünya çapındaki kapitalist sisteme bağlanan, ama bugünkü az gelişmişlikleri içinde her iki kampa da maledilemiyen Üçüncü Dünya ortaya çıktı. Dünya bugün böyle üç parçalıdır ama yine de birbirine sıkı sıkıya bağlıdır, hiçbirisi kendi içine kapanamaz, kendine yeten bir ekonomi yaratamaz. Otarşı artık ne tek tek uluslar için olumsuzdur, ne de guruplar için! Türkiye iki dünya-savaşı arasında ele geçirdiği fırsattan yararlanabilseydi bugün hakkıyla d e m o k r a t - Burjuva dünyasının bir üyesi olacaktı, zorla girmiş bir sığıntı değil! Bir K ı b r ı s meselesinden böyle örselenmiyecekti. Ne var ki şu acıklı durumdan yalnız yakın tarihimiz değil, uzak geçmişimiz de sorumludur.

Osmanlı İmparatorluğu genişleme gücünün son kertesine varıp gerilemeye, büzülmeye başladığında dünyanın nasıl olağanüstü bir dönüm noktasına gelmiş bulunduğunu kavrayabilseydi, Avrupayı Avrupa yapan kapitalizm yoluna çok zahmet çekmeksizin girebilir, iyice dermansızlaşıp «hasta» döşegine yatmadan önce silkinip dirilebilirdi. Japonya kendi ortaçağından Avrupanın 19. yüzyılına ansızın, Amerikan gemilerine limanlarını açar açmaz sıçrıyabilseydi, bunu bizim gibi uzun bir cançekişme dönemi geçirmeden yapmış olmasına borçludur. Biz Tanzimat dönemine geldiğimiz zaman değil sıçramaya, sedye ile taşınmaya bile yeterli güçte değildik.

Osmanlı Devleti yükseliş evresinde iken Anadolunun oldukça sağlam bir feodal içdüzeni vardı, Timar sistemi köyde, bir adıyla Ahilik denilen esnaf loncaları düzeni şehirde oldukça düzgün işliyordu. Yağmacı devlet kuruluşu savunma dönemine girip pahalı savaşları halkın sırtından ödetmeye ve ağır vergilerle halkı ezmeye başlayınca heriki düzen bozuldu ve asalak, soyguncu Osmanlı feodalleriyle (memurlariyle) köylü arasında kanlı bir boğuşma başladı (Celalilik). Avrupada burjuvaziyi doğurmuş olan şehir esnafı bizde için için eridi ve giderek yok oldu. Orada feodal düzenin bozulması sosyal bir gelişmenin, bir büyümenin sonucu iken burada toplumun toptan çöküşünün, devletin tümünden batışının bir sonucu oldu. Bu çökme ve gerileme hızlandıkça tutucu ve gerici güçler (özellikle din) toplumun daha çok içine kapanmasına, pasif savunma durumuna geçmesine sebep oluyordu. Öyle ki batıya açılmak, onu benimsemek gerektiği anlaşıncıya kadar zaman çok geç olmuş, emperyalizm aşamasına ulaşan batı kapitalizmi kartal gibi devletin başına dikilmişti. Kapitilasyon bağlarından da yararlanarak ülkeyi yalnız ham madde üreten ve endüstri mallarını bunlara karşılık kendinden alan bir yarı-sömürge haline getirmişti.

Osmanlıda devlet gücü Padişahın saltık egemenliği altında bulunmuş, hükümet görevlerini de devşirme usulüyle toplanıp «Enderun» okullarında özel bir eğitim görerek yetişen ve adına «Kapıkulu» denilen bir kast yerine getirmişti. Osmanlı sultanları hep bu kapıkulu ile saltanat sürmüş, sosyal sınıflarla (beylerle, tüccarlarla) iktidarı paylaşmaya hiç yanaşmamıştı, başka bir deyişle Osmanlıda Gentry sayılacak bir yönetici sınıf yoktu. İmparatorluğun savaşçı, yağmacı ve asalak karakteri sosyal sınıfların gelişmesine zaten elverişli olmadığından yenilik, «Tanzimat» akımları başladığında bunlara destek olacak, siyasî iktidara hak iddia edecek güçte bir burjuvazi yoktu, bu ada lâayık sosyal guruplar

yalnız hristiyan uluslarda meydana gelmiş, bunlar da ister istemez, ayrılıkçı bir yol tutturmuşlardı. Müslüman-Türk uluslar dermansız, şekilsiz, sınıfsız, örgütsüz yığınlardan ibaretti. Oysa Selçuklu devletinde ve Osmanlıdan önceki Anadolu beyliklerinde batıdakinden farklı, ama halka daha yakın bir feodal düzen vardı, mülkiyet örgüsü teşekkül etmişti. İleri bir burjuva da vardı. Eğer Osmanlı bu düzeni bozmamış ve sonra batıda başlıyan tarihsel gelişmeyi izliyebilmiş olsaydı, padişahlar iktidarı ilkin beyler ve toprak ağalarıyla, sonra da burjuvalarla paylaşmak zorunda kalacaklar, kapıkulluğu erkenden tarihe karışacaktı. Devlet gücünü ele geçirecek mülkiyet örgüsüne bağlı sosyal sınıflar Osmanlı Türk toplumunu belki batıdakinden daha önce tarihsel olgunluk aşamalarından geçirerek çağdaş düzene ulaştıracaklardı. Böyle olmadı ve feodal toprak düzeni (Timar sistemi) yıkılınca birdaha mülkiyet örgüsü kurulamıyarak padişah-kapıkulu saltanatı sürdü gitti. Kapıkulu bey, ağa, esnaf ve hattâ ülema sınıfına düşmandı, bunları hep ezmek ve geriletmekle uğraştı. Eğer bugün kalkınamıyor, batıda kurulan sosyal (Sosyalist) devlet düzenine kendi gücümüzle geçemiyorsak nedeni işte bu, yâni tarihsel olgunluk aşamalarını sırasıyla yaşamamış olmamızdır. Ne talihsiz başımız var ki, bugün, sosyal ve demokratik devleti kurma dâvamızı yine kapıkulundan bekliyoruz, böyle bir dâvanın gerçekleşmesi için iktidardan atılması gereken aynı asalak sınıftan!..

Bugünkü iktidar sahiplerinin, parti politikacılarının kapıkulluğu ile ne ilişkisi var diye sorarsanız Başarızmin cevabı hazırdır :

Gerçi devşirme asker ve kapıkulu memur yetiştirme usulleri çoktan ortadan kalkmış, «Babı Âli» denilen merkezi hükûmete ve eyaletlere gerekli memurlar açılan Batı usulü lâik okullarda yetiştirilir olmuşsa da eski kapıkulu geleneği ve zihniyeti, idareci kast ruhu süregitmiştir. Devlet ve hükûmet iktidarını elinde tutanlar halk sınıflarından ayrı, onların üstünde, onlara hâkim durumda olduklarını daima hissetmişlerdir. Gerçek bir burjuva sınıfı hâlâ yetişmediğinden devlet iktidarını profesyonel devlet ve parti politikacılarıyla paylaşmaya, kapıkulu zihniyetli memur katlarının üstüne çıkmaya çalışmadı. Tanzimat ile başlayıp Kızıl Sultanın diktatörlüğü ile hızlanan «Hürriyet» kampanyası içerdense gelen, yeni doğan bir sınıfın baskısı ile değil, ufak bir gurup olan osmanlı aydınlarının geriliğimizin nedenini bireysel hürriyetsizlikte, bilgisiz bir hükümdarın keyfi yönetiminde görmelerinden doğmuştu. Endüstri kapitalizmini yaratıp dolaylı dolaysız bütün dünyayı sömüren Avrupa'nın üstünlüğünü hürriyetin yarattığını sanıyorlar, onun için de vargüçlerini bir neden değil, bir sonuç olan, belirli bir ekonomik gelişme düzeyine erişmemiş ülkeler için yaratıcı hiçbir rolü olmıyan o zavallı kavram uğruna harcamışlardı. Sonuç ne oldu? Elde edilen hürriyeti kullanacak, ondan sosyal-ekonomik alanda yararlanacak bir sınıf bulunmadığından Padişah baskısı yerine devleti ele geçiren asker - memur zümresinin daha beter baskısı ve ezgisi geçmiştir. Yeni hükûmetin başına geçen bir genç subay, Enver paşa, yeni «Meşrutiyet - Hürriyet» rejiminin yasa organında oturan sözde milletvekillerini uşak gibi azarlıyabilmıştır. İttihat-Terakki fırkası iktidarı hiçbir halk sınıfının değil, kendi dar yönetici kadrosunun çıkarı için kullanmış, ondan dolayı da Fikret'in o korkunç «Haanı-Yagma» damgasıyla damgalanmıştır. Ozamanadeğin daha çok gayri müslim elemanların elinde bulunan ticaret alanına türklere tûredi - vurguncu bir zümre katmayı becermemiş degillerdir, ama bunlar devlet kredileri ve herçesitten nüfuz sui-istimalleriyle kendi aralarından çıkmış kişilerdi. «Babı Âli»ye hâkim olanlarsa artık padişahdan değil parti kliğinden emir alan aynı kapıkulu osmanlı memurlarıydı.

Kapıkulu - Babı Âli geleneği çok değişmeden sürüp gidecek, Atatürk'ün

Ankara hükümetinde de etkisini gösterecekti. Zaten aslına bakarsanız «Kemalist İnkılabı» yapan da kapıkulu idi, kapıkulu sahnede uyduruk bir burjuva sınıfı adına inkılapçılık oyunu oynamıştı. Burjuvasız burjuva inkılabı da işte ancak öyle olurdu! Bu sadece yerdeğiştirmiş kapıkulu gelecek türk burjuvazisinin zeyrek zekâlı çocuğu A.H. Başar'ı benimsememekle kalmıyacak, onun dilini bile anlamıyacaktı ...

Devlet bağımsızlığını bir kuşak önce elde etmiş Türkiye'nin durumu böyle umutsuz iken sömürgelelikten yeni kurtulmuş ülkeler daha talihli idiler, çünkü oralarda bir kapıkulu takımı yoktu. Kurtuluş savaşlarıyla pişmiş, olgunlaşmış devrimci aydınlar Batı-Uygarlığını benimsemek isterken işe bizdeki gibi tersinden başlarlar, yâni bireysel özgürlük, insan hakları ve demokrasi kuruntularıyla vakit geçirirlerse hiçbir başarı sağlayamazlar, üstelik yurtlarını anarşiye düşürüp kanlı diktatörlüklerin doğmasına ve sık sık ihtilâller çıkmasına yolaçarlar. Hürriyet ve demokrasi, dediğimiz gibi, bir amaçtı, belirli bir gelişmeden sonra varılacak bir hedefti, yoksa kalkınmanın, yükselmenin aracı değil! Türkiye hem de Atatürk ve İnönü çapında liderleri olduğu halde, parlamenter demokrasiyi birtürlü kurup işletemiyorsa nedeni işte buydu, yâni atı arabaya ters koşmasıydı.

Avrupa siyasal demokrasiyi kapitalizmin serpilmiye yeni başladığı gençlik çağında yaratmıştı gerçi; Hürriyet burjuvazinin kiliseye, kırala, derebeğine, loncaya karşı ayaklanışının parolasıydı. Bu savaş parolası emperyalizmin boyunduruğuna düşmüş ülkelerde yabancılara karşı duyulan kinin ve kurtuluş kavgasının bayrağı olarak kullanılınca da doğru ve yerindedir; Ama bağımsızlık idealine sıkı sıkıya bağlı olan bu bireysel özgürlük tutkusu sonra gevşeyip yerini disiplinli bir toplum kalkınması arzusuna bırakmazsa felâket olur, bu eğilimi sömürerek iktidara geçecek olan politikacılar oraya sıkıca yapışır ve toplum kalkınmasını olumsuz kılar, sonunda ulusal bağımsızlık da yeniden tehlikeye düşer.

Türkiye'de durum budur ve oynanan demokrasicilik oyununda idealist aydınlar fazla yer verecek hiçbir parti başarı sağlayamaz!

«Bugün Türkiye'de de bir sınıf kavgası vardır şüphesiz! Ama işçi ile işveren arasında değil, bu ikisi ile iktidardaki kapıkulu arasında!»

B a ş a r ı z m'in uzun bir gelişme ve dönüşmeden sonra ulaştığı son aşama işte budur!

Bu yazıyı da ufak bir psikanalizle kapatacağım :

Bilindiği gibi yalnız psikanalistler değil, birçok filozoflar da insanoğlunu kafa-güçlerinin değil, gönül-güçlerinin güttüğünü belirtirler ve «arzu fikrin anasıdır, kafa kalbin uşağıdır..» gibi özdeyişler söylerler. Bu yargıdaki gerçek payı hiçbir aydınımızda A. Hamdi Başar'daki kadar belirgin değildir. O pek zorlu bir sayılma içgüdüleriyle hayata atıldığı için bir tesadüf kendisini Atatürk ile karşılaştırıp da onun tarafından beğenildiğini görünce o yaman içgüdü benzin alevi gibi ansızın parlamıştır. Ozaman Ata ona tarih yapan bir k a h r a m a n, hattâ bir y a r a t m a n olarak gözükmüş ve ona bütün gönlünü vermiştir: «Öyle bir kuvvetinyanında idim ki, O, millî enerjiyi temsil ediyordu, O'nun olsun (!) dediği şeyi millet yapmaya çalışıyordu. Gazi'ye fikrimi kabul ettirebildiğim gün herşey olmuş, bitmiş sayılırdı. Ozaman ben yeniden kurulmaya başlanacak millet binasını yapanlara karışan basit bir amele olarak çalışacaktım.»

Tevazula söylenen «Basit bir amele» deyiminin altında proje yapan mimar, akıl hocası, müfettiş gibi anlamlar saklı olduğunu sezmek kolaydır. Ama böyle bir rolü ona vermediler, kendisini elinden tutup politika sahnesinin rampa ışığı

ğına çıkarmış olan Atatürk üç yıl sonra Dolmabahçede, bir düğün gecesini, onu kastederek «Birvakitler aramıza girdi, kendisine kıymet verdik, fakat karşımıza hayalperest bir adam olarak çıktı, bize olmayacak hayali tekliflerde bulundu. Nerde şimdi o? Gelsin karşımıza da bize fikirlerini açıklasın!» dediği zaman (Ba: Yaşadığımız Devrin İçyüzü S. 18) oradan kaçtı. Bu onun Atatürk ile son karşılaşması olacaktı. O devlet kapısından ilk defa böyle kaçmıştı, ama daha birçok defa oraya dönecek ve yeni bir hayal kırıklığına uğratarak yine kaçacaktı. Onda Namık Kemal'in «Görüp ahkâmı asrı münkarif sıtkı selâmetten - Çekildik izzetü ikbal ile babı hükûmetten» diyen gururlu bencilliği yoktu. Amacına ulaşamamış bir sevgenin yâr kapısından dönüşü gibi burulmuş, kırılmış bir gönülle döner, ama kulağı yine hep orada asılı kalırdı: Ya geri çağırılırsa?!.. Geri çağıran iktidar sahibi Atatürk, İnönü, Bayar, Menderes, Millî Birlik Komitesi... kim olursa olsun önemi yoktu; Hamdi Başar iktidarda bulunan kişi kim olsa sarılmaya hazırdı (Bak. Yaşadığımız Devrin İçyüzü). Bütün kitaplarını, onlar için yazdığı ve yazık ki adreslerine iletemediği, ya da iletip okutamadığı raporlarını esas alarak yazmıştı. Kafa nurunu ve gönül duygusunu içine döktüğü bu kitaplar vefasız sevgililerce reddedilen aşk mektupları gibidir. Bu Narkis'çe sevgenlik tutkusu gözünü öyle bulandırmıştı ki rasladığı yeldegirmenlerini dev sanıp amansız bir atılışla kılıcını havale ediyor, kolunu kırıp göğsünü yaralasa bile yanıldığını farketmiyordu; yeni bir yalancı deve saldırmak için yaralarının kavuşmasını bile beklemezdi. Bu verimsiz savaşlarla 1958 yılını bulan ve bütün ömrünün başarı umutlarıyla birlikte sona ermekte olduğunu görüp telaşlanan idealist dövünüp yakınmaya, saçını sakalını yolmaya başlar: «Kendimi düşünüyorum. Tam bir aptal adam halindeyim. 61 yaşındayım. Bunun en az 45 yılı memleket işleri için kafa yormak, mücadele etmek, ümitlere kapılıp hüsrana uğramakla geçti. (...) Birinci Dünya Harbi ile birlikte benim de üniversite tahsilim bitmişti. Hocam alman Prf. Dr. Obst maarif nazırı Şükrü beye beni kendi yerine tavsiye edecek kadar yetmiş bulunduğunu söylüyor. Darülfünunda hoca olmak istiyorsan bundan istifade etsen ya! Hayır, orada ilim adamı olamayacak, sadece durumlarından faydalanmayı düşünen elele vermiş bir klik var, ben onlarla mücadeleye başlıyorum. Budala!.. Yapacağın şey onlarla elele vererek aralarına karışmak, sonra içerden mücadele ederek onları birer birer tasfiye edip hepsinin başına geçmek! Senin Darülfünunda bir inkılap yaratmak düşüncen varsa gideceğin yol budur. (Oysa) ne oluyor? Alman Prf. ün «Yerime Prf. olarak tayin edebilirsiniz, dediği adam o kılığın önünde imtihana çekiliyor ve tek coğrafia fakültesi mezunu (olan ben) coğrafya hakkında umumî malûmatım olmadığı gerekçesiyle ilk imtihandan geri çevriliyorum (...) Haksızlık karşısında boş durmamış, bir broşür neşrederek umumî efkâra hakikati olduğu gibi anlatmıştım. Bu sana yeter değil mi? Hay zavallı safdil! (...) gidişte neyi değiştirdin? Kimse senin arkandan gelip, haksızlıkla mücadelede seninle beraberim, dedi mi? Hayır, hayır! Sadece sen kendini harcadın ve belki de birçokları senin için, ancak şimdi kendi hakkında kabul ettiğin hükmü (Yâni zavallı, budala hükmünü) daha ozamandan vermiş oldular.» (Bak. Y.D. İçyüzü)

Görülüyor ki burada Hamdi Başar'ın bütün fikir savaşımının bir özeti, bir minyatürü var. O hep en kısa yoldan başarıya ulaşmak, kaleyi içinden ele geçirip yaratıcı fikirlerini uygulamak istemiş, ama her defasında hüsrana geri dönmek zorunda kalmıştır. O fikirlerini «1930 da Gaziye, 1932 de iktidar partisine, 1945 te D.P. kurucularına, 1946 da Millî Şef İnönü'ye, 1951 de meb'us olarak içinde bulunduğu meclise ve parti büyüklerine, 1956 da, Hürriyet Par-

tisi kurucularına dinletememişti.» (Bak. Y.D. İçyüzü) Oysa bu fikirler yaratıcı olduğu kadar da yalınçtı, biyol anlaşılıp uygulansa Türkiye kolayca kalkınır, dünyaya da imrenilecek bir örnek verirdi. Gazi ona «Hayalperest» demekle yine insafli davranmıştı, başkaları çok daha haksızlık etmiş, onu komünist, marksist bile saymaktan çekinmemişlerdi. Daha başkaları ona «Faşist, burjuva adamı, kozmopolit, kendini bulamamış adam, Galata simsarı fikir vurguncusu» saymıştı. Oysa Hamdi Başar türedi yerli burjuvaların da karşısında idi, köylü ve işçinin kabaca sömürülmesini baştanberi protesto edip duruyordu. 1932 de Atatürk'e okutamadığı raporuna dayanarak yazdığı «İktisadi Devletçilik» dizisinin ikinci kitabında şöyle demişti: «Gümrük himayelerinin arkasında türedi bir sanayi kurmak ve içpazarı insafsızca istismara bırakmak suretiyle başlayan kalkınma hareketimizde tuttuğumuz metot emperyalist milletlerin müstemlekelerde kullandığı istismar metodunun en korkuncudur!»

Böylesine korkunç bir kalkınma metodundan sakınmanın yolunu o bal gibi biliyor, ama derdini kimselere anlatamıyordu. Bu metot kaba çizgileriyle şu formüle indirgenebilirdi: «Köyde kooperatifçi, kentte sendikacı bir ekonomi temeli, bir altyapı kurup devlet düzenini onun üstüne oturtmak!» Demokratik toplum düzeni ancak böyle olurdu. «İdealist, bilgin, faziletli bir inkılap kadrosu memlekete yayılıp bu düzeni bir kurdu mu,» tamamdı! İdari devlet de zaten iktisadi devletin işlerine karışmıyacağından artık memur - Kapıkulu takımının zararı da önlenmiş olurdu (Bak. a.e.s. 133).

Ama olmadı, olmadı işte! Şimdi bu olmayışın nedenlerini arayıp bulmaktan başka onun için yapacak birşey kalmıyordu.

Not : BAŞARİZM'in son gelişmelerini kitaplarından daha çok «BARIŞ DÜNYASI» dergisinde izliyebilirsiniz.

Not 2 : Başarizmin bugünkü karma-ekonomi ile ilgili düşüncesi :

«Devletin yatırımlara katılması, önyak olması, desteklemesi ilk zamanlarda gereklidir. Karma ekonomi, yâni sermayenin çoğu devlette ve idare sorumluluğu özel kişilerde olmasının amaca varmak bakımından bir sebebi de devlet yatırımlarının yavaş yavaş özel kişilere ve geniş halk kütlelerine devredilmesini kolaylaştıracaktır. Sermaye piyasası kurmak böyle olur. Devletin kendini özel sektörden ayırması halinde bu memlekette sermaye piyasası kurulamaz. Özel teşebbüs ve sermayeye dayanan, zamanla bu yönde gelişecek olan karma-ekonomi sistemi böyle olur.» (Bak. BARIŞ DÜNYASI, Aralık 1963)

1) A.H. Başar idealist düşününden başlamışsa da bu onun gittikçe artan bir «Tarihsel Maddecilik» ağzı kullanmasına engel olmamaktadır.

TOPLUMCU HAREKETLERİMİZDE İŞÇİ SINIFI, YOKSUL KÖYLÜLER VE TOPLUMCU AYDINLAR

Muvaffak ŞEREF

ÖNCÜLÜK

Toplumcu hareketlere hangi sınıfın öncülüğünde, hangi sınıf ve tabakaların katılacağı, gelişmiş kapitalist ülkeler için tartışma konusu değildir. Sosyalizmin bir sınıf ve fikir hareketi olarak doğması, bütün çağların en üstün, en doğru yöntem ve kuramının, çağdaş bilimin kurulmasına sebep olması, üretim tarzının, üretimde araçların özel mülkiyetine sonvermeyi gerektirecek derecede toplumsallaşması ile olmuştur. Üretim güçlerinin kapitalist düzen içindeki gelişmesine dayanır. Kapitalist üretimin temeli endüstridir. Endüstride üretim güçlerinin bilinçli, iradeli, aktif ögesi, başta endüstri işçileri gelmek üzere, işçilerdir. Üretim araçlarının özel mülkiyetine sonverilerek topluma mâledilmesi, kapitalist toplumun bütün sınıf ve tabakaları içinde, ilkin işçi sınıfını ilgilendirir. İnsanın insan tarafından sömürülmesi açısından, kapitalist toplumun asıl sömürülen sınıfı da işçi sınıfıdır. Bu açıdan da sosyalizm, önce işçi sınıfının yararınadır. İnsanın insan tarafından sömürülmesine sonverebilecek en güçlü sınıf işçi sınıfıdır. Bu açıdan da sosyalizmin gerçekleşmesi, herşeyden önce ve mutlaka, işçi sınıfının bilinçli çabasına bağlıdır. Bilimsel toplumculuk, kapitalist ekonominin ve bu aşamanın dayanağı olan bütün felsefelerin, başta bilgi kuramı gelmek üzere, doğal ve toplumsal bütün kuramların tenkidıyla kurulmuştur. İşçi sınıfının tarihsel ödevini, gücünü, toplumcu hareketlerde öncülüğü zorunluğunu ışığa çıkaran, isbatlayan, bilimsel toplumculuktur. Demek bilim de işçi sınıfından yanadır. İşte bütün bunlardan ötürü, gerek sınıf ve fikir hareketi, gerek ulaşılmış yada ulaşılabilecek toplumsal gelişme aşaması olarak, sosyalizmin her sınıf ve tabakadan önce işçi sınıfına ait olduğunda batıda kimsenin şüphesi yoktur. Toplumcu hareketlere hangi sınıfın öncülüğünde hangi sınıf ve tabakaların katılacağı sorununu çözümlmeye çalışan bir yazı, kapitalist batı ülkelerinden birinde, o ülkenin sorunu olarak yayımlansa, buna yalnız işçiler değil, kapitalistler de güler, yazarın hangi dünyadan geldiğini de merak ederlerdi.

AZGELİŞMİŞLER

Azgelişmiş ülkelerde toplumcu hareketler sözkonusu olunca, sorun, hele ilkbakışta böylesine açık görünmüyor. Sanayice en ileri, en gelişmiş kapitalist toplumlar, kapitalist sistem içinde kalmaya devam ederlerken, sosyalizm daha azgelişmiş ülkelerde kurulmuş, bütün azgelişmiş ülkelerin kurtuluş ve gelişme parolası olmuştur. Bilindiği gibi sorun, uygulama konusu olarak da, kuramsal bir konu olarak da hiç de yeni değildir. Bu sorun, sosyalizm, özellikle ikinci dünya savaşından sonra bütün azgelişmiş ülkelere yayılıp kimilerinde başarıya ulaşıncaya bütünü ilginç olmuştur. Genişliğine ele alınırsa, çözümü iki yanlı olur. Gelişmiş kapitalist ülkelerde sosyalizm hâlâ neden olmadı? sorusunun da ce-

ONBEŞ

vaplanması gerekir. Bu yanını sınıflar bölümüne bırakmak da mümkündür. Sorunu büsbütün karmaşık duruma sokmamak için daha da uygun olur. Burada ilkin, hiçbir yerde tartışma konusu olmayan bir noktayı zihnimizden atarak işe koyulmalıyız. Azgelişmiş ülkelerde tartışılan, sosyalizmin kuruluşunu, başta hangi sınıfın yürütüp tamamlayacağı değil, buna başlayabilmek için gerekli politik ortamı yaratmak üzere yapılan mücadelenin hangi sınıf yada tabakanın öncülüğünde olması gerektiğidir. Yoksa üretim tarzı, üretim araçlarının özel mülkiyetine imkân vermiyecek bir düzeye gelmedikçe sosyalizm tamamlanmış bir sistem olarak kurulmuş olmaz. Bu da, yukarıda belirtildiği gibi, sanayiın, üretim araçları üretimi dahil bütün sanayiın kurulmasına, tarımın da iyi ve makineleştirilmesine bağlıdır. İşçi sınıfı politik yönetime de öncü bir sınıf olarak katıldıkça, azgelişmiş ülkeler için şevkli çabadan da öte, kahramanlık isteyen bu zorlu iş başarılamaz.

Hemen belirtilmesi gerekli bir başka nokta da, Arap ülkeleri dışında hiçbir ülkede işçi sınıfının öncülüğünün inkâr edilmediğidir. Mısır'da ve Irak'ta «sosyalist» dedikleri idareler subayların hükümet darbeleriyle kurulmuştur. Mısır'da İngilizlere karşı girişilen silâhlı kalkınışları tam bir savaş saymasak, ne dış, ne de kitlelerin uzun süre silâhlı mücadelelerini gerektiren iç savaşlar olmamıştır. Cezayir'de Fransızlara karşı yürütülen savaşa halkın kendi sömürücülerine karşı mücadelesi niteliği verilemez. Zaten, çok küçük bir azınlık meydana getiren araçlarla Fransız müstemleke idaresi emrindeki memurlar bir yana bırakılırsa, sonunda kovulan Fransızlar dışında yerli sınaî, malî, hattâ önemli ticarî sermayeci yoktu. Gene kolonlar dışında, bir sınıf yada tabaka olarak, büyük toprak ağaları veya sahipleri sınıfı da yoktu. Hem Arap sosyalistleri «kapitalist olmayan yoldan» yürümeğe daha yeni başlamışlardır. Ülke olarak sosyalizme gidileceği görülmekle birlikte, yönetimin kimlerin elinde kalacağı, kimlere geçeceği de henüz kesin olarak belli değildir. Nihayet, bu ülkelerde de «işçi sınıfı» sözünün günden güne daha çok duyulmaya başladığını da eklemeliyiz. Cezayir'de Millî Kurtuluş Cephesi Partisinin (tek parti) son aylarda kabul edilen programı «işçi sınıfının öncülüğü» ne bir haberci sayılabilir. Irak'taki son kamulaştırma kararlarını radyo-televizyon demecinde açıklayan General, işçi sınıfını iktisadî kurulların yönetimine katmaya da kararlı olduklarını bildirmiştir. Bu da, Irak rejiminde bile şimdilik ekonomi alanında ve uzaktan da olsa bu zorunluğun sezilmekte olduğuna işarettir.

Şimdilik bunları bu noktada bırakarak, kendi sorunlarımıza dönelim. Komünizm toplumcu hareketlerimizin hangi sınıf ve tabakalarla yürütülerek başarıya ulaştırılabileceğidir. Çözüm yollarını şüphe yok ki herşeyden önce kendi toplumsal kuruluşumuzda aramamız gerekir. Bu da toplumsal kuruluşlar üzerinde geçerli kuramsal bilgilerle mümkün olabilir. Öyleyse ilk çabamız kuramsal olacaktır. Şu varki, açıklamalarımızda örnekleri Türkiye'den alarak, sonraki çözümlemelerimiz için gerekli somut bilgileri de hazırlayabiliriz.

TOPLUMSAL KURULUŞLAR

Kısaca «toplum» da denilen toplumsal kuruluşlar, içten dengeli bir bütünlük ve tarihsel bir süreklilik gösterirler. Yeryüzündeki insan topluluklarının şu toplum bu toplum diye birbirlerinden ayrılmasında gözönünde tutulan da görünüşteki bütünlük ve tarihsel süreklilikleridir. Belli coğrafya sınırları içinde devletlerin kurulması ve kapitalizm aşamasında milletlerin meydana gelmesiyle, toplumsal kuruluşlarla devlet ve millet kavramları arasında, kimi kuruluşlar için

uygunluk denebilecek yakınlaşmalar da olmuştur. Bu noktaya biraz sonra gelmek üzere, ilkin sözkonusu bütünlük ve tarihsel süreklilik üzerinde duralım. Bu bütünlük ve sürekliliği meydana getiren başlıca ögenin, kuruluşun ekonomik temeli olduğu artık iyice bilinmektedir. Devlet yapısı, hukuk, ahlâk, toplumsal ideoloji ve psikolojiler vb., toplumbilimcilerin öteki yapıların ekonomik temele uyması (tekabülü) kanunu dedikleri genel kanunun etkisiyle, bu temele uyar. Bütünlüğü ve sürekliliği sağlayan bu kanundur. Ekonomik temelin, üretim güçlerinin gelişme düzeyine bağlı üretim ilişkilerinden ve bunun hukukî kalıbı olan mülkiyet biçimlerinden meydana geldiğini de hatırlayalım. Ekonomi ve toplumbilimin birinci, öncekine de ikinci uygunluk kanunu, diyorlar.

Bilindiği gibi toplumsal kuruluşların bir iç denge ile bütünlüğünü ve sürekliliğini sağlayan bu kanunlar, kuruluşların genel gelişme kanunlarıdır. Üretim güçleri, bunların bilinçli ögesi olan insanın doğa ile çelişiminden doğan bilinçli iradesiyle gelişirler. Toplumsal olayı öteki bütün olaylardan ayıran da budur. Bizim kimi aydınların sandıkları gibi toplumsal kanunlar «insan iradesi dışında» değil, insan iradelerinden meydana gelir (1). Üretim güçlerinin insan doğa çelişimine bağlı gelişmesi sonunda, birinci kanunun etkisiyle, üretim ilişkilerinin ve buna bağlı olarak mülkiyet biçimlerinin köklü dönüşümlerle değiştiği, ikinci kanun etkisiyle de öteki bütün yapıların, niteliklerine göre tamamen yada az çok değişikliklere uğradığı da artık herkesce bilinmektedir. Bilimsel toplumculuğu kuranlar, yukarıda değinilen genel gelişme kanunlarını keşfedenler, toplumlar tarihini izleyerek, ekonomik temel ve mülkiyet biçimleri ayıracına dayanan genel gelişme aşamalarının şemasını yapmışlardır: ilkel komün, kölelik, derebeylik, kapitalizm ve sosyalizm. Bilindiği gibi, toplumsal kuruluşlar, sınıfsız ilk aşamadan sonra sınıflara bölünmüşlerdir. Her aşamanın sınıfları arasında, gerek sömürenler, gerek sömürülenler olarak, birbirinden güçleri, ilişkileri, ideoloji ve psikolojileri açılarından derin ayrımlar vardır.

Şimdi, buraya kadarfki bilgilerimizle yetinerek belli bir toplumu, örneğin Türkiye'yi incelemeye koyulabilir miyiz? Varacağımız sonuçlarla, sınıflar sorunu gibi çok önemli bir sorunu, hattâ daha az önemlilerini çözümleyebilir miyiz? Hele kendimize özgü kalkınma yollarını, bize göre üslûblarını bulabilir miyiz?

Bizim kimi aydınlarımızın bütün yanlışları bu bilgilerle yetinmeleri olmuştur, olmaktadır. Üretim ve mülkiyet ilişkilerimizi ekonomik, öteki yapılarımızı politik ve ideolojik süreçler içinde sonuna kadar izleyemediklerinden, Türkiye'nin yapılarının siyasi sınırlarımızla sınırlı olduğunu sanmaları, başlıca yanlışları olmuştur. Toplumsal kuruluşların iyice soyut ve ayrıntısız genel gelişme şemasını Türkiye'ye bir kalıp gibi yerleştirmek istemeleri de onları «Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal yapısı derebeylik kalıntısı ilişkiler üzerine aşılansmış bağımlı bir ticaret kapitalizmi olarak tanımlanır.» gibi gerçeklere aykırı, üstelik hiçbir işe yaramaz bir teşhise götürmüştür. Türkiye'nin hâkim sınıflarına da, bu tanımlamaların zorunlu sonucu olarak, «ağalar ve aracı ticaret burjuvazisi» deyince, işçi sınıfımıza nerede ve nasıl bir yer ayıracıklarını kestiremez duruma düşmüşlerdi.

(1) : T.İ.P. program Taslağının Anaçizgileri, s.

YABANCILAŞMA

Ekonomik ilişkiler, insanlar arasındaki dolaylı toplumsal ilişkilerdir. Köle efendi ilişkisi gibi en basit biçimlerinde bile, araya, tarımda örneğin tarla davar gibi, elyapımında örneğin çekiç örs mih gibi, nesneler girer. Kapitalist aşamada araya mal ücret para gibi nesnelerin karışması, bu nesneler dolayısıyla ilişkilerin niteliğini insanın gözünden büsbütün saklar. Hele yeni-emperyalizm döneminde neyin nerden geldiğini ve nereye gittiğini anlıyabilmek için bilimsel yöntem ve kurama dayanarak incelemeler yapmaktan başka çare yoktur. Yapılmazsa, insan iradesi dışında kanunların idaresinde bulunduğu sanılır. Bilimsel toplumculuğu kuranlar bu olaya yabancılaşma, mal ekonomisi için de «mal fetişizmi» demişlerdir.

Bilindiği gibi, fetiş, insanlar tarafından yaratılan ve insanların ona tabiatüstü bir kuvvet atfettikleri bir nesnedir. Salt insan yarattığı olduğu halde, fetiş, insanlar üzerinde egemenlik kurar ve onlara, bizzat kendilerinin yaratıcısı oldukları birtakım yüklemeler yükler. Yabancılaşma yalnız nesneler dolayısıyla değil, tanımlamalar, şemalar, kavramlar dolayısıyla da olur. Bilimsel felsefeden önceki bütün felsefeler, ister idealist ister materyalist, dönüp dolanıp, tanrı gibi, doğa gibi, soyut «insan» gibi bir düşünceye, bir kavrama takılarak yabancılaşmaya düşmüşlerdir. Bundan kurtulmanın tek çaresi hazır soyutlamaları (tanımlamalar, şemalar, kavramlar) geliştirici somutlamalar ve gerçeklemelerle, gerçeklere yaklaştırmaktır.

TOPLUMSAL GELİŞME ŞEMALARI

Bizim kimi aydınlarımız Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal yapısı üzerindeki teşhislerini yukarlarda sözü geçen toplumsal gelişme şemasına uydurmak istemişlerdi. Sözkonusu şema bilindiği gibi 1846 yılında düşünülmüştür. Bilimsel toplumcuların 1853 yılındaki mektuplaşmalarından anlaşıldığı gibi kimi Asya toplumlarının durumu üzerine yazılanlar kendilerini şüpheye düşürmüştü. 2 haziran 1853 tarihli mektupta, François Bernier adındaki bir Fransızın seyahatnamesine değinilerek :

«Türkiye'den İran'dan, Hindistan'dan sözaçan Bernier, doğunun bütün olaylarının temel biçimini özel toprak mülkiyetinin olmamasında bulmakta haklıdır. İşte doğru anahtar, hattâ doğu göklerini açmak için»

denir. Bu mektubun 6 haziran 1853 cevabında ise, bu durumun nedenleri şöylece anlatılır.

«Toprak mülkiyetinin bulunmaması gerçekten bütün doğunun anahtarıdır. Siyasi tarih için olduğu gibi dinler tarihi için de. Pekiyi, doğuluların hattâ feodal toprak mülkiyetine ulaşamamış olmaları nerden geliyor? Kanaatimce, esaslı sebep, toprağın şartları ile ilgili iklimden, özellikle geniş çöl alanlarının bulunmasından. Sahradan başlayan bu çöller Arabistan, İran, Hindistan, Tataristan'dan geçerek yüksek Asya yaylalarının en yükseklerine kadar ulaşmaktadır. Suni sulama, oralarda yarımsal üretimin birinci şartı oluyor. Bu da komünlerin, eyaletlerin yada merkezî hükümetlerin işi. Doğuda hükümetin

sadece üç dairesi vardır. Maliye (iç yağmacılık), savaş (iç ve dış yağmacılık) ve üretimin devamını sağlayan bayındırlık hizmetleri.»

Bu gözlemleri bilimsel toplumculara önceki şemalarında yeralmayan bir «Asyatik üretim tarzı» bulunduğu düşüncesine götürmüştür. Toprak mülkiyeti müşterek kaldığı halde kendine özgü bir insanın insan tarafından istismarı ve despotik bir devlet bulunmasını şemaları ile çelişen bir olay saymışlar, ancak bu konu ile uğraşmak fırsatını hiçbir zaman bulamamışlardır. Bu konu bundan kırk yıl kadar önce bilginlerin dikkatini çekmişse de yapılan tartışmalarla kesin bir sonuca varılamamıştır. Şu var ki despotik devlet kavramı bizim hiçdeğilse tarihimizin izahında önemle gözönünde tutulması gereken bir nokta olmalıdır. Devletin din ve gelenekler gibi öbür yapılardan da yararlanarak ekonomik yapıya yüklenmesi Asyada birçok toplumların duraklayıp dağılmalarına da sebep olmuştur. Bizim yakın tarihimizde de ilerletici düşünceler yasaklanıp halkın yeni üretim güçlerinin bilincine varmasına imkân verilmemesi, toplumbilimcilerin üstyapının ekonomik temele yüklenmesi anlamında etkili-tepki dedikleri olaylardan sayılmak gerekir. Bunlar şimdilik biryana bilimsel toplumcuların kendi şemalarından şüpheyi düşmelerini bilimsel yöntemlerine ne derece sadık kaldıklarının bir delili olarak belirtmeliyiz. Bilimsel toplumcular şemalarını açıkladıktan sonra :

«Bu,... tarihsel gelişmenin incelenmesinden çıkarılması mümkün en genel sonuçların sentezidir... Bu soyutlaştırmalar, gerçek tarihten ayrılarak kendi başlarına ele alırsa hiçbir değer taşımazlar. Bunlar çoğu çoğu tarih materyallerini kolaylıkla tasnife, kendilerine özgü aşamaların birbiri ardından gelişleri sırasını belirtmeye yararlar. Ama, hiçbir şekilde bir reçete, tarih dönemlerini yerleştirmeye imkân verecek bir şema olamazlar»

demeyi ihmal etmemişlerdi. 1888 tarihinde yazılan bir önsözde bu şema için :

«Ekonomi tarihi üzerinde ozamanki bilgilerimizin henüz ne kadar eksik olduğunu isbat eder»

denildiğini de -bilimsel düşünce namusunun da bir tanıtı olarak- hatırlamalıyız.

KARŞILIKLI ETKİ VE TEPKİLER

Yukarki açıklamalar ne toplumsal gelişme şemasının objektifliğini ne de genel gelişme kanunlarının geçerliğini zedeler. Hele kapitalizm aşamasında; hele emperyalizm durağında toplumsal kuruluşların bu aşamalara özgü kanunlara bağlı olduğunda şüphe yoktur. Emperyalizm aşaması şemada yeralmamıştır. Bilimsel toplumculuğu kuranlar kapitalist sistemde ilerde meydana gelecek değişiklikler üzerinde ayrıntılı tahminlerde bulunmak istememişlerdir. Emperyalizmin ekonomik anlamda etkilerini göstermesi geçen yüzyılın sonlarına doğru başlar. Amerika'nın geniş tarımsal kaynaklarının ve hızla gelişen endüstrinin Avrupanın ekonomik özellikle endüstriyel tekeli sona erdireceğine çok önemli değişiklikler olarak işaret ediyorlardı.

Emperyalizmin içyüzü yüzyılımızın başlarında, özellikle birinci dünya savaşında meydana çıkmış ve bilimsel toplumcularca didik didik edilerek aydınlatılmıştır. Emperyalizm ve görünüşte bağımsız ülkeleri sömürmeye devam eden yeni emperyalizm gözönünde tutulmaksızın hiç bir sorunun çözümlenmesine artık imkân kalmamıştır.

Kimi aydınların teşhislerine, ilkel üretim araçları + ırgatlar + ağalar = derebeylik kalıntısı üretim ve mülkiyet ilişkileri, bir de bağımlı dış ticaret diyerek vardıkları belirtilmişti. Öteki yapılarla ekonomik yapı arasındaki karşılıklı etki ve tepkiler iyice izlenerek tesbit edilmeksizin varılan bu türlü sonuçlar hiçbir işe yaramaz. Toplumsal kuruluşların içten dengeli bir bütünlük ve tarihsel bir süreklilik gösterdiğini söylemiştik. Asıl dengenin ekonomik temele ve iki genel kanuna dayandığı da belirtilmişti. Belli toplumsal kuruluşlarda çeşitli yapılar bu dengeye öteki toplumsal kuruluşlardan farklı ağırlıklar koyarlar. Aşağıda görüleceği gibi az gelişmiş toplumlarda ekonomik temel emperyalizm döneminde iyice dışarıya kayar. Kuruluşu çözülüp dağılmaktan kurtaran, biryandan devletlerarası ilişkilerin dengeleri ise biryandan da ideolojik öteki yapıların dayanıklılığı olur. Millet kavramı millî duygular gelenekler dil, kimi hallerde din toplumsal kuruluşu savunan ögeler olur. Bizim millî kurtuluş savaşımız ile az gelişmiş ülkelerin sonraki millî kurtuluş savaşlarında bu ögelerin büyük payları olmuştur. Az gelişmiş toplumları millî kurtuluş savaşlarını başarıya ulaştırarak bir kısmını köklü dönüşümlere götürmesinde de bu ögelerin büyük payı vardır. Belli bir toplumsal kuruluş incelenirken herbiri üzerinde ayrı ayrı durmak hangi ögelere iradî müdahaleler yapılabileceğini iyice kestirmek sınıfları da bu açıdan incelemek gerekir. Toplumsal kuruluşlarda daha önceki aşamaların kalıntılarından dayanıklı olanları, iradî müdahalelerle olumsuz etkilerini önlemek, olumlularından yararlanmak mümkün olanları vardır. Atatürk reformları bu açıdan zengin örnekler vermiştir. Toplumsal kuruluşlar daha sonraki aşamaların çekirdeklerini de saklarlar. Toplumsal ideolojilerin büyük önemi vardır. Düşünceler kitleleri sarınca maddî bir güç halini alırlar. Toplumsal hareketlerde bütün bunları birerbirer ve titizlikle gözönüne almak, incelemek, seçmek, belirtmek gerekir. Biçimsel tanımlamalarla teşhislerle doğru yollar bulunamaz.

KÖKÜ DIŞARDA TOPLUMLAR

Tarih incelemelerinde olduğu gibi deskriptif incelemelerde de birçokları toplumsal kuruluş ile siyasal sınırları bir tutmak gibi bir yanlışla hareket ederler. Eski imparatorluklarda bu arada Osmanlı imparatorluğunda birden çok toplumsal kuruluş vardı. Bunlar ayrı ekonomik temellere dayanan bütünlük ve süreklilikler gösteriyorlardı. Emperyalizm döneminde bunun tersi olmuş belli siyasal sınırlar içindeki devletler hukuku açısından bağımsız ekonomik anlamda bağımlı kuruluşların kökleri dışarıya kaymıştır. Türkiye'yi örnek alarak yapacağımız kısa bir açıklamanın bu gerçeği yansıtabileceğini sanıyoruz. Üretim güçlerimizden başlayalım. İlk araçlardan. Bizim endüstrimizde bütün üretim âletlerimiz küçük sanatlarda bir kısım tezgâhlarımız, madenlerde, limanlarda bütün cihazlarımız, denizde, karada; havada bütün ulaştırma araçlarımız, ham madde üretken, bölgelerimizde başlıca tarım âletlerimiz emperyalist ülkelerin mâmuelleridir. Bu durum ekonomik temelimizin daha cansız ögeleriyle bile dışarıya kaymış olduğunu göstermez mi? Üretim güçlerinin insan unsuru emekçilerdir. Emekçilerin hünerlilikleri, bir dereceye kadar bilinçleri kullandıkları üretim âletleri ile belirlenir. Üretim araçlarına devlet hizmetleri dahil, bütün hizmetlerde ve tüketimde kullanılan araçları da katarsak bizim teknik hünerliliğimizin ve bir dereceye kadar bilincimizin de kökü dışarda olduğu söylenemez mi?

Üretim ilişkilerine geçelim: Bu ilişkiler ham madde üretiminden māmullere ve yeniden üretime varıp durmadan tekrarlanır. Üretim âletlerinin üretiminde de ilişkiler doğar. Krom, bakır, demir gibi cevherleri emperyalist ülkelerden gelen cihazlarla çıkarıyor, emperyalist ülkelerden gelen taşıtlarla taşıyarak oralara ihraç ediyor, bu cevherlerle oralarda imâl edilen makineleri, cihazları taşıtları ithâl ederek üretimde bulunuyoruz. Diyelimki buzdolabı. Motorunu da biz imâl etmiş bile olsak bu süreç içinde meydana gelen ilişkilerin kendi ekonomik yapımızda oluştuğunu söyleyebilir miyiz?

Mülkiyet ilişkilerine gelince: Bilindiği gibi, mülkiyet ilişkileri dolaysız olabileceği gibi dolaylı da olur. Dolaysızlarından başlayalım: Türkiye'deki yabancı sermaye tesislerinde yada karma tesislerde mülkiyet ilişkilerinin toplumsal kuruluşumuza dahil olduğunu söyleyebilir miyiz? Yabancı ülkelere giden işçilerimizin sayısı yüzbin kadardır. Ödeme dengemizin açıklarını kapamak için daha yüzbinlerin gönderileceği söyleniyor. Yabancı ülkelerdeki işçilerimizin mülkiyet ilişkilerini bizim toplumsal kuruluşumuzun içinde görmek mümkün müdür?

Dolaylı ilişkiler ticaret sermayesi ve kredilerden doğar. Bilindiği gibi artık değeri yalnız sanayi sermayesi almaz. Ticarî kazançlarla faizler de artık değerinden çıkar. Zaten batıda ekonomik tesislerin tapudaki kayıtlarının mülkiyet ilişkileri açısından bir önemi kalmamıştır. Bunlar özel kişiliği olan şirketler adına kayıtlıdır. Anonim yada ötekiler. Şirkette kim hâkimse mülkiyet ilişkileri açısından tesis onun demektir. Bu durumda bizim emperyalist ülkelerden aldığımız bütün yatırım kredileri mülkiyet ilişkilerimizi sınırlarımızın dışına kaydırıyor demektir. Faizleri emekçilerimizin yarattığı ve yaratacağı artık değerlerden çıkmaktadır, çıkacaktır. İhracatımızın emperyalist ülkelerdeki ithalâtçıların kârları da bizim emekçilerimizin yarattıkları artık değerlerden çıkmaktadır. Bütün bunları gözönüne getirirsek, ekonomik temelimizin -emekçilerimizin Türkiye'de bulunmaları hariç- Türkiye'de olduğunu iddia edebilir miyiz? Burada imparatorluk Türkiye'si ile bugünkü Türkiye arasındaki çok önemli bir ayrımı da belirtmeliyiz. Eski tür emperyalizmin bize açtığı krediler üretim değil, tüketim kredileri idi. Ödemeler millî üretimden çıktığı için artık-değer payları sayılsa da Türkiye'nin ekonomik temelini bugünkü kadar dışarıya kaydırmamıştı.

ÖTEKİ YAPILAR

Ekonomik temeli dışarıya kayan toplumsal kuruluşumuzun öteki yapılarının köklerinin nerede bulunduğunu araştırmak da ilginç sonuçlar vermektedir. Dış politikamız, başta Amerika gelmek üzere, emperyalist devletlerin dış politikasını izlemektedir. İç politikamız geniş ölçüde aynı kaynaktan esinlenmektedir. Maddî baskı araçları, teknikleri ve usulleri tamamen emperyalizme aittir. Öğretim ve eğitimimiz başlıca basın ve yayın, haber kaynakları hep hep emperyalizmle ilintilidir. Toplumsal ideolojiler ve toplumsal psikolojimiz de önemli ölçüde emperyalizmin etkisi altındadır.

HÂKİM SINIFLAR

Bilindiği gibi, hâkim sınıflar ekonomik temele göre belirlenir. Ekonomik temelimiz dışarda olunca hâkim sınıfları da dışarda aramak gerekir. Ağalar ile aracı ticaret burjuvazisi ya da sonradan bulunan «büyük toprak sahipleri ve şehirli büyük sermayeciler» teşhisleri kanaatimizce yanlış en azı yetersiz teşhislerdir. Bizde sadece ticaret burjuvazimiz bir aracından başka birşey değildir. Hâkim sınıflar ekonomik kararları alan sınıflardır; politik kararları alan sınıflar da onlardır. O halde Türkiye'nin teşhisinde olayları bu açıdan da incelemek şarttır.

DOĞUMLARIN KISITLANMASI ÜSTÜNE...

İngilizlerin günde ortalama 3290 büyük kalori alarak 70 yıl yaşamasına karşılık, 1890 kalori alan Hintli'nin ömrü 32 yıl olarak hesaplanmıştır.

Doğum ve beslenme sorunlarını bu açıdan ele alarak çıkarıcı çevrelerin MALTHUS nazariyelerine tutunma çabalarını eleştiren bu yazı sosyal adalet gerekleri içinde gıdalanma olanaklarının bütün insanlara yeterli olduğunu belirtiyor.

«Yeryüzüne fazladan
bir tek insan gelmiştir:
Malthus.»

Proudhon

Hüseyin BAŞ - Galip ÜSTÜN

Yurdumuz, geçmiş yılların kötü yönetiminin de etkisiyle, günden güne yoksullaşmaktadır. Açlığı yenmek, Türkiye'yi üstünde yaşayanları beslemeye yeten bir ülke yapmak için bir çok kimse, değişik yönlerde çalışmaktadır. Tasarlanan çözümler arasında, özellikle yönetici çevrelerimizde benimsenmiş olan bir takım yanlış reçeteler vardır ki hastayı iyileştirecek yerde kötürüm bırakmalarından korkulur.

«Kurtarıcı yol» olarak sunulan bu yanlış çözümlerin başında «Doğum kontrolü» ya da sevimli adıyla «Aile Plânlanması» gelmektedir.

Bu yazının amacı, doğum kontrolünün güçlüklerimizin çözümünü olamıyacağını açıklamak ve halkımızı bu konuda düşünmeye çağırarak, önüne sürülen ilâcı yutmadan önce tadmasını sağlamaktır. Zira, kurtuluş sayılan bu yol bizi, bugünkü durumumuzdan çok daha kötüye ve geri dönülmez bir biçimde götürebilir.

Bâzı çevrelerde ekonomik alanda geri kalmamızın tek nedeni olarak nüfusunun hızlı artışı ileri sürülmektedir. Türkiye'nin doğal kaynaklarının bir süre sonra üzerinde yaşayanları doyuramayacağı tehlikesi de yine aynı çevrelerde Sosyal dengesizliği örtbas etmek yolunda alabildiğine kullanılmakta, doğumların kısıtlanması da tek kurtuluş çaresi olarak gösterilmektedir.

Çok önceleri Malthusçuların, çağımızda da yeni Malthusçuların oynamak istedikleri oyun apaçık ortadadır. Yeni Malthusçuların istediği, Sosyal ve Ekonomik alanda mutlu azınlık yararına sömürülen yoksul halk yığınlarına «çok hızlı üredikleri için» asla kalkınamayacakları kadere, gerici, tutucu düşüncesini aşılacak böylece de Sosyal-Ekonomik alandaki başarısızlıkları hızlı nüfus artışının sırtına yüklemektir.

Malthus ve arkasındaki gerçekler :

İngiliz papazı Malthus'un (1) 1798 yılında ortaya attığı teoriye göre, nüfus her 25 yılda bir, geometrik diziye göre (2) artmak eğilimini göstermekte; buna karşılık üretim, aritmetik diziye göre çoğalmaktadır. Malthus, bu başına buyruk ve tümüyle yanlış tezden kalkarak, insanları hiç bir sosyal reformun yok-

sulluktan kurtaramıyacağı gibi akıldışı bir sonuca varmakta ve doğumların kısıtlanmasını salık vermektedir.

Malthus'un müritleri, aynı teze dayanarak çalışanları sürekli olarak sömürmek istemekte nüfus fazlasının eritilmesini sağlamak için de savaşların kaçınılmaz olduğu düşüncesini savunmaktadır. Ancak, günümüzün savaşları, iki yanı keskin bir kılıç gibi, kullanana da büyük zararlar verecek bir silâh özelliği taşımaktadır. Bu durum, fazla insanları kendi çıkarları için öğütmeye kararlı savaş çılgınlarını daha az tehlikeli yollar aramaya itmıştır.

SARDALYA KUTUSU MU?

Dünyamız gerçekten, korkulacak bir nüfus artışı ile karşı karşıya mıdır? Bu sorunun üstünde önemle durmak gerekir. Dünya nüfusu, 1960 yılında, 3 milyar dolaylarındaydı. Bu da kilometre kareye ortalama 22 kişi düşüyordu demektir. Nüfus, Malthus'un öne sürdüğü gibi 25 yılda bir katı kadar artmış olsaydı 500 yıl sonra bir metre kare toprak üstünde 22 kişinin yaşaması gerekecektir. Oysa, Malthus'un yaşadığı 1800 yılında Büyük Britanya adalarında yaşayan insanların sayısı 16,2 milyon kadardı. Malthus'un öne sürdüğü gibi, nüfusun Büyük Britanya'da geometrik diziye göre arttığı düşünülecek olursa, bu adalarda yaşayanların bugün 1 milyarı geçmiş olması gerekirdi. Gerçekte, İngiltere'nin nüfusu bugün 50 milyon dolaylarındadır. Ayrıca 1964 İngiltere'sinin 1800 İngiltere'sinden çok daha zengin olması üretimin nüfustan daha hızlı arttığını kesin bir biçimde kanıtlamaktadır.

Malthus'un, nüfus artışının oranında değil de süresinde yanlışlığı düşünülebilir. Bu süreyi 25 yıl yerine 50 ya da 100 yıl sayalım: Bu durumda sonuç yine değişmeyecek ve insanlar o süre sonunda er ya da geç, yeryüzünde ayakta duracak bir yer bile bulamayacaklar demektir. O zaman, Uzay'da sömürgeler edinmek ya da doğumu kısıtlamak yollarından birine baş vurmak zorunda kalınacaktır. Ancak, Malthus'çuların yanlışlığı daha da büyüktür. Gelişmenin temel eğilimleri gözlerinden kaçmaktadır. Hızlı nüfus artışının önüne geçmek isteniyorsa, toplum katlarının hayat ve kültür seviyelerini yükseltmek yolunda çaba göstermek gerekmektedir. Bu da toplumda bir kişiye düşen ulusal gelirin yükselmesi ve Sosyal adalete daha uygun bir dağılımıyla sağlanabilir. Nitekim, İngiltere'de 1875-1938 yılları arasında doğumlar binde 12,7 den 3,5 e; yine aynı yıllarda Almanya'da, binde 13 den 8 e düşmüştür. Avrupa'da, genel olarak, doğurgan yaştaki her bin kadının doğum ortalaması 1900 den İkinci Dünya Savaşı başlangıcına kadar, sürekli bir biçimde düşmüştür. Savaş sonrasında, savaşın geciktirdiği evlenmeler sonucu, doğumlarda bir artış görülmüşse de bu artış kısa bir süre sonra yeniden normale dönmüştür. Böylece kesin olarak anlaşılmaktadır ki savaşlar, Malthus'çuların iddia ettiği gibi, nüfus artışını önleyen bir çare değildir. Tam tersine, insanlar barış içinde yaşadıkları sürece, hayat ve kültür seviyeleri köklü reformlar yoluyla yükseltilirse, hızlı nüfus artışının gerçek nedenleri de ortadan kalkmaktadır. Aşağıdaki tabloda, Avrupa'da 1900-1938 yılları arasında nüfus artışlarının sürekli olarak düştüğü ve böylece doğal bir nüfus artışına varıldığı görülmektedir.

Yıl	Bin nüfus başına düşen doğum sayısı		Doğurganlık çağındaki her bin kadına düşen doğum sayısı	
		%		%
1900-1904	32,2	100	129,3	100
1905-1909	30,8	96	122,2	95

1910-1914	28,7	89	112,1	87
1915-1919	19,2	60	73,3	57
1920-1924	26,4	82	98,9	76
1925-1929	24,1	75	90,3	70
1930-1934	21,8	68	81,6	63
1935-1939	20,6	64	76,1	59

Tabloda Demografik Eğilim açıkça belli olmaktadır :

Avrupada, nüfusun - tümü alındığında - artmasına rağmen (1900 ve 1940 arasında 313 milyondan 403 milyona) yıllık doğum sayısı 1939 da 10,2 milyondan 8 milyona düşmüştür.

Savaş yıllarında bu sayı daha da azalmıştır. Savaş sonrası gelen kısa bir artış süresinden sonra doğumlardaki devamlı azalma yeniden geçerli olmuştur.

MADALYONUN ÖBÜR YÜZÜ :

Günümüzde geçerli koşullar altında doğum-ölüm sayısı ile ailedeki fert sayısı gelirle ters orantılıdır. Yâni yoksul halk yığınlarının gelir kaynakları düştükçe nüfus çoğalmaktadır. Başka bir deyimle ekonomik gereksinimlerin kuralları Biolojik ve Fizyolojik kuralları geniş ölçüde etkilemektedir.

Yöneticilerimiz yoksul halk yığınlarındaki hızlı nüfus artışından gerçekten endişe duyuyorlarsa yoksul halkın gelir kaynaklarını geliştirip çoğaltmaya bakmalıdırlar. Ne var ki bu çözüm yolu sözü edilen çevrelerde pek benimsenmemektedir. Belli sayıdaki işsizler ordusunu rezerv olarak el altında tutacak yine belli oranda bir nüfus artışı kapitalist ekonominin herhalde karşı koymayacağı bir olgudur.

Sosyal adalet ilkeleri içinde gelişen bir toplumda demografik eğilim nasıl olacaktır? Emekçilerin, yoksul halk yığınlarının yaşama gerekleri artıp kültür düzeylerinin yükselmesi, ekonomik krizlerin, işsizliğin ortadan kalkması, çalışma süresinin azaltılması, gıdaların iyi ve çok ucuza olması ve buna benzer daha birçok olumlu gelişmeler doğum-ölüm oranlarını geniş ölçüde etkileyecektir. Böylece ölümler azalacak doğum oranı da, - nüfusun tümü alındığında -, uzayan yaşama süresinin sonucu doğum yapmayan yaştakilerin nüfusa katılmasıyla, düşecektir.

Gelişen bir toplumda demografik kuralların değişmezliği ya da dokunulmazlığı yoktur. Her toplumun kendi özel demografi kuralları vardır. Bâzi memleketlerdeki nüfus çoğalmasına karşılık, diğerlerinde bir duraklama görülebilir - Bu olgu Sosyal ve Ekonomik koşullarla doğum-ölüm oranları arasındaki ilişkiye bağlı kalmaktadır. Doğumların ekonomik kurallardan çok biolojik kurallara dayanması, dolayısıyla da daha az değişken olması yanında ölümler ekonomik koşulların gereği olarak ortaya çıkmaktadır. Üstelik ölüm yaşı çok değişken niteliğine rağmen biolojik sınırından da henüz çok uzaktadır.

Yukarıda sözü edilen bağlılık bâzi memleketlerde elle tutulur derecede belirgindir. Örneğin İngiliz İmparatorluk topluluğu içinde yaşayanların yaşama süresi şöylece açıklanabilir. Büyük bir toplum olan Hindistan yüzyıllar boyu küçük fakat iyi silâhlanmış İngiliz topluluğunun sömürgesi olarak kalmıştır. İşte sonuç: İngilizler (yalnız Lordlar değil, işçiler de) ortalama olarak kişi ba-

şına ve günde 3290 büyük kalori almakta ve 70 yıl yaşamaktadır. Hindistanda ise ortalama kişi başına ve günde alınan kalori 1890, Hintlilerin ortalama ömürleri de 32 yıldır.

İngilizler, gerçi ömürlerinin yarısını yitiren Hintlilere kıyasla kârlı çıkmışlardır bu işten, ama Hintliler bunun hesabını her an eski efendilerinden sorabilirler.

DOĞUM KONTROLU'NUN ORTAYA ÇIKIŞI :

Amerika'nın Washington Post gazetesinde 63 yılı başlarında Başkan Kennedy'ye, «vatandaşları» imzalı bir açık mektup yayınlanmıştı. Bu mektubun yazarları, Başkan'a, «az gelişmiş ülkelere» yapılan yardımın, Amerikan vatandaşlarının vergi yükünü arttırdığından yakınıyorlardı. Bundan kısa bir süre sonra, senatör Fulbright'in bazı bölgelerde doğum kontrolu üzerinde araştırma yapılması önerisi kabul edildi. Doğum kontrolunun, Türkiye'de, bir ulusal kurtuluş yolu gibi görülmeye başlanması ve bu görüşün elden geldiği kadar çok kimseye benimsetilme çabaları da aşağı yukarı aynı tarihlere raslar.

Bilimin gelişmesi, Yeryüzü'nün, üstünde yaşayanları ve yeni gelecekleri doyurmaktan uzak olduğu düşüncesini yalanlamıştır.

Dünyamız, artan nüfusu besleyebilecek kaynaklara sahiptir. Önemli olan, zenginliklerin dağılımı ve bölüşümünün denksel bir biçimde yapılmasıdır. Bugün, insanlığın üçte birinin aç olmasına karşılık, dokuz milyon nüfuslu küçük Belçika'nın dört yüz milyonluk Hindistan'dan iki kat daha çok mal ithâl etmesi, Hintlilerin satın alma gücünün yetersizliğinden, dünya nimetlerinin insanlık ölçüsünde dağıtımını sağlayacak örgütlerin yokluğundan ileri gelmektedir. Örneğin, 1960 yılının dünya hububat üretimi fazlası 125 milyon tonu bulmaktadır ki bu miktar da Hindistan'daki 450 milyon insanı bir yıl boyunca beslemeye yeter.

Gelirlerin SOSYAL ADALET PRENSİP'leri içinde dağılımı ve bölüşümüyle, toplumun genel hayat ve kültür seviyesi yükselecek ve böylece doğumlar da azalarak doğal bir artma hızına kavuşulmuş olacaktır. Bu sonuca varmak için her şeyden önce, nüfus artışının, yoksulluğun sebebi değil sonucu olduğunu anlamak gerekir. Yoksa, sebebi sonuç sayarak bir çözüme varılamayacağı bilinmelidir.

(1) Thomas Robert MALTHUS:

İngiliz ekonomisti. Rookery'de doğmuştur. (1775-1826). «Nüfus kuramı üstüne Deneme» adındaki kitabında, insan nüfusunun sürekli olarak artışı- nı dünyanın geleceği için bir tehlike sayarak evlenmelerin yasaklanması- nı öğütliyordu. Malthus'a göre insan nüfusu geometrik diziyle, üretim ise aritmetik diziyle artmaktadır.

(2) Geometrik Dizi : 2-4-8-16.

Aritmetik Dizi : 1-2-3-4.

AZ GELİŞMİŞ EKONOMİLER

Arslan Başer KAFAOĞLU

Geri kalmış ekonomilerin siyasal ve toplumsal ana çizgilerini açıklayan Amerikan bilim adamlarından Paul A. Baran'ın yazısının birinci kısmının kısaltılmış çevirisi, EYLEM'in geçen sayısında yayınlanmıştı. Aşağıda aynı yazının az gelişmişliğin ekonomik ve sosyal yapısından ileri gelen çıkmazdan kurtuluş yollarını inceliyen ikinci kısmını gene aynı yazıdan kısaltarak çeviri olarak vermekteyiz. Aslında yapılan kısaltma bir kaç cümleyi geçmediğinden, yazı hemen hemen aslı ile aynı uzunluktadır. Yakınlarda dünyamızdan ayrıldığını öğrendiğim değerli bilim adamı Amerika'da Mc. Carthy'lerin, Goldwater'lerin söz sahibi olabildikleri bir dönemde bilimsel kişiliğinden bir zerre feda etmemiş sayısı az Amerikan aydınlarından biri idi. Yıllarca kuvvetli kişiliği, sarsılmaz gerçek aşkı ve engin ekonomi bilgisiyle nimetlere yüz çevirmeyi bilmiş çilelere göğüs germekten çekinmemiştir. Kapitalist düşünce dışındaki fikir ve düşünce akımlarının pek güleryüz görmediği Birleşik Amerika'da en şöhretli üniversitelerde yüksek bilimsel pâyelere ulaşması onun bilimsel değerinin en şaşmaz delilidir. Bu yazı ile bundan önceki yazı hakkındaki fikirlerimizi gelecek yazıda bildiriceğiz.

Bu vesile ile gerçeğin yılmaz savunucusu değerli bilim adamının hayatı ve yapıtları ile ortaya koyduğu büyük kişiliğinin hatırası önünde saygı ile eğilirim.

GERİLİĞİN EKONOMİ BİLİMİ

Paul BARAN

2.

Bütün bu olumsuz etkenlere rağmen, hükümetlerce, siyasal iklimi değiştirecek ve ekonomik gelişmeyi sağlayacak bir politika uygulanamaz mı? Hükümetin işleri ele alışında sonsuz kudrete inanılan, fakat toplumsal bünyesi ve ekonomik fonksiyonları gözden uzak tutulan çağımızda bu sorunun karşılığı olumlu olmak eğilimindedir.

Konuya sadece mekanik bir açıdan bakılınca, iyi uzmanlar kullanan bir az gelişmiş ülke hükümetinin, toplam hasılayı bir ölçüde hızla artırma ve nüfusun yaşama koşullarını iyileştirme yönlerinde çok şey yapabileceği ortaya çıkar. Geriliği yenmek için hükümetçe bir çok ileri adımlar atılabilir. Kapital vergileri ve yüksek artan oranlı gelir vergileri ile satınalma gücünün fazlaları emilip, «temel olmayan» lüks tüketim önlenebilir. Enerji santralleri, demir ve kara yolları, sulama şebekeleri ve toprak iyileştirmeleri devlet eliyle yapılarak

verimliliği artıracak bir ortam yaratılabilir. Gene devletçe gençleri, işçileri ve işsizleri teknik hüner sahibi yapacak muhtelif kademeli okullar açılabilir. Gelirleri yetersiz tabakalara, öğrenim sağlıyacak bir burs sistemi uygulanabilir.

Özel teşebbüsün yatırım yapmak istemediği ya da monop llerin tesis ve işletmelerin gelişmesini t kadiği endüstri alanlarında h k met i e girerek zorunlu yatırımları yapabilir. Bir projenin inşa ve öğretme zamanları için yapılması gereken, yâni kısa dönemde verimsiz fakat uzun dönemde yararlı olabilecek alanlar, özel kişilerin ufukları dışında kalmakta ve ele alınamamaktadır. H k met bu alanlarda kısa süreli zararları omuzlayabilir.

Bunlara ek olarak « nleyici» bir yığın araç kamu makamlarının emrine hazırdır. Gelişme çabalarından (kamusal ya da özel çaba olması önemli değil) doğacak enfl syoncu baskılar azaltılabilir, ya da ortadan tümüyle kaldırılabilir. Bunun için ekonominin başka taraflarında harcamaların kısılması gerekli ve yeterlidir. Harcamaları kısmak için de yatırımların sebeb olduğu toplam para hacminin artı ını başka alanlardan para çekerek nötralize etmeyi mümkün kılacak bir vergileme politikasına ihtiyaç duyulur.

Bu arada, ve ek tedbir olarak, k t mallardaki spekul syon ve temel mal ve hizmetlerdeki aşırı fiat artışları kuvvetli fiat kontrolleri ile ortadan kaldırılabilir. K tlelerce tüketilen ve ihtiya a yetmiyen tüketim mallarında karne usulü uygulanabilir. Sıkı döviz kayıtlamaları sermaye ka ı ını, lüks ithal mallarına olan talebi, d  arıya yapılan keyif seyyahatlerini ve buna benzer şeyleri imk nsız hale getirebilir.

Bu tedbirler bütünüyle, az geli mi  ülkelerin efektif taleplerinin bünyesindeki köklü değişimleri deyimler. Verimli kaynaklar toplumun ekonomik gereklerine göre yeniden düzenlenmiş ve yeni bir şekilde tahsis kılınmıştır. Yüksek gelir gruplarının tüketimleri kısılarak yatırıma gitmek üzere tasarruf edilen kaynaklar esaslı bir şekilde artırılmıştır. Kapital ka ı ı  nlenip, gereğinden fazla yabancı mal ve hizmet ith li suretiyle israf olunan k t döviz kaynakları bu israflardan kurtarılmı tır. Bu suretle tasarruf olunan dövizlerin yabancı makine ürünlerine ayrılabilmesi mümkün olabilm  tir. Toplum için zorunlu olmakla beraber k r vaadetmiyen girişimlerden özel kesimin çekinmesi, geri kalmış ülkelerin yaşama koşullarını artık etkileyemeyecek hale gelmiştir.

Az geli mi  ülkelerde toplam hasıla ve geliri artırabilecek tedbirler yukarıdaki listeyi uzatarak tamamlanabilir. Ancak, bu tedbirlerin, az geli mi  ülkelerde bu günkü yönetici kadrolarca, ileri sürülmesi bile aklın alacağı bir şey değildir. Bunun bir nedeni bu ülkelerde bu programın yönetimi için gerekli güç ve karakterde bir yönetici (idareci) kadronun bulunmayı ıdır. Ama, bu neden asıl nedenler yanında ihmali mümkün bir etkidir. Çünkü aslında bu durum az geli mi  ülkelerdeki asıl hastalığın sadece bir belirtisidir (arazıdır). Ve bu belirti altında yatan nedenlere saldırılmadan tedavi edilemez. Bunun gibi, geri kalmış ülkelerde i e yarar bir vergi politikasının olmayışından, «vergi ahl kının» ve «disiplin»in yokluğundan yakınmak da, bu problemleri aydınlatma yolunda bir şey getirmez.

Gelişme programını «hay lci» kılan esas nokta, iktidardaki h k metin siyasal ve toplumsal yapısıdır. Az geli mi  ülkelerin kaderini elinde tutan mülk sahiplerinin koalisyonundan tek tek her ortağın çıkarına karşı olacak bir tedbirler bütününü düşünüp uygulaması beklenemez. Huzuru kaçan kamu oyunu zaman zaman uyul turmak için tarım reformu, adaletli bir vergi sistemini içine alan ilerici programlar ortaya sürülse bile, bu programların uygulanması kasten sabote edilir. Toprak sahipleri ile i  adamları arasında siyasal bir uzlaşma durumundaki h k met, toprakların israf ı kullanılı ını, ve üst tabakaların lüks giderlerini önleyemez; tekelei sulistimallerin, aşırı derecede k rl  döviz kaçakçı-

lıklarının, iş adamlarının har vurup harman savurmalarının önüne geçemez. Mülkiyet hak ve ayrıcalıklarını korumak ve sürdürmek için var olan hâkim sınıf temsilcileri ekonomik gelişme yoluna dikilen ayrıcalıkları ortadan kaldırmanın, ya da mülkiyeti ve ondan doğan gelirleri toplumun hizmetine vermeyi öngören bir politikanın mimarı olamazlar.

Bâzı kimseler, iyi hazırlanmış ve dikkatle uygulanan gelişme programlarının, birçok az gelişmiş ülke kurumuyula çatışma halinde bulunuşunu bir tarafa bırakıp, eldeki siyasal mekanizma ile zorunlu tedbirlerden bir kısmının yürütülebileceğinde direnirler. Hakkında çok şey söylemeye pek lüzum olmıyan bu görüş sahipleri, duruma hâkim koalisyonu, ayrıcalıklarından bir kısmından, yoksun kılmaya zorlayacak toplumsal ve siyasal kuvvetlerin-eğer böyle kuvvetler varsa-zayıflığını düşünmezler. Oysa, yetişişleri ve siyasal hayatta yükseliş tarzları nedeniyle, az gelişmiş ülkelerin üst sınıflarının mirasçısı oldukları durumlarından ve oldukça önemli ayrıcalıklarından en küçük bir fedakârlık yapmalarına ileriye göremeyişleri ve kendini severlikleri engel olur. Bu sınıflar kalkınma yönündeki bütün çabalara inatla karşı koyarlar. Her zaman ilerleme yolundaki çabalar arttıkça, baskılar büyüdükçe tutucu elemnların ittifakları perçinlenir, bütün köklü dönüşüm çabaları toplumun temeline yapılmış saldırılar olarak kötülenir.

Hattâ, artan oranlı gelir vergileriyle servet vergileri, döviz kontrolü yürütülse bile, uygulama çoğu zaman bu adımlar atılırken gözde tutulan ilk amaçlara aykırı düşer. Feodalizmden kapitalizme geçişin şafağında bulunan bir ülkede plân uygulaması sadece kanundan kaçışları ve otoritenin kötüye kullanılışını artırır.

O halde zor durumdan çıkış yolu yok gibi görünüyor. Egemen çıkarlar koalisyonu, kendi iradesiyle feragat yoluna giremiyor. Üyelerinin batan gemiyi birer birer fiziki ve mâli olarak (ya da her iki yolla) terketmelerine karşılık, mülk sahibi sınıflar ekonomik ve politik siperlerine daha sıkı sıkıya sarılmakta kararlı görünüyorlar.

Bu sınıflar, Toplumsal ayaklanmalar büyük bir ihtimal içine girince, politik hayattaki pençelerini daha sıkıp şiddetli tepki ve askerî diktatörlük yönüne hızla doğruluyorlar. Uluslararası fırsatlardan ve diğer ülkelerin egemen sınıflarına olan yakınlıklarından faydalanmak için, yakın tehlikeyi uzaklaştırma çabalarında dış ekonomik ve bazen askerî yardımı dâvet ederler.

Böyle yardımlar yardımı yapan ileri endüstri ülkelerince bu sınıfları iktidardan söküp atacak toplumsal bir devrime karşı ehveni-şer olarak verilmektedir. Aslında egemen sınıfların yabancı dostları ve koruyucuları da, kendilerinden daha az kıt görüşlü degillerdir.

Az gelişmiş ülkelerde, siyasal ve toplumsal koşulların ekonomik kalkınma koşullarına göre ayarlanması geciktirilebilir, ama bunun önüne geçilemez. Geçmişte, bu ayarlama 10 yıllar hattâ yüz yıllarla geciktirilebilmiştir. Zamanımızda bu geciktirme süresi ancak yıllarla ölçülebilir. Az gelişmiş ülkelerde mevcut rejimleri askerî yardımla ayakta tutmak, geçici olarak volkanın ağzını kapayabilir ama patlayıcı kuvvetlerin yer altında toplanmasını önleyemez.

Az gelişmiş ülkelere ekonomik ilerlemeyi hızlandırmak için, borç ya da hibe yoluyla yapılan yardımlar iç ekonomik değişmelerin yerini tutamaz. Bu değişmeler olmazsa da kalkınma mümkün değildir.

Böyle yardımlar, bu gün için iylikten çok kötülük getirir. Özel, ya da kamu kesiminin ele aldığı yatırım projeleri için gerekli dış makina ve cihazların ithalatını mümkün kılrsa bile, sağlam bir ekonomik gelişme için zorunlu adımları beraberinde getirmediğinden, sağlanan dış yardım, böylece, bir enflasyonist spiral

doğurarak az gelişmiş ülkelerdeki toplumsal ve ekonomik gerginliği daha da ağırlaştırırlar.

Eğer, bir çok durumlarda olduğu gibi, dışardan alınan yardımlar, ülke için bazı koşulların yerine getirilmesine bağlı kılınmışsa, yardımla yapılan yatırım alandan çok verenin çıkarlarına yarıyacak şekilde yöneltilmiş olabilir. «Teknik yardım» şeklinde ekonomik danışma yolu sağlanmışsa ve bunun kabulü mâli yardımın bir ön şartı olarak konmuşsa, bu durumda gelişmemiş ülkeler kalkınmaya gidecek yollar yerine, tavsiyelerde bulunan uzmanlara (ideolojik ya da başka nedenlerle) çekici gelecek politikalara doğru itilirler. Milliyetçilik ve yabancı düşmanlığı, bu suretle geri kalmış bölgelerde daha da kuvvetlenir. Bu da siyasal huzursuzluğa yeni bir kuvvet katar.

Geri ülkelerin ekonomik gelişme ve toplumsal ilerleme yoluna girmeleri için, mevcut politik ana yapıları esaslı bir şekilde değişmelidir. Feodal toprak sahipleri, endüstrici kralcılar ve kapitalist orta sınıf arasındaki ittifak mutlaka kırılmalıdır. Geçmişin bekçileri geleceğin mimarı olamazlar. Geri toplumlar da var olan ilerici ve girişim sahibi elamanlar, ülkelerine ekonomik ve sosyal gelişme yolunda önderlik etme olanağını elde etmelidir.

Fransa, İngiltere ve Amerika'nın kendi ihtilalleriyle elde ettiklerine, geri kalmış ülkeler, halkçı kuvvetler, aydın bir hükümet ve kendini düşünmeyen bir dış yardımın ortak çabalarıyla varabilir. Bu ortak çabalar ölü çağın ayakta kalan kısımlarını silmeli, gelişmemiş ülkelerin siyasal ve sosyal iklimini değiştirmeli ve ulusları yeni bir girişim ve hürriyet ruhu ile doldurmalıdır.

Burjuvazinin geri kalmış bölgelerde sorumluları yüklenecek bir duruma gelmesi için vakit çok geç. Feodal geçmişe hizmet ve onunla yanyana yaşama ilerici kapitalizmin kuvvetlerini yetersiz kılmıştır. Bu nedenle dünyanın geri kalmış ülkeleri yüzünü mutlaka ekonomik plânlama ve toplumsal kolektivizme, dönecektir. Aydınlanmış özel çıkarlarla yürütülen kapitalist ekonomik ve sosyal ilerleme kendine kadar gelen mevki ve durumlarla gelenekçi ayrıcalıkların muhafazakârlığının hakkından gelinmezse. Eğer kapitalist ilerlemede etkini, endüstriciyi, güçlüyü mükafatlandırma vaadi iyi doğmuşsa, iyi bağlantıları olana ve uyumculara güvenlik ve güç sağlayan feodal güvenliğin yerini alamazsa, yeni bir toplumsal özellik yeni çağın özü ve önderi olacaktır. Bu özellik, toplu çabaların, toplumun çıkarlarının küçük bir seçkin grubun çıkarına üstünlüğünü tekrarlayanların özelliğidir.

Tarih denen tekerleğin hangi yönde döneceğini ve az gelişmiş ülkelerin sonuçtaki çözümlerinin ne olacağını, en çok geri kalmış bölgelerdeki kapitalist orta sınıfla ilerlemiş endüstri uluslarının yöneticilerinin korku ve miyopluklarını yenmeleri belirliyecektir. Yoksa bunlar çok dar çizilmiş öz çıkarlarından ve ilerlemeye karşı kindarlıklarından o kadar gözleri bağlı, kapitalist dönemin bu son günlerinde o kadar bunamışlar mıdır ki ölmek korkusuyla intihar etsinler?

BATILILAŞMA ÜSTÜNE DÜŞÜNCELER

3.

İsmail SEVİN

Sermaye Birikimi mi Kültür mü?

Bu bölümde, bir çok tartışmalara yol açmış olan bir konuyu ele almak istiyorum. Batılılaşmak için Batının ekini de almak gerekli midir? Bu konuda Falih Rıfkı Atay şöyle diyor :

«Ankaradaki Opera yapısının, hani şu sergiden bozma ortadan aşağı halli tiyatromuzun lüzumsuzluğu üzerine ne nutuklar geçtik, ne kadar mürekkeb akıttık. Tiyatro ve musiki, garb kafasına göre, «havayic-i zaruriye» dendir. Medenî bir şehirde ekmek fırını ile beraber kurulur. Sımsıkı kuşattığımız Viyana şehrindeki kumandan, haftada iki gün halka operayı açtırmış olduğunu, fırınlardan hâlâ ekmek çıkarmakta olduğu havadisi gibi, sevinerek ve övünerek verir. Bizim Viyana dönüşümüz Ankaraya kadar sürdü: Vücutta zayıf mı düştük? Karnımıza yiyecek mi bulamadık? Enselerimizin yağı mı eridi? Türk anası kahramanlar, yiğidler, pehlivanlar yetiştirmekten mi kaldı? Dostlarım, biz kafada yenildik.» 14

Demek ki Atay'a göre Batılılaşmada opera ve tiyatronun önemli yeri vardır. Batılılaşma sermaye birikimi olduğuna göre, bence opera, tiyatro, roman, dans şart değildir Batılılaşmak için. Şart değildir diyorum ama Batı, Batıholmiyanın kafasına dank dedikten bir süre sonra, Batı ekin yanıyla da Batıholmiyan ülkeyi etkisi altına alıyor. Bu da bir gerçek.

Batıda Shakespeare tiyatro yapıtlarını yazarken bizim şair Boğaziçinin tatlı serinliğine karşı kasıdeler, halk ozanı ise Anadolu'da koşmalar düzüyordu. Ne Shakespeare'in kasideden, koşmadan, ne de bizim ozanların Shakespeare'den haberleri vardı. Ama Karlofça (1699), Pasarofça (1718), Küçük Kaynarca (1774), Edirne (1829) antlaşmalarıyla sonuçlanan yenilgilerden sonra bakıyoruz ki Anadolu'daki ozan değil ama Boğazdaki ozan yavaş yavaş Batı edebiyatı ile ilgileniyor. Böylece Batı silâhları romanı ve tiyatroyu setre pantolonla birlikte Türkiye'ye sokmuş oluyor. Şinasî ilk Türk tiyatro oyununu 1860 da yazmıştır. Arada yenilgiler yâni top tüfek ve zırhlılar olmasa Boğaz kıyılarındaki ozanlar kimbilir daha ne kadar süre Shakespeare'i bilmiyeceklerdi. (Rusların Batı edebiyatı dünyasına katılmağa başlamaları 1730-40 yıllarına rastlar.)

Opera ve romanın, vals ve twist'in, Batı mimârlığının, şapka ve pantolonun Türkiye'ye gelmesi iyi mi oldu, kötü mü? Mümtaz Turhan'a sorarsanız bu konuda iyi ve kötü diye bir ayırım vardır. Diyor ki Mümtaz Turhan :

«Ancak bu değişmeler, her ne kadar garplılaşma gayesiyle meydana getirilmiş olsalar da, her vakit iyiye doğru olmamıştır. Hemen hiç bir sahada daima iyi alınamamış, yine hiç bir sahada, yalnız fena unsurlar terkedilip iyiler muhafaza edilememiştir. Sırf bize ait olduğu için birçok iyi şeyler bırakılıp karşılığında fena şeyler alınmış; kabul edilebilen iyi şeyler arasında da bunların fenaları seçilmiştir.» 15

Öyle anlaşılıyor ki Mümtaz Turhan'ın birinci sınıf bilim adamları Batıdan

alınacak şeyler arasında iyi ve kötü olanı ayırdedecekler. Diyelim balenin iyi, twist'in kötü, pantolonun iyi, şapkanın kötü; romanın iyi, operetin kötü olduğuna karar verebileceklerdir. Onun sözleriyle «(Cemiyet) Mevcut nizamı, içtimai normları, kıymet sistemleri, ananesi, örf ve âdetleri, itiyat ve temayülleri, hele bilhassa teessüs etmiş menfaatlerle bunların mümessilleri, medenî teşhizat ve seviyesi, kendisine rehberlik eden münevverlerinin dirayeti, samimiyeti vesaire gibi kâh birbirine zıd, kâh yekdiğerini tamamlıyan birçok tesirlere mazdurdur. Binaenaleyh ayrı ayrı istikâmetlerde tesireden bütün bu faktörleri birbirinden uzak tutup garphlaşma esnasında mesned teşkil edeceklerine dayanarak diğerlerini bertaraf edebilmek, böylece birbirine zıd kuvvetleri ayıklayabilmek için ancak birinci sınıf bir mütehasssın sahip olabileceği bir bilgiye ihtiyaç vardır.» 16

Nitekim Lübnan içişleri bakanı twist'i yasak etmekte, başka birçok yerlerde de buna benzer çabalar gösterilmektedir. Ama bu çeşit çalışmalar ya yersiz ya da boşunadır. 1925 da Hamdullah Suphi Beyin Mecliste dediği gibi,

«Karşımızdakiler zannediyorlar ki, medeniyet bir kıt'adan diğer bir kıt'aya geçerken gümrüklere uğrar. Ziya Efendi Hazeratı ile beraber bir komisyon teşkil ederiz. Önlerine kâğıtlarını alırlar ve dışardan içeriye ne gelirse madde görürler. O gelen ne? Lokomotif. Buyursun içeri. Bu gelen ne? Dans. Kabul etmiyoruz, kapı dışarı... Medeniyetler bir memlekete girerken gümrüklere uğramaz. Şunun bunun mütalâasını almaz, tasvibini beklemez. «Fabrika girdi mi, sosyalist akideleri de içeri girer. O akideler makinenin bünyesine dahildir.» «Toprağın üstünde asmalar salkım verdiği günden beri, sarhoş meydandadır.» 17 Evet, bir kez Batı, Batılıolmıyanın kafasına dank dedikten sonra Batı ekininin bâzı öğeleri kaçınılmaz olarak o ülkeye gelecektir. Bunların gelişi hızlandırılabilir ama önlerine geçmek pek zordur, çok kez boşunadır. Gelen şeylerden hangisi iyi, hangisi kötü, buna karar vermek ise çetin bir sorundur. Öyle ya, hangi ölçülere göre kararlaştırılacaktır bu? Neden vals iyi de, tango kötü, neden erkekler pantolon giysinler de, kadınlar giymesin? Bu konuda anlamak olanaksızdır.

Herhalde Petro Batı ekin ve yaşama düzenini Rusyaya zorla aktarıırken hangisi iyi, hangisi kötü diye pek uzun boylu düşünmedi. Petro Avrupadan döner dönmez saraydaki adamların uzun sakallarını kendi eliyle kesti (1698). 1700 de boyarların, dvorianelerin ve kentli halkın Macar giysileri giymeleri buyuruldu. 1701 tarihli bir buyrukla papaz ve köylüler dışında erkek kadın, herkesin Alman, Sakson, ya da Fransız giysileri giymeleri istendi. Bu buyruğa uymıyanlara ağır cezalar verilecekti. Rus biçimi giysilerin yapım ve satımı yasaklandı. Sakal konusunda, sakalın uzunluğuna göre vergi koyuldu. Ortodoks kilisesinin yasaklamış olduğu tütün içmek, Çarca teşvik edildi. 1718 tarihli bir buyrultu evlerde yapılan resmî olmıyan toplantıların nasıl yapılacağını düzenliyor, kadınların bu toplantılara katılması buyuruluyordu. 1702 tarihli bir buyrultu ise gelin ve güveyin evlenip evlenmemek konusunda söz sahibi olacakları kuralını koyuyordu. 1703 de başkent Moskovadan yeni kurulan Petersburga taşındı: böylece Rusya Batıya pencere açmış oluyordu. Daha önce Rus sarayında tiyatro oynatılmıştı ama ilk olarak Petro'nun Avrupa dönüşünde bâzı Alman oyunculara halka açık bir tiyatro kurduruldu. Bir yandan da Rus oyuncular yetiştirildi. İlk müzenin kurulması 1718 de oldu. Halka, müzelik eşyalarını müzeye vermeleri buyuruldu.

Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyetinde Rusyadakilere benzien pek çok değişiklikler oldu. Daha Mahmut II zamanında kavuk ve kaftan yerine setre pantolon ve fes alınmıştı. Bu yüzden Mahmuda «gâvur padişah» dendi. Kültür alanında, toplum yaşayışında ve geleneklerinde en az değişiklikleri ya-

panlar Japonlar oldu. Batılılaşma başladıktan sonra yalnız memur ve subayların resmî kıyafetleri buyrukla değiştirildi. Diğer alanlarda da pek bir zorlama olmadı, hattâ gelenekleri ve geleneksel yaşama düzenini korumak için çabalar gösterildi. Ama yine de Batı yaşayışı girdi. 1945 den sonra kadın hakları alanında önemli ilerlemeler oldu.

Ele almak istediğim başka bir konu da Nurullah Ataç'ın Batılılaşma için ileri sürdüğü düşüncelerdir. Avrupa uygarlığı Lâtin ve Yunan ekinlerinden çıktığına göre, Türklerin Batılılaşması da bu yoldan olmalıdır diyor. Yâni, Lâtince ve Yunanca öğrenilip öğretilmelidir. Kendi sözleriyle, «Bizim eğitimimiz Avrupa ülkelerindeki eğitime benzemiyor da bizim aklımız onun için Avrupalıların aklı gibi olamıyor.» «Onlar Yunan, Lâtin yazarlarının kurdukları geleneğe bağlı. Öyle ise güçlerini bundan alıyorlar. Demek ki bizim eksiklerimizi gidermek için de o geleneğe uymamız gerektir.» 18 Buna Mümtaz Turhan karşı çıkıyor. Bir kez, diyor, Rönesans bir çoklarınınca kabul edildiği gibi, klâsik uygarlığın etkisiyle ortalığı aydınlığa boğan bir olay sayılamaz. Çünkü zaten Orta çağlarda Lâtin ve Yunan kaynakları biliniyordu. Asıl dönüm noktası olan olay, Kopêrnik, Galileo ve Descartes'la birlikte Batı biliminin ortaya çıkmasıdır. İkinci bir nokta da şu: Batının geçirdiği her evreyi geçirmek zorunda mıyız? Turhan'ın sözleriyle, «Meselâ bu gün elektriği elde edebilmek için muhakkak evvelâ çıra, kandil, sonra havagazı yakmak mı lâzımdır? Öyle ise rönesansı yapmadan bugün garp medeniyetine kavuşmuş olan İskandinavya, Rusya ve Japonya'nın durumunu nasıl izah edeceğiz?» 19 Gerçekten de, Lâtin Yunan ekininin sonunda sermaye birikimine yol açtığı kanıtlanabilse bile, Batının her evresini sırayla geçirmek zorunda olduğumuz kabul olunursa o zaman Batılılaşmak umutsuz bir çaba olacaktır. Bunun böyle olmadığı hiç olmazsa Japonya örneği ile gösterilmiş olmuyor mu? (Bu konuda Ataç'a haksızlık etmemiş olmak için onun Lâtince Yunanca öğreniminin gerekliliğini başka gerekçelere de dayandırdığını söylemek isterim. Özellikle terimlerin kullanılışında açıklığa kavuşmak için istiyordu o bunu.)

Bu bölüme son vermeden önce, Batılılaşmanın herşeyden önce bir sermaye birikimi olduğunu, fakat Batılılaşma süreci sırasında ekin sel bâzı öğelerin de Batılılaşan ülkeye ister istemez gireceğini tekrar edeyim. Ne bunları savunmak, ne de karşı koymak için boşuna çabalar harcanmamalıdır. Zaten çok kez değmez de.

Batının bugünkü durumuna gelmesi sırasındaki tarihsel süreç ve deneyler, Batılıolmayan ülke için yanıltıcı olabilir. Batılılaşmak için çok kez Batının bilmediği özel yollar ve yöntemler edinmek gerekir. Örneğin pek yakın çağlara kadar iktisat bilimi yalnız Batılı, yâni gelişmiş ülkelerin sorunları ile ilgilendiği için, iktisat biliminin gösterdiği çözüm yolları geri ülkelerde sık sık ters sonuçlar doğuruyordu. Bazan bu ters sonuçlar sezilinceye değin çok büyük zararlar oluyordu. İktisat bilimi serbest uluslararası ticaretin en kolay zenginleşme yolu olduğunu öğrettiği için ve 19. yüzyılda Osmanlı hükûmetleri de bu görüşü benimsediği için çok geçmeden Anadolu'nun birçok el ve tezgâh sanatları, Batının sanayi mallarına karşı korunamadıklarından, sönmüşlerdi. O zamanki haberleşme olanaklarının yetersizliği, hükûmetin iktisadî olayların tam cahili olması ve ayrıca o garip Osmanlı vurdumduymazlığı yüzünden Anadolu bir yangın yerine dönmüştür. Sözünü ettiğim sorunları ancak II. Meşrutiyette, o da tek tük bir iki kişi, anlamağa başlamışlardır.

Batı ülkeleri, kendi iktisadî sorunlarını azçok yola koyduktan sonra, yâni iktisadî bunalımlara çözüm yollarını bulmak yoluna girdikten sonra, ancak ikinci cihan savaşı sonunda az gelişmiş ülkelerin sorunlarına eğildiler. Bu sorunların apayrı bir alan meydana getirdiğini anladıkları için özel bir iktisat

«dali kuruldu: az gelişmiş ülkeler iktisadi ne gariptir ki Türkiyenin tek iktisat fakültesi olan İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde az gelişmiş ülkeler iktisadi diye bir ders yoktur. Onun yerine Adam Smith baştacı edilip, uluslararası uzmanlaşmanın neden gerekli olduğu anlatılır. Uluslararası uzmanlaşma bir ülkede kahve iyi yetişiyorsa, o ülkede kahveden başka bir şeyin yetiştirilmesini, yapılmamasını gerektirir, söz konusu ülkenin geri bir ülke kalması pahasına da olsa. Buna göre de Türkiyenin fındık, fıstık, incir, üzüm, tütün, buğdaydan şaşmaması gerekir.

Demek ki Batılılaşmak için Batının geçmediği yollardan geçmek gerekebilir ve gerekecektir de.

Dikkat edilsin bu incelememde Batılılaşmayı sermaye birikimi olarak tanımlarken Batılıolmayan bir ülkenin Batıya erişmek için kendisine çizmesi gereken eylem çizelgesine göre bir tanım yapıyorum. Yâni, Batılılaşmayı tanımlıyorum, Batıyı dahil. Batı uygarlığı çeşitli yanlarıyla karmaşık bir olaydır, onu şudur ya da budur diye kestirip atmak kolay değildir. Batı sermaye birikimidir demek fil karşısındaki körlerin düştüğü yanılmaya benziyebilir. Benim yapmak istediğim Batılılaşmak için neyin altını çizmek gerek, onu göstermektir. Ve özellikle yurdumuzun durumunu gözönüne alarak yöntemi belirlemek istedim. Yurdumuz Batılılaşma kararını veren çekirdek takımın, bu kararı uygulayacak olan Batı takımının kurulması evrelerini bütünlemiştir. Şimdi kalıyor Batılılaşmak, yâni sermaye birikimi. Batılılaşma tanımım yöntemi gösteriyor, yoksa varılacak gereği bütünüyle tanımlamak savında değil.

Bir de Batı takımının kurulması üzerinde biraz durmak istiyorum. Batı takımını Batı eğitimi yaparken yalnız teknik bilgiler almayacak, aynı zamanda bir kafa değişikliği de geçirecektir. Diğer bir deyişle yeni bir dünya görüşüne, yeni bir takım değerlere sahip olması gerekecektir. Bu dünya görüşünü şöylece tanımlayabiliriz : 1. Yeryüzünde mutluluğa erişilebilir ve erişilmelidir. Öyle ya, mutluluğun ancak «öbür» dünyada varolduğuna inanmak kimseye Batılılaşmak için çabalama isteği vermez. 2. Yeryüzünde sağlanacak bu mutluluğun temeli özdekseldir, yâni doğa insanoğlunun denetimi altına alındığı ölçüde sağlanır. Karnı doymıyan, soğuktan sıcaktan barınamıyan, haklarını koruyamıyan, geçinmek için yaptığı çalışmalardan arta boş vakit kalacak kadar kolaylıkları olmıyan insan mutlu olamaz, ya da olması olağanüstü bir durumdur. 3. Özdeksel mutluluğa erişmek için en önemli araç insan usu ve çalışmasıdır. Usun kullanılması ve çalışma kuralı olarak başarıya götürür. Batı takımından olabilmek, bu üç maddede toplanan görüşe sahip olmak şartına bağlıdır.

Görülüyor ki bu incelemede Batı değil, Batılılaşma tanımlanmakta ve onun yolları gösterilmekte ise de yine de ister istemez Batının önemli yanları belirlenmiş oluyor. Gerçekten, sermaye birikimi ile onun gerisinde yatan dünya görüşü (biraz önce açıklanan) çağdaş Batı uygarlığının herhalde en önemli yanındır.

Eylül 1962 de New-Yorkda Japonya ve Türkiyenin Siyasal Batılılaşması konusunda bir seminer yapıldı. İşte bu seminere Washington eyaleti Üniversitesi Profesörü Peter F. Sugar «Türkiye'e İktisadi ve Siyasal Gelişme Arasındaki İlişik» başlıklı bir raporla katıldı. Bu raporun bir yerinde, «Portekiz, İspanya, Latin Amerika ve Doğu Avrupa ülkeleri teknolojik bakımdan az gelişmiş oldukları halde Batı dünyasının ekin değerlerini paylaşırlar,» 20 deniyor. Böylesine bir önerme karşısında çok kuşkulu olduğumu belirtmeliyim. Yılda adam başına

düşen gelirin, bir ülkedeki sermaye birikiminin yansıması sayılabileceğini kabul edelim. 1953 yılında, B.M. istatistiklerine göre, Türkiyede adam başına düşen gelir 221 dolardı. Aynı yılda Ekuadorda adam başına 100 dolar, Bolivya'da ise 55 dolar düşüyordu. Bolivya ve Ekuador halkı hristiyan dininden de olsalar, ünlü romancı Cervantes'in anadilini ve B.M.T. nin kabul ettiği beş uluslararası dilden birini de konuşsalar, acaba bu iki ülke, yalnızca ekin açısından bile, Batılı sayılabilirler mi? Türkiyenin, Formosanın (160 dolar), ya da İsrailin (450 dolar) ileri Batı ülkeleriyle daha çok ortaklaşa yanları olduğu söylenemez mi? Batılılaşmayı sermaye birikimi olarak kabul edersek Türkiye, Formosa ve İsrail, Ekuador ve Bolivya'dan daha Batılıdır. Ekuador ve Bolivyanın Batılılaşmaları için bu üç ülkeden daha fazla çaba harcamaları gerekir.

Bu bölüme son verirken kendi tutumumu biraz daha açıklamalıyım. Kasıdecinin roman yazmasına, orta oyuncunun tiyatrocu olmasına, şapka giymeğe, operaya karşı değilim. Ayrıca, ekinsele «Batılılaşmanın» Batı takımı yetiştirmek bakımından gerçek Batılılaşmaya yararlı olabileceğini de kabul ediyorum. Ama bu saydıklarımın gerçek Batılılaşmayı sağlama alacak şeylerden olmadığını, tersine, «artık Batılılaştık, Leyla Gencerler, Adnan Saygunlar, Yaşar Kemaller, İdil Biretler yetiştiriyoruz, fesleri, peçeleri attık, işimiz tamam» gibi yanlış düşüncelere yol açtıkları için yanıltıcı ve hattâ tehlikeli olabileceklerini söylüyorum.

Batılılaşma, Özgürlük ve Demokrasi

Batının bugün en ayırdedici niteliklerinden biri de onun özgürlük düzenidir. İstedğini düşünmek, istediğini söylemek, istediğini yazmak ve yayınlamak özgürlüğü, gösteri yürüyüşleri, kapalı ve açık hava toplantıları yapmak, siyasal örgütler, partiler kurmak: bütün bunları, hemen herkesin kabul edebileceği usa uygun sınırlar içinde yapmak şartıyla hiçbir sorumluluk düşünülemez. Batılılaşma akımının önderi durumunda bulunan Batılı olmayan ülkelerdeki Batılı takım Batının özdeksel ve ekinsele yaşaması yanında Batının özgürlüğünü de severler, ona karşı hayranlık duyarlar. İngilterede okuyan Türk ya da Ganalı Hyde Park'ı anmadan durabilir mi? Fransada okuyan Tunuslu ya da Cezayirli, Parisin kaldırım kahvelerindeki o canlı siyasal tartışmaları, o toplantıları ve gösteri yürüyüşlerini büyük beğeniyle anarlar. Oralarda bulunmamış aydınlar bile özgürlük deyince uslarına hemen İngiltere, Hyde Park, Parlamento geliverir. Ama Batılı takımın işbaşına geçip te hükümetinin dizginlerini ele alınca hiç de özgürlüksever bir yolda davranmadıklarını görüyoruz. Bir zamanlar New York, Londra, Pariste öğrencilik etmiş, şimdi ise maroken koltuklara gömülmüş, kolalı yakalı, çatık kaşlı devlet adamlarına düşüncelerinde çelişme olup olmadığı soruldukta, çok kez diyecekleri şu olabilir: «Halkın düzeyi böyle özgürce bir düzen için elverişli değildir. Hele bu düzeyi yükseltelim, ondan sonra elbet de özgürce bir düzen kuracağız», ya da denecektir ki, «Önce kalkınma, sonra özgürlük. Özgürlük isteyenler bir avuç bozguncu, satılmış vatan hainidir. Halk özgürlük değil, ekmek istiyor. Bir kez kalkınalım, ondan sonra elbet özgürlük de gelecektir.»

Özgürlüğü sınırlandırmaya gerekçe olmak üzere ileri sürülen bu iki düşünce aslında aynı kapıya çıkmaktadır. İktisadî kalkınma olmadan eğitim yürümez, eğitim olmadan iktisadî kalkınma olmaz. İkisi birlikte yürüyecektir, çünkü kalkınma işi birçoklarının sandığı gibi orayı burayı kurcalamakla, çabaları bir ya da iki noktaya toplamakla gerçekleştirilemez. Kalkınma ancak ve ancak topyekûn olabilir.

Özgürlüğü sınırlandırmak için iki gerekçe daha ileri sürülebilir. Biri şu: Özgürlükten, yalnız özgürlük düzenini sürdürmeği kabul edenler yararlanabilir. Yoksa özgürlüğü ortadan kaldırmak amacını güdenlere özgürlük tanımak, özgürlüğü saptırmak demektir. Bu gerekçeyle bazı Batı ülkelerinde faşist ve komünist dernekler ve partiler yaşadığı ilân olunmuşlardır. Öte yandan bazı din bağınazlarına sınırlı bir özgürlük tanımak yoluna gidilmesi de bazılarınca ileri sürülür. Çünkü, derler, bu adamlar geniş bir özgürlüğü kolayca saptırabilirler. Ramazanda oruç tutmayan, ya da din değiştirmeye kalkışanı, ya da dinsiz olmak istiyene baskı yapmağa kalkışabilirler.

Şimdi gelelim çeşitli düşünürlerin demokrasi, özgürlük ve Batılılaşma üzerindeki düşüncelerine. İstanbul Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Profesörü Tarık Z. Tunaya'ya göre Batılılaşma «Çağdaş bir toplum ve hürriyetçi esaslara dayanan bir Devlet kurmak üzere girişilmiş teşebbüsler ve gerçekleştirmelerdir.» (21) Demek ki Tunaya'ya göre hürriyetçi, özgürlükçe esaslara göre bir devlet kurmak gereklidir. Batılılaşmak için. Atatürk devrimleri, Batılılaşmanın özgürlükçü esaslarına aykırı değildir: «İnkılâp halka karşı değil, muhafazakâr ve sosyal nizamı dondurucu kuvvetlere karşı bir mücadele olmuştur. Türk Toplumunun muhafazakâr çevrelerin mânevi, fikri baskı ve vesâyetinden kurtarılması lâaylık prensibinin gerçekleşmesidir.» (22) Bununla birlikte Tunaya devrimlerin demokratik bir siyasal düzen içinde yapıldığını söylemiyor. Belki devrimler sırasında siyasal demokrasiye, çok-partili düzene doğru bir yönelme, bir arayış olduğu söylenebilir. (23) Sonra halka karşı olmamak demek, halkla birlikte olmak demek değildir. Devrimlerin halkla birlikte olması hayli zordur. Nitekim Şevket Süreyya Aydemir açıkça devrimlerin halka rağmen yapıldığını söylüyor. Tunaya da bu düşüncede. (24) Ama hemen belirtmek gerekir ki sözünü ettiğim Batılılaşma daha çok biçimler alanındadır. Başlıkla, takvimle, dinin toplumdaki yeri ile ilgili biçimsel Batılılaşmadır bu. Yoksa sermaye birikimi olarak Batılılaşmanın, yâni gerçek Batılılaşmanın pek kolaylıkla halkla Birlikte yapılabileceğini kabul etmek gerekir. Halktan kim üretimin artmasını, eğitimin yayılmasını istemez? Bu alanlarda olagelen direnmeler istisnadır. Böyle bir Batılılaşma, yâni genel bir zenginleşme ile birlikte halka rağmen olan devrimler de büyük bir kolaylıkla benimsenebilir - acı bir ilâcı tatlı bir şerbetin içinde sunmak gibi. Ama Batı takımı kurmak uğrunda halkın köklü inançlarına karşı çıkmak (ki bu belki çok gerekli olabilir halkın iyiliği için), üstelik de halkı Batılılaşmanın nimetlerinden yoksun kılmak, halka hiç de hoş gelmiyebilir. Bugün sermaye birikiminin nimetlerinden daha çok Batı takımı ve ona sokulabilen - uşak, apartıman kapıcısı gibi - halktan kimseler yararlanmaktadır.

Mümtaz Turhan'a göre «bugünkü Garp medeniyetinin esas unsurları ilim, ameli hayata tatbikinden ibaret olan teknik, hukuk ve hürriyettir.» (25) Bu cümle pek açık olmamakla birlikte, anlaşılan, bilimin sonuçlarından biri özgürlüktür. Ama bilimin sonucu olsun olmasın, Turhan'ın özgürlüğü Batının bir ögesi saydığına kuşku yok. Ama ne var ki, Profesörün «kötü» şeyleri ayıklamakla görevli «birinci sınıf ilim adamları», bir iş başaracaklarsa, bir takım hükümet yetkileri ile donatılmış olmaları gerekir. Öyle ya, yalnızca dans etmenin, ya da flört etmenin, ya da bohem örneği sakal uzatmanın, ya da tek karıyla yetinmenin (26) «kötü» olduğuna karar verip ilân etmeleri yetmez: o kadarını bazı gazete fıkrası yazarları da yapıyor. Dedikleri şeylerin ya da koydukları yasakların bir anlamı olacaksa «kötü» şeylerin para, hapis, ya da idam cezası gibi yaptırımlara bağlanması gerekecektir. Ama bir toplumun toplumsal yaşayışının yönetici durumunda olan bir takım «birinci sınıf ilim adamlarının» elinde olması herhalde özgürlükle yakından-uzaktan uzlaşacak şeylerden değildir. (27)

Cumhuriyet gazetesinin eski başyazarı Nadir Nadi, Atatürk devrimlerinin siyaset oyunlarına, «oy avcılığına» kurban edilmesine razı değil. Çok partili düzen olacaksa, partilerin Atatürk devrimlerini korumak üzerinde anlaşmaya varmaları gerekir. Tartışma ve yarışma bunun dışında bulunan şeyler için olabilir anca. Görülüyor ki Nadir Nadi Atatürk devrimlerinin siyasal yaşamımızda temelde anlaşma (basic concensus) niteliğinde olmasını istiyor. Bütün bu anlatılanlar Türk aydınlarının özgürlük konusunda birçok sakıncaları olduğunu gösteriyor. Her biri özgürlüğü kabulleniyor fakat arkasından hemen kısıtlayıcı koşullar ileri sürüyor.

Franklin Delano Roosevelt'in 6 Ocak 1941 de Amerika Birleşik Devletleri Kongresine verdiği demeçte, devletin barış erekları şöyle açıklanıyordu: 1. Söz ve anlatım özgürlüğü 2. Tapınma özgürlüğü 3. Yoksulluktan kurtulma özgürlüğü 4. Korkudan, savaş korkusundan kurtulma özgürlüğü. Bu özgürlüklerden yoksulluktan ve savaş korkusundan kurtulma özgürlükleri aydınlanmacıların ve doğal hukukçuların pek üzerinde durmamış oldukları, hiç olmazsa başka açılardan ele aldıkları özgürlüklerdir. Bu da iyinin ve doğrunun, değerlerin nasıl zamanla değiştiğini gösterir. Çok partili, serbest seçimi, açık siyasal düzen hiç de özgürlüğün garanti altında olmasını gerektirmez. Çok kez bir özgürlük vardır, öbürü yoktur. Öyle ya, inanma-tapınma, inanmama-tapınmama, iktisat, toplum, cinsellik, siyaset alanlarında söz ve eylem özgürlükleri söz konusudur. Bunlardan birinin olmaması, ya da eksik bulunması bireylerin ya da toplulukların yaşamalarını zindan edebilir.

Şimdi yeniden Batı takımından devlet adamlarının özgürlüğü erteleyici sözlerini ele alalım. Yoksulluktan kurtulma da bir özgürlüğün kurulması sayıldığına göre, bu devlet adamlarının diğer bazı özgürlükleri kısıtlamaları ancak yığınları yoksulluktan kurtarmak için gerçekten seferber olmaları durumunda haklı gösterilebilir. Olanaklı olan en büyük hızla Batılılaşmayı, sermaye birikimine gitmeyen devlet adamlarının öbür özgürlükleri kısıtlamaya en ufak bir hakları olamaz. Ayrıca bu kalkınma sırasındaki davranışlar insanlığa yararlı biçimde olmalıdır. Bu da Batı takımının ne dereceye kadar Batının ekin ve insanlık değerlerini benimsediğini gösterecektir.

Yukardaki bir bölümde Batıyı tanımlamanın bu incelemenin amacı dışında bulunduğunu belirtmiştim. Yine bu incelemenin ve bu bölümün kapsamı dışında kalan pek canalcı bir nokta daha var. O da Batılılaşmanın sağlanması için izlenecek siyasal yöntemdir. Rastgele herhangi bir siyasal tutumla Batılı olmıyan bir ülkenin Batılılaşamayacağı apaçıktır. Her ne kadar bu bölümde Batılılaşmayla ilgili olarak özgürlük sorununu ele aldıysam da bu konuda kesin bir çözüm önermedim, yalnız bazı olasılıkları ve bu konudaki bir kaç görüşü - varsa - çelişmeleriyle birlikte göstermek istedim.

Türkiyenin Bugünkü Durumu - Gerilik Denizi ve Batılılaşmış Adacıklar

Batı takımını kurup orada kalakalmış olan Türkiyenin durumu, onu sevenler için, yürekler acısıdır. Batılılaşma adına çarşafli bir takım kadınlara manto giymeleri sağlık verilmekte, birkaç tanesine de manto giymesi için yardım yapılmakta, marifetli gazete fotoğrafçıları Atatürk anıtları önünden geçen çarşafli, şalvarlı yurttaşların pozlarını yakalayıp bazı gazetelerde «acı» altlıklarla yayınlamakta; başkaları ise Atatürkün çizdiği yoldan gideceklerine Atatürk büstleri dikmek için kampanya açmaktadırlar. Batı takımı Batılılaşmanın bütün kolaylıklarıyla sarmıştır kendini: iyi eğitim kurumları, cins cins

kitaplar, tiyatro, konser, sinema, opera, bale; apartman; havagazı; elektrik; alafranga helâ, pastörize süt, viski, buzdolabı, radyo, pikap; çamaşır makinesi; ekmek kızartacağı; lüks otel; barlı şehir hatları vapuru; kentiçi ve kentlerarası asfalt yollar. Bu listeye yeni katkılar oldukça Batı takımı sevinmektedir - motorlu trenler, kentlerarası otobüslerin yatar koltukları, hostesleri, ikram edilen şekerleri sevinç vesilesi olmaktadır. Bir süre televizyon olmayacak dandikte kıyametler kopmakta, çeşitli haklı gerekçelerle (halkı eğiteceğiz, hem falanca ülkede de var) televizyon için kıyametler koparılmakta, Avrupaya giden turistlerimiz «A, sizde televizyon yok mu?» sözü karşısında yerin dibine geçmektedirler.

Eski bir karmaşadır (kompleks) bu: Falih Rifki Atayın yazılarından izliyoruz :

«Müslümanların büyük çoğunluğu hazne fıkası, esnaf ve sokak takımı. Tanzimat çarşıları yüzde yüz Hristiyanların elinde. 1912 de bir Yunan vesikası bütün Osmanlı İmparatorluğunda bir tek Türk bakkal olmadığını yazmakta idi... Müslüman terzisi şalvar diker, Müslüman kunduracı mes, yemeni, takunya, nalın ve terlik yapar. Batı kılığındaki Müslümanların hepsi Hristiyan dükkanlarının müşterisidirler.»

«Beyoğlu'nda bir İstanbullu Türk «Yerli» ligini kolayca hisseder. Dükkânlardan çoğu Türkçeden başka dille konuşmayana cevap vermeğe ancak «Tenezzül» ederler... «Karşı» Türklerinin de Türkçe konuştukları pek duyulmaz. Bu Tanzimat tipi «Batılı» ile bugünkü Batılı Türk arasında hiç bir benzerlik aramayınız. O, Türklüğünden utanan, Türklüğünü saklıyan bir «Alafranga»dır.»

«Ankara'nın zengin semtleri ve bakımlı yazlıkları Ermenilerin malı idi. Ermeni lokantasında yiyor ve Ermeni otelinde kalıyorduk.» (28)

Sanki bütün Batılılaşma çabası yalnızca eskilerin bu «ulusal» aşağılık karmaşasını gidermek, Batılı olmıyan bir ülkede kentleri Batı adacıkları haline getirmek, sermaye birikimi ile sarıp sarmalanarak bir fildişi kulede yaşamak içindi. (Dikkat edilirse, Atay için yakınma konusu olan yukardaki noktalar, şükürler olsun, «düzeltmiştir.») Yalnız arada bir kuledekiler gecekonduları, çarşaf, şalvarlı insanları gördükçe, Anadoluyu kaplıyan hafız okullarını, halkın bilgisizliğini ve zavallılığını sömüren azgın gericilerin varlığını duydukça korkulara kapılıp misafirliklerde kızgın dedikodular yapıyorlar, bazıları ise (gericilerin «devrimbaz» dediği) ateş püsküren acı yazılar yazıyorlar. Arada «ilerici», futbol takımı kuran imamlar çıktıkça, petrol bulundukça, dış yardım geldikçe, turistler çoğaldıkça, yeni oteller yapıldıkça umutlanıp seviniyorlar. Sonra da gazetelerde imama karşı köylülerin sevgisini kazanan köy öğretmeninin öyküsünü, Amerikada bilmem kaç yaşında fizik profesörü olup Einstein'ın anlamadığı bir noktayı aydınlatan Türk gencinin haberini okuyunca gözleri yaşıyor.

Şimdi de kaba vicdanları bastırmak için yeni bir ileri adım var. Anadoluda - o gerilik denizinin ortasında - daha önce Ankaranın, bir-iki fabrikanın kurulması gibi - yeni bir takım Batılılaşma adacıkları kuruluyor. Adları da yepyeni - pilot bölge diyorlar bunlara ve yepyeni bir ileri adımın - beş yıllık plânların - içinde yer alıyorlar. Bütün yapılacak köklü düzeltmeler için hekimliğin devletleştirilmesi, toplum kalkınması, bir bölge seçiliyor ve orada uygulamaya geçiliyor. (Hekimliğin devletleştirilmesi için özel hekimlerin bulunmadığı bir il seçilmiş, toprak düzeltmesi için ise, topraksız bir yer bulunamadığı için olacak, pilot bölge yok.)

Bakalım ne zaman ve nasıl Batılılaşacağız?

14. Atay, a.g.e., s. 105-6.
15. Turhan, Garblılaşmanın, s. 18.
16. Turhan, a.e., s. 10.
17. Tarık Z. Tunaya, Türkiye'nin Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketleri, 1960, s. 108.
18. Ataç, Türk Dil Kurumu, 1962, s. 43.
19. Turhan, Garblılaşmanın, s. 5.
20. Peter F. Sugar, The Relationship of Economic and Political Development in Turkey, Seminer, s. 1, n. 1.
21. Tunaya, age, s. 18.
22. Tunaya, a.e., s. 216.
23. Tunaya, a.e., s. 223-4.
24. Tunaya, a.e., s. 113. Şevket Süreyya Aydemir, «Atatürk», Yön, Kasım 1962.
25. Turhan, Garblılaşmanın, s. 13.
26. Turhan, Kültür, s. 135-6 da şöyle diyor: «Aynı suretle içtimai teşkilâtı müteaddid kadınlarla evlenme esası üzerine kurulmuş olan cemiyetlerde bunun men'i, mevcut nizamda aksaklıklar doğurmuştur, Evvelâ bir çok kadınların kocası bulmalarına mâni olundugundan bunlar iktisadî bakımdan çok müşkül bir duruma düşmüşlerdir. Zira mevcut iktisadî sistemi içerisinde kendilerine yer kalmamaktadır. Bunun kat'i bir neticesi olarak, tezahür eden fuhs başta gelmek üzere, cemiyeti bozan daha bir çok fena tesirleri vardır. Bundan hattâ kocası bulan kadınlar bile zarar görmekteyler. Zira bunlar, yanlarında daima bir kaç arkadaşı bulunacağı, gerek tarlada gerek ev işlerinde kendilerine yardım edeceği ümidiyle yetiştirilmişlerdir. Gerçi bu vaziyete intibak gayesiyle kültürün diğer kısımlarında kendiliğinden bazı değişmeler meydana gelecektir; fakat o vakite kadar müthiş bir karışıklık hüküm sürecek, kargaşalık ve huzursuzluk bütün fertlerin kurtulamıyacağı bir akıbet olarak kendisini gösterecektir.»
27. Meğer ki Turhan da «Batı» ile «Batılılaşma» arasında bir ayırım yapıyor olsun.
28. Atay, Batış Yılları, 1963, s. 14, 17, 46.

SAVAŞ OLMADI

Max BEER

Türkçesi : Babür KUZUCU

7.

SOKAKTAKİ ADAM

Fransa, Fransa!... Pekiyi, nerdeydi Hitler savaşının bu yedi yılında? Yaşamayıla, yöneticilerinin güçsüzlüklerine karşılık vermesi gereken bu fransız halkı neyi düşünüyor, neyi istiyordu?

Boş bir soru denilebilir; değilmi ki, Fransa Cumhuriyeti, Kamu oyunun görkemlediği bir yönetim biçimi altında yaşamaktadır... Ama öylemiydi gerçekte. 1933 den 1939'a kadar, dostlarını biraka biraka, müttefiklerini özvere özvere, diktatörleri okşayıp yüreklendirirken, atılğan çıkışların, ya da basit mantıklı oyunların karşında durmadan gerilerken, devlet adamları uluslarının duygularına uygun mu davranıyorlardı? O günlerin gazetelerine bakarsak, Fransa Halkı, sınırsız bir güvenle kendini, 1938 yılı Eylülünde savaşı önliyen hükümetlerine adanmışlardı. Öyleyse, onca fransız şefinin asıl yanlışları, acı özverilere, cüretli kararlara düşman olan, halkı saymaktı.. Büyük suçlu da demokrasi demekti o zaman.

Üçüncü Reich olayından beri Fransada, birbiri ardından gelen hükümetlerin, düşün akımlarına karşı çıkmadıkları doğrudur. Hattâ onları hoşnutlukla izlediler. Gelgelelim, «BÜTÜN HALKIN SESİ» miydi dinledikleri? Yoksa, yurttaşların oy bütünü dışında oldukları halde, bütün ulusun sesini duyurduklarını ileri süren insan topluluklarınıninki mi?

Böylece, 1933 de, fransız hükümeti, Nazi Devrimi karşısındaki kavrayışsızlığında, gerici fransız seçkinleri -Özellikle iktisatçılar- kadar, başka konulardaki düşünceleri bir yana, fransız-alman ilişkilerinin girdiği yeni durum karşısında bir görüş açıklığına kavuşmamakta, onlardan aşağı kalmıyan aydınlarca da desteklendi. Fransız gericileri de, alman ve italyan meslekdaşları gibi, faşist ve nazice davranışları savaşı değil de tutucu bir anlayışla değerlendirip, olayın tehlikeli bir yön kazanmasına sebep oldular. Sağcıların atadan kalma düşünüşe uygun ulusculukları, 1914 savaşından önce, savaşta ve savaş sonrası, onları olağan olarak, Almanya'ya karşı çıkarmıştı. Bolşevik devrimine karşı, sınırları içinde apansız bir savaş açan ve bu savaşı bütün dünyaya duyurarak kendini ortaya koyan bir Almanya, yok etti, bu karşı çıkışı. Daha önce, Reich savaşının doğuşken ögesi olan «Tutucu Fransız ulusculuğu» Hitler önünde eli kolu bağlı kaldı. Toplumsal, iktisadî yaşamı ve siyasal yapısı açısından, otoriter öğretilerin sağladığı kolaylıkların büyümesine kapılmış, fransız gerici devriminin başları ve öğreticileri, bütün bu çekici öğretilerin, Hitler için, Fransayı ve Dünyayı yıkmak yolunda birer araç olduklarını görmek gücünden yoksun kaldılar. Böylece, geleneksel fransız ulusculuğu, bir bozgunculuğa, daha önceleri, genellikle, silâhsızlanmacı toplumcuların ve sol devrimin suçlandığı eski bozgunculuktan çok daha tehlikeli, sağcı bir bozgunculuğa dönüştü. Ve bay De Kerilis gibi, Hitler ve Mussoliniye hoşgörüsüzce karşı çıkan, ortak güvenlik ilkesine hep dört elle sarılan, Rusya ittifakı önünde gerilemiyen bir sağcı, hep, bir istisna olarak kaldı.

Kendini gerçekçi olarak gösteren eski fransız gerici eğilimi yanında, italyan-alman totaliter ülküsünün, önce Ateş Haç Birliği benzeri, monarşist ve yahudi düşmanı topluluklar halinde örgütlenen gençlikte, daha sonra da sürekli zorbaca davranışlarda, doğrudan doğruya etkisini görmek mümkündür. Bu yabancı örneğin kafalarda uyandırdığı karışıklık, aynı zamanda, sol çevreleri de sarmıştı. Faşizme yakınlık duyan «Yeni Toplumcular» Toplumcu Partiden ayrılmışlardı. Diğer hizipler de aşırı barışçı bir efsaneyle şişirilmişlerdi. Hattâ Toplumcu Partinin bağrında, resmen çoğunluğun «savaşçılığına» karşı çıkan gürültücü bir azınlık doğmuştu. Radikallerin sunduğu görünüm de bundan pek farklı değildi. Eski komünistler, Üçüncü Enternasyonal'de durumlarını açıklayıp, faşistliğe dönüşüverdiler, büyük bir gürültüyle. Her partinin rengi belirsiz kişileri, barışçılığı, kendi öz tutkularına basamak edip, aşırı bir biçimde kullandılar. Broşürler, günlük ve haftalık günceler bu olayların haberleriyle dolup taşıyordu, olağan olarak. Bütün bu kargaşalığın çevresinde, birde, yığınları bulandırmak, kafaları satın almak ve hele Otto Abetz gibi, doğrudan doğruya iktidardaki kişileri işlemekle görevli, yabancı casus ve propagandacılar çaba gösteriyorlardı.

İki savaş arasında Fransayı tanımış olanlar, bu düşün akımlarının önemini yadsımazlar şüphesiz. Fakat faşist, yarı faşist «İki yüz aile», şu ya da bu biçimdeki bozguncular ve «Beşinci güç», ülkenin dışişlerini denetimi altına alacak güçte olamazdı. Onların etkinliği, yöneticilerin kendi söylemek istemedikleri şeyleri, bu gizli ve yasaya aykırı işbirliğine başvurup da onlara söyletmek için, hükümetin gösterdiği «hoşgörme» ölçüsünü aşamazdı. Unutmıyalım ki, 6 Şubat 1934 de, Stravisky olayı sırasında patlak veren ve Bay Daladier'nin çekilmesiyle sonuçlanan ilk faşist ayaklanma, diktatörler bakımından, Fransanın uzlaştırıcı siyasasını belirten bir sonuç olamamıştı. Çünkü Bay Doumergue, hükümetini «ulusal birlik» olarak biçimleyip, dışişlerinin kasa anahtarlarını da, Bay Louis Barthou gibi bir adama teslim etmişti. Buna karşılık, Bay Laval ve Bay Bonet

yönetimi altında, faşizm yakınlısı eylem, her fırsatta, bu tehlikeli particilerin davranışlarını besliyen, bu iki devlet adamının gözlerinin önünde olageliyordu. Dış propaganda gibi, Fransız faşizminin ve bozgunculuğunun İspanya savaşında olduğu kadar, Çekoslovakya çıkmazında ve Polonya dramının arefesinde, üstünde durmağa değer boyutlar kazanması hep bu yüzdendir.

Bu toplulukların, bu kışkırtıcıların candan diledikleri «Ne pahasına olursa olsun, barış» siyasası, 1933 de hükûmetin siyasası haline gelmişti. Bu bir öğreti, ruhbilimsel nedenlerini çözümlediğimiz, aşağı yukarı bir düzine hükûmetin birinden ötekine geçen -parıltısız meş'ale-, bir ölçüde değişmez bir Devlet öğretisiydi (doktriniydi). Tersine, eğer bu hükûmetler Hitler olayının büyüklüğünü ve Tarih önündeki sınırsız sorumluluklarını kavrayıp ona göre davranabilseydiler ne bu gürültücü azınlıktan ne de tuzak propagandalarından korkarlardı, ne de onları kabul ederlerdi. Yasaların savunucusu bütün Fransızlar, zamanında, düzencileri içlerinden ayırır, casusları ve yurt içinde bunlara yardımcılık edenleri ezebilirlerdi. Ve hele, Fransanın, bütün Fransanın, çoğunluğunun böylesine bir güçsüzlük ve feragat siyasasını ne istediği ne de tanımayı düşündüğü, Fransız Halkının sesi, yürekten dinlenmiş olabilseydi... İşte, sorunun can damarına geldik şimdi.

YAPILMAK İSTENMİYEN SAVAŞ sırasında Fransanın DRAMI şöylece anlatılabilir; 1933 le 1939 yılları arasında, demokratik yönetime rağmen, ne ülkeyle hükûmet arasında gerçek bir işbirliği, ne de ulusla şefleri arasında gerçek bir inan birliği vardı. Fransızlar, bütün Fransız barışı seviyorlardı. Delice seviyorlardı. Hem siyasayı meslek edinmişlerden daha da çok seviyorlardı, şüphesiz. Ama, bu halk arasında yaşayıp, onun tepkilerini, hükûmetin davranışlarını inceleyen gösterdiklerine dek bir özenle gözliyen bir kimse, ÖZGÜRLÜĞÜ daha da çok sevdiklerini bilir. Ulusal ve devrimci geleneklere bağlı kalmak, savaştan kaçınmak uğruna, diktatörlüklerin bütün tehditleri önünde eğilmekten, bütün dünyanın kendinden beklediği görevden ve onurundan vazgeçmekten başka bir şeydi. Oysa, Fransa yöneticileri, Savaşın, Fransız Dilinde, çok şeyler ifade eden bir deyim olduğunu kabul ederken, bu ulusun, zorbalığa karşı kinini ve yurdu-na bağlılığını hesaba katmamakta birbirleriyle yarış ettiler. Hitler Savaşının yedi yılında, Fransanın alinyazısını yönetenlerin bu tutumu demokratik ilkeye uygun olmak şöyle dursun, ona karşı birşeydi. Bu, salonların, büroların, elçiliklerin gizliliğinde, «Ne pahasına olursa olsun, barış» siyasasını tanımsamak ve yürütmekti. Şefler, halkın düşüncesinden ayrılıp, sırtlarını bozgunculara dayarken, yabancı propagandacıların güç bulurlarken, tek fakat en önemli soru çıkmıyordu ortaya: Barış için çalışmak amacıyla, iki ulusun arasındaki hendeği daha çok kazmamak istenirken, Hitlerin yarattığı savaşın ülküsel (idéologique) yanını unutmak mı gerekirdi? Ya da, bu ülküsel görünüş, bütün siyasal çabalarından, savunmanın amacı olan sürekli barıştan, Fransanın temeldeki zafer düşüncelerinden önde mi gelmeliydi? Demek ki, Fransız yöneticilerinin çoğu yabancı öğretilerin baskınına gözlerini yummayı gerekli sayarlarken, kırdaki, kentteki, kültürü ve bilgisi kadar, yaşaması da daha geri insan, ülküsellik (idéologie) alanındaki her gerilemenin, yerini yitirmemek için her davranışın, bu ülkede, Maginot Hattının ardında bile olursa, Fransanın sınırlarını önce düşünlerin son- ra da maddi güçlerin akınına açmak demek olduğunu çoktan anlamıştı. Köylüsü, işçisi, burjuvaların bir çoğu, ülkelerinin dış siyasasının yalnız diplomatik ve iktisadî bir düzen olmadığını, kendi manevî yaşamalarına da dokunan bir şey olduğunu kavramışlardı. Mussolini iktidara geldiğinde de aynı sezgiyi duymuş-

tu, fransız yurttaşı, bundan önce. Roma Faşizminde ve önderinden tiksinti duy-
muştı hep. Eğer bu soğukluk yıllarla azalmışsa, bu, faşist yönetimin davranışla-
rının ve Ducenin bildirilerinin, sürekli bir tehlike belirtisi değil de, İtalya Tari-
hinin can sıkıcı, hattâ bâzı kezinde gülünç, ikincil bir olgusu sayılmasındandı.
Fransada İtalyanlar ciddiye alınmışlardır hiçbir zaman. Faşizm de, bâzı duy-
gusal aşırılıklarına rağmen, bu aşağısanişin dışına çıkamamıştı.

Fakat Üçüncü Reich olayından sonra bu durum değişti. Fransanın çoğunlu-
ğu, iki diktatörün arasındaki iş ve görüş birliğini sezinliyerek, kinlerini nazizm-
den çok, gerçek gününde gibi görünen, faşizme çevirdiler. Hattâ denebilir ki,
Fransız Yurttaşı, daha «insan», daha «efendi» görünüşüne rağmen, Mussoliniye,
Hitlerden çok kin duyuyordu. Hitlerci Nazizmin cermen barbarlığına karşı çıka-
rılarak övülen, Mussolinici faşizmin lâtin nitelikleri, İtalya şefini, bir kat daha,
iğrenilecek bir görünüşe sokuyordu. Dış propagandalarla beslenen resmi siyasa,
duyguları bir yana atıp, düşünceleri bulandırmayı iş edinmişti. Duceyle Führeri
birbirlerinden ayırabileceklerini ileri sürdüklerinde, yöneticilerin zekasına, dip-
lomatik haberleşmelerin doğruluğuna güvenmek, ne olursa olsun güvenmek ge-
rekmezmiydi? 1915 de İtalyanın İkinci Guillome Almanyasına yaptığı gibi, Roma
düzcüsünün de Berlin ittifakına ihaneti sağlansa, kötü mü olurdu? Bu düşü-
nütle, İtalyaya karşı duyulan küçük görme duygusu, halkın kuşkularını yatıştır-
makta kullanıldı. Bununla birlikte, Habeşistan olayı patlak verince, diktatörleri
bölmek için gösterilen çabayı destekliyen bir çok fransız, Fransa diplomasisini
etkiliyen faşizm yakınlısı bir sürü artdüşünceyi de ayrıca tahmin ederek, öz-
gürlüğün büyük savaşının yalnız kurnazlıkla kazanılamıyacağını anladılar. Ve,
kuzeydekini düşürebilmek için, önce güneydeki zorbanın ezilmesini öngören Hal-
kın içgüdü ve sağduyusu, o günlerin bâzı ileri görüşlü devlet adamlarının keskin
gerçekçiliğiyle bağdaşmış oldu.

Fransızların nazizm hakkındaki duygularına gelince... 1933 yılı başlarında
Fransada yaşayanlar, doğrudan doğruya halk yığınlarında kendini gösteren ve
şu ya da bu görünüşe rağmen, daha sonraki yıllarda da dinmiyen, olasılıkla, di-
ğer Avrupa ülkelerindekinden daha da aşkın, bir coşkunun tanığıdır. O günkü
Fransız yaşamıyla yakın ilgileri olan gözlemciler, halkın bu tepkisinin, hiç de,
dar anlamda bir ulusculuk ve bencillik duygusundan gelmediğini özellikle anla-
tacak olaylarla karşılaşmışlardır. Almanyanın, günün birinde, kesinlikle çıkara-
cağı savaşın korkusu, Sokaktaki Adamın bunaltı ve yılgısına, kesin bir öge ola-
rak girememiştir, hiç bir zaman. Yönetici çevrelerin, propagandacıların ve Hit-
lerin kendinin sık sık ileri sürdükleri yatıştırıcılıkların da bir etkisi yoktu, halk
üstünde, aslına bakarsak. Fransadaki belirgin duygu, Almanyada, almanların
üstünde yaratılan barbarlığın, Hitlerin, kendi öz ülkesinde yaptığı canavarca
aşırılıkların uyandırdığı hoşnutsuzluk ve ayaklanma duygusuydu. İtalyan faşiz-
mine duyulan iğrenti, zaman zaman, bir çeşit İtalya fobisiyle atbaşı gittiği hal-
de, nazizme, bütün Fransada duyulan kin, Almanyaya karşı bir duygu haline
gelememiştir. Fransız yurttaşı, bunu yapanın, insanlığa ne kadar karşıysa, al-
manlığa da o kadar karşı, inançsız bir kişi olduğunu anlamıştı. Hükûmetinden
daha üstün bir kavrayışla Halk, bu yeni, bu benzersiz olay karşısında, fransız-
alman sorunlarında ogüne kadar uygulanmış uzlaşma yollarını, alışlagelmiş
karşı çıkışları ya da yakınlaşmaları bir yana atıp, bütünüyle yeni bir durum ta-
kınmayı diliyordu. Almanyayla barış? Ya da Almanyayla savaş? Geçmişti bun-
lar... Almanyanın, Hitlerle karşı, yardımına koşmak, şu ya da bu biçimde imda-
dına yetişmek gerekiyordu. Fransanın köyünde, kasabasında yaşayan bütün fran-

sızlara, almanlar, hiç bir zaman, Hitlerin zulmüne uğradıklarındaki kadar, cana yakın gelmemişlerdi...

Fransız Halkının bu gönül bağlılığını, yöneticileri çok az anladılar. İnsansal dayanışma, yalnızca iki hükümet arasındaki barışı amaç edinen göreneksel çözümden daha az önemli geliyordu onlara. Öyleyse, herşey, halkın dilediğini söndürmek, fransız içgücünün kaynaklarından birinin kurutulduğu anlaşılma-sızın, olayı alışlagelmiş fransız-alman sorunu biçimine sokmak için yapıldı. Fransızlar, Hitleri, önce bir Guillome II, sonra da bir Stresemann olarak görmeğe, Almanya ile Üçüncü Reich, Alman Halkıyla Nazizm arasında bir benzerlik bulmağa ve böylece dünyayı sarmakta olan ülküsel (idéologique) savaşı unutmaya zorlandı. Uluslararası olaylar, Fransa ülkücülüğünün ilkesine kadar inilerek, çok başka biçimde yorumlandı. «Özgürlük, eşitlik, kardeşlik» ilkelerini bayrak etmiş bir ulusun, milyonlarca insanı baskı altında tutmaya, tutsaklamağa uğraşan, yöntemlerinin yarattığı kolaylıkla, bütün başka ülkeleri aşağısamiya, yok etmeye çalışan bir komşunun yardımına koşamayacağı açıklandı.. Açıkça sol hükümetler bile, felsefe sorunlarının dış siyasa işlerine sokulamıyacağını, demokratik devletlerin totaliter devletlerle de iyi ilişkiler kurabileceklerini, Sovyetler örneğini de kurnazca sözlerine ekliyerek, görkemle onaylamağa görevli saydılar kendilerini. Gide gide, ülküsel (idéologique) ayrımların, basit gelenek ve düşünce ayrımları olduğu söylendi.

İki ülkü (idéologie) arasındaki hak eşitliğine dayanan bu yıkımlı sayı tanımamağa yanaşmaması, bir öğünç payıdır, sokaktaki adam için. O, bunu, Devlet adamlarının diplomatik işleri daha iyi yürütebilmeleri yolunda, kaçınamadıkları ikiyüzlülüklerden biri, bir usta oyunu saydı. Bir süre sonra da, hükümetin hep bildiğini okuması, halkın yürekliliğini kırmakla, onu, her işi olurluna bırakan karamsar bir havaya gömmekle sonuçlandı. Ama, ne olursa olsun, totaliter öğretilere karşı tâ yüreğinde duyduğu kin, bütünüyle, yok edilemedi, hiçbir zaman. Erkek, kadın bütün Fransızlar, fırsat buldukları her kezinde, kendilerini kaplıyan uyuşukluktan silkinip, inançları uğruna her sıkıntıya katlanmaya hazır olduklarını belirttiler. Habeşistan katliamında, nazi ve faşist güçlerin İspanya topraklarını bombalamaları sırasında ve Munich şartlaşmasının hemen sonrasına rastlıyan Yahudi Katliamında, bunaltıdan, hırsından ve çaresizlikten kıvrandı durdu bu Halk. Eğer fransız yaşamını böylesine bir ikianlamlılık kaplamış, ulus öz iradesinin sesini kesinlikle duyuramamış, bu sesin, hükümetlerinin davranışlarında dile gelmesinden sık sık caymışsa, bu, dileğini bir türlü onlara eriş-tiremediği içindi.

1933 den 1939 yılına kadar süren kesin ve korkunç çıkmaz süresince, SOKAKTAKİ ADAM, bağımsız bir insan olarak kalmağa çabaladı. İki yüzlülüğün, savsatacılığın, küçük diplomasi oyunlarının egemen olduğu bir çağda, o, doğal duygulara, yalnız düşüncelere inanmaya çabaladı... Bu tek tek şeyler ki, insanların olduğu kadar, toplumların yaşamasında da önemlidir.

ŞÜKRAN ARKADAŞIM

İlk bakışta değerini vereceğiniz bu mektubu sadece düşünce özgürlüğüne inandığımız için yayımladığımızı belirtmeliyiz.

Şu var ki, mektubun yazarının öncülük ettiği biçimde bir ahlâka öykünenler her zaman bu derginin sayfalarında aynı hoşgörü ile karşılanmıyacaklardır.

Yayınlamakta olduğunuz, gerçekten değerli, «Eylem» dergisinin ilk sayısında T.İ.P. nin I. Büyük Kongresi hakkındaki özetlerinizi ve yorumlarınızı gerçekçilikten uzak ve taraflı bulmuş, hattâ size bir cevap vermeği düşünmüştüm. Ancak derginizin ikinci sayısında bu sorunu kapatmak isteğinizi, o zamanki ortamda, olumlu buldum ve sustum. Üçüncü sayıdaki, çok sevdiğim Doğan Özgüden arkadaşımızın yazısı, şekilde bilimsel bir eleştirme gibi görünmekle beraber, özde aynı yönde bir yerme anlamını taşımaktaydı. Ancak «Eylem»i dördüncü sayısında fazla ileri gidildiğini ve açık olarak Parti disiplininin çiğnendiği kanısındayım.

Taktik yine aynı taktik, olumlu bir sayı, Genel Başkanımızın ve Senatörümüzün Bursa konuşmalarından olumlu özetler ve..., işte bu «ve» yok mu, aynı oyun, ayrıca birinci sayınızda bana karşı olan sataşmanın sınırı aşılmış, vermediğim anlamda bir oy bana maledilmiş, geçelim, buna da kişisel bir sorun diyelim, bu yazının önemi ağır bir disiplin suçu teşkil ettiğindedir, işte bu mektubu da bundan yazmağa karar verdim.

Dünyanın her tarafında her toplumeu partide ve hattâ toplumeu olmayan bütün doktrin partilerinde Partinin kapalı bir oturumunda alınıp da hakkında bildiri yayınlanmayan kararları üyeler yayınlamaz, yayınlarsa bu ağır bir disiplin suçudur. Şüphesiz böyle bir haberi yayınlamak partisiz bir gazeteci için bir başarı sayılır, yeter ki haber doğru ve önemli olsun. Oysa siz T.İ.P. nin «İstanbul Örgütünde görevli» bir parti yöneticisisiniz ve yayınlanan oylama Partinizin Genel Yönetim Kurulunun kapalı bir oturumuna aittir, ayrıca şimdiden şunu da belirteyim ki muhbiriniz sizi pek fena aldatmıştır, durum bu olunca nasıl olur da hiç olmasa yazıhanenizden 20-30 metre mesafede olan Parti Genel Merkezine gelip de : «Şöyle bir havadis duydum, doğrumudur, basabilirmiyim» diye yetkili kişilerden sormazsınız, sizin particilik ve toplumeuluk anlayışınız budur, hattâ tarafsız gazetecilik bumudur. Kaldı ki yorum da, haber de her bakıma yanlış ve hattâ kasıtlı, üstelik Genel Başkanın Bursa demecinin güzel bir özetinin arkasına sığınması oyunu daha da açık olarak ortaya koyuyor. Bırakalım bu ucuz taktikleri.

Toplumeuluk bir salon oyunu değildir. Bütün basınımızın Partiye karşı bir susma ve bazı gazetelerin de bir kötüleme kampanyasına girdiği, Kıbrıs meselesi hakkında en adi iftiraların edildiği, Partimizin ve Genel Başkanımızın Kanuna göre girmek hakkına sahip oldukları bir seçime şekil bahaneleri ve tefsirlerle sokulmadığı bu günlerde, basın konferanslarımızın örtbas edildiği, ajansın yanlış haberler verdiği bir ortamda, 4-5 Partili bu fırsatı bulup beyanat vererek Partiden istifa etmek celadetini gösterirken, sahibi ve yazarlarının yüzde doksanı İşçi Partili bir derginin tutumu bu mu olmalıydı, Eylem = Aksyon bu mudur, sorarım size.

0

Gelelim derginizin Partimizle ilgili yorumlarına ve yazılarına.

Birinci sayınızda Büyük Kongremizi eleştirdiniz, şüphe yok ki bu görevi yerine getirirken size göre önemli yönler üzerinde durmak hakkınızdır. Ancak çok önem verdiğiniz bir konu-ama neden?- Tüzüğün 10 maddesi etrafındaki tartışmalar idi. Oysa bu tartışma kökünden değişik iki parti anlamının çatıştığı, genel bir tüzük müzakeresinin bir parçası idi. Bir maddeyi bu genel çerçeveden çıkararak, benim 1000 üyeye 1 delege normaldir, dediğimi yazdıktan sonra, Ağırnaslının «Rasih İleri'nin konuşmasına hak vermekle beraber» dediğini belirtiyorsunuz, hangi konuşmam haklıymış, meselenin içyüzü ne idi, Tüzüğün değişmesi konusunda çarpışan iki cereyan ne idi, bunlardan söz yok. Eylem taraflardan birini tutmuş o kadar, üstelik tezleri açıklamadan.

Ne gariptir ki Kongre hakkındaki yazıları dik'katle okuyup eleştiren biri çıkarsa bir çok soru aklına gelir, bir çok da çelişme. Bir örnek vereyim, Genel Başkan, Genel Sekreter Arsal, Senatör Ağırnaslı, takrir sahibi Varuy hep aynı yönde bu 10 uncu maddeyi değiştirmek istiyorlar da, sizin değiminizle «Kongreye Adana delegesi olarak katılabilen Rasih İleri» (Sa: 53) onlara karşı çıkıyor, ve kazanıyor... halbuki Kongre delegeleri «parmağını kaldırmak ya da kaldırmamak için bile sağa, sola bakmakta», ne garip değil mi Şükran bey arkadaşımız; bunu da bir tarafa bırakalım.

Genel Sekreter Dr. Dr. Orhan Arsal : «Kendi kendimize muhalif arayacak kadar namuslu insanlarız», diyor, «bu Partiyi seçilmemiş insanların, yönetimine bırakamayız» (?), diyor, «burada seçilmemiş insanların, yöneticilerin hâkimiye-

KIRKBEŞ

ti vardır», diyor (Sa: 49), kongre zabıtlarına göre ise «her il'den mebus sayısından fazla delege seçilmeli», diyor. Genel Başkan «Gelen delegeler yöneticilerden az sayıda olursa olmaz», deyip «parmak kaldırmak için, sağa, sola bakınan» delegeleri uyarıyor, ondan sonra da arka arkaya iki oylamada ezici çoğunluk 1000 üyeye 1 delege seçilmesi için «Bizim için bir sayı meselesi yoktur» biçiminde konuşan Rasih İleri'nin «soyut kanısına» (Sa:53) oy veriyorlar, delegeleri bilmem ama, okurlarınızın fikir seviyesini ne sanıyorsunuz sayın arkadaşım?

Eylem dergisinde ne oluyor acaba?

Kongrede «Kendi kendimize muhalif arayalım», «seçilmemiş insanların hâkimiyeti» deyip aşırı geniş temsil isteyen acaba kimdir, Adanadan katılabilen delege mi?, yoksa tabii delege Genel Sekreter mi? Ne gariptir ki «seçilmemiş yöneticiler» kendi kendilerini seçtirmediler, eski Genel Yönetim Kurulu üyelerinden, yâni 27'lerden Tüzükteki G.Y.K. üyesi sayısı artırılmasaydı ancak 11 tane seçilebilecekti, Genel Yönetim kurulu 41 kişiye çıkmakla da yine eski üyelerden 10 yönetici seçilememiş, açıkta kalmıştır, işte seçilmeyenlerin hâkimiyetinde kurulan kongre, dahası var eski Merkez Yönetim Komitesinden, yâni asıl yöneticilerden, 9 da, biri Genel Sekreter olmak üzere, 3'ü yeni Genel Yönetim Kuruluna seçilememiş diğer ikisi de ancak Tüzük tadili sayesinde 38 ve 41'inci olarak seçilebilmişlerdir.

Demagoji ve soyut kanı hangi tarafta imiş, ne dersiniz?

Kalkacak parmaklar kime bakıyorlardı? Herhalde «İstanbul örgütünde görevli Adana delegesine» değil de kendi toplumeu sınıf şuurlarına. Bu kongrede böyle gerekiyordu aksi halde ipin ucu kaçabilir 100 e 1 olabilirdi. Büyük bir toplumeunun dediği gibi «Puding'in varlığının isbatı onu yemekle olur». Ne yapalım ki Şükran arkadaşım kongrede siz ormanın dolayındaki bâzı cılız ağaçlardan başka bir şey göremediniz, ve ağaçlar sizden ormanı gizledi.

Sahi neler oluyor Eylem dergisinde?

Şükran arkadaşımız, «Üzülerek belirtelim», diyorsunuz, «T.İ.P. nin büyük kongresini meydana getiren delegelerin bütünlükle, kongrenin ele aldığı konuları bilimsel açılardan değerlendirecek bir olgunluk gösterdiği iddia edilemez», «Parmağını kaldırmak veya kaldırmamak için bile sağındaki, solundaki davranışlardan medet uman kişilerin varlığından» dem vuruyorsunuz. Koca bir Kongreden bütün görebildikleriniz hakikaten bu mu? Ağaçların arkasındaki koca ormanı hiç de mi göremediniz. Ne yapacaktık ki, varoluşculuk hakkında derin fikirler mi atacaktık ortaya, yoksa «alenasyon», neydi o! «yabancılaşma» kavramını mı inceleyecektik. Biraz ciddi olalım. Biz Büyük Kongre delegeleri, sanki sözleşmişcesine, bilimsel tenkitlerimizle diğer tenkitlerimizi «yıpratıcı kulisle» değil, yıpratıcı, partiyi küçük düşürücü, yerişle bile yapmak istemediğiniz de mi farkedemediniz, bu toplumeu olgunluk nümunesini de mi görmediniz, tenkitlerin en acısını, en sertini, bize seçtirilmek için reklâmı yapılanları seçmemekle, yöneticilerimizden yetersiz bulduklarımızı görevlerinden uzaklaştırmakla yaptığımızı da mı görmediniz. Kongre sonrası olayları biz delegelerin ne kadar haklı olduğumuzu hâlâ size göstermedi mi. Belki tek hatamızın Partideki çalışmaları ve karakterleri ile değil de unvanları yüzünden bir iki kişiye oy vermiş bulunmamız olduğunu hâlâ mı göremiyorsunuz, ki bu oylar da matematikte tersinden ispat denilen faydayı ayrıca görmüştür.

Parti bürolarında çalışmış olan arkadaşlarımız, «düşünceyi tekele almak»

değil de aksine kendisini toplumeu sayan düşüncenin her yönünün sözcülerini bir araya toplamak ve fikirleri çatıştırmak çabamızı size söylemedilerse onlara bir sorunuz, bakalım ne diyebilecekler? Sosyal Adalet dergisinde, şahsen hoş görmediğim, Parti Program ve Tüzük ilkelerine aykırı yazıların bile yayınlandığının farkında değilmisiniz.

Eylem dergisinde, hakikaten, neler oluyor acaba?

Gelelim 3 sayılı Eylem'e, Doğan Özgüden arkadaşımızın «İşçi sınıfının öncülüğü kavramlarına yanlış anlamlar verildiği günümüzde», «konuya bilimsel bir aydınlık» getiren yazısına. Doğrusu bu tanıtma yazıya zarar veriyor.

Acaba neler oluyor Eylem dergisinde?

Bu yazı aslında Parti Büyük Kongresi etrafında «boş bardakta koparılmak istenen fırtınanın» bilimsel gösterilmek istenen bir eleştirmesidir ve istiyerek veya istemiyerek sadece karışma âlet olmaktadır. İyi ki Özgüden arkadaşımın iyi niyetlerine candan inanlardanım, ancak bugün arkadaşlık uğruna beraberce bir kaç adım attığı bazı kişilerin çapsizliklerini herhalde kendisi de ölçmüştür.

Neden açık konuşmayı beceremiyoruz anlayamıyorum, veya Çetin Altan'ın dediği gibi «Anlıyorum da, güzel değil, yakışmaz, diyorum».

Bir taraftan «İşçi sınıfı öncülüğü» bilimsel kavramı, ki Tüzüğümüz amaç maddesinde yer almaktadır ve partiye girmek için kabul edilmesi gerekir.

Diğer taraftan Tüzüğümüzün eski 53. üncü, yeni 52. maddesi, ki bu da 27 Mayıs sonrası Türkiyemizde kurulan, T.İ.P. nin karakterinin mihenk taşıdır.

Bir de Özgüden arkadaşımızın bu kavramlarla karıştırmak istediği mevzuatımızdaki, ve bunun sonucu olarak da Anayasa dâvalarımızdaki «İşçi sınıfı» tarifi.

Bu üç konu tamamen değişik konulardır, ve şunu da derhal söyleyeyim ki yazıda «işçi sınıfı öncülüğü açısından» aydınlık değil, bilgi bile bulamıyorum. Yurdumuzda karşıt iki tez var Türkiye İşçi Partisinin tezi ve öbürü, öbürünün ise adetâ konduracak isim bulamıyorum, ona Yön'mü desem, Çalışanlar mı desem, Sosyalist Kültür derneğinin bir vakitler sürüklenmek istendiği yol mu desem, yeni moda T.E.P. mi desem, bazı cunta özlemleri mi, «Kadro»mu desem, bazı C.H.P. li yönler mi, elle tutulmuyor ki, Türk-İş dergisine kadar yolu var bir yönden.

Karşılıklı iki tez var, biri işçi sınıfının demokratik öncülüğü etrafında toplanan Türk Milletinin yüzde doksansekizinin bilince vararak ve kendi kendine oy vererek, yâni Millet Meclisine yüzde ellisinden azı işçi ve fakir köylü olmamak üzere T.İ.P. saflarında girerek gerçekleşecek olan uzun ve köklü bir bünye değişikliği yolu.

Öbürü yukarıdan gelme veya inme, nereye varacağı belirsiz, bir aydın kişiler sosyalizmi veya bir cins C.H.P. sol kanadı, halk için halka rağmen güdümlü reformlar rejimi hayalleri. Tarifi kolay değil ki, her biri liderlik özentisinde küçük adamlar, tek ortak tarafları halka karşı güvensizlik. Bir oyunları da T.İ.P. ye karşı çıkamayınca onun içinden yönünü değiştirmek, ne yapalım ki T.İ.P. nin

tabanı sağlam, ne yapalım ki işçi aydın, ne yapalım ki 53 madde var ve Tüzük bu tarz oyunlara meydan vermemede, işte bir bardaktaki susuz fırtınanın iç yüzü. Ne yazık ki bazı inanmış arkadaşlarımız, çok defa kendilerine ters anlatılan Kongre hikâyeleri ile, bazı sorumsuz kişilerin çirkin ve tesirsiz kulis gayretkeşliklerine karşı tepki olarak ve şekil bakımından haklı olabilecek bazı tenkitlerle ve hele bazı şişirilmiş şöhretler arkasından gitmek gayretkeşliği ile bunlara bir an için uydular. Boş bardaktaki fırtına beş on kişinin oyunu kaybedip Tüzük çerçevesinde dürüst mücadele etmedense, ve memleketin politik şartlarını göze alıp emeğin menfaatine göre hareket etmedense bölücülük yapmaları, battığı zannettikleri gemiyi terketmeleri ile dindi, sıra diğerlerinin aldanmamış olmak kişici gururlarından vazgeçmelerinde.

Bu ortam içinde Özgüden arkadaşımız istemiyerek bazı karışımlar yapıyor, başka başka açılardan ele alınan işçi sınıfı tariflerini karıştırıyor. Bilimsel aydınlık yerine İşçi Sınıfı Öncülüğü sulandırılmış boş bir kalıp yerine giriyor, Tüzüğün 53. maddesi ise işçi tarifi genişleye, genişleye diğer kefesinde ancak Vehbi Koçları barındıracak bir hale geliyor, hani ya bektaşının softaya dediği gibi, «ne geveleyip duruyorsun, yok de de kurtulalım». Halbuki :

1 — Bir işçi partisi elbette ki İş Mevzuatındaki işçi kapsamını elden geldiği kadar genişletmeğe uğraşır, böylece sağlanan haklardan elden geldiği kadar emekçiyi faydalandırmağa bakar.

2 — Şüphe yok ki işçi partileri iktidara geldikten sonra sınıf ayırım ve farklarını elden geldiği kadar azaltmağa, herkese emeğine göre gelir sağlamağa uğraşırlar.

3 — Kuramsal (teorik) işçi sınıfı öncülüğü kavramı ise sınıai işçisi öncülüğü anlamına gelir.

4 — Eski 53, yeni 52. nci maddeye gelince, bazı arkadaşlarımızın yaptığı gibi her meslek kolu için: «mürettip işçidir, musahhih değildir, 10 lira gündelik alan işçi 25 lira alan işçi değil «şeklinde karikatürleştirilemez.

Ancak bu maddenin Türk realitelerine özgü bir anlamı vardır ki, hiçbir Parti örgüt kademesi bu anlama dokundurmaz. Bu Madde Partinin sulanmaması, demagojiye, düşmemesi, maceracı veya çıkarıcı grupların eline düşmemesi için gerekli bir sigortadır. Aynı zamanda bu madde büyük bir hakikat ve Propaganda silâhıdır. Bazı salon toplumcuları ne derse desin, milletimizin yüzde doksansekizi, emekçi halkımıza, bu Parti sizin Partinizdir, çünkü her kademesinde ve her seçimde aday ve temsilcileri ilçeden Genel Sekretere kadar, Belediyeden, Büyük Millet Meclisine kadar en az yüzde elli işçi ve köylü olacaktır, meclislere kendiniz gireceksiniz, ondan T.İ.P. sizi asla aldatamaz, sizi satamaz dediğimizde, halkımız bunu gayet kolay kavriyor.

Fikir işçisi de işçi değil mi diye sorana şunu hatırlatalım ki 53. üncü Madde-deki sorun bu değildir, nasıl ki bu sorun işçi sınıfı öncülüğü sorunu da değildir, elbette işçi sınıfı öncülüğü yüzde ile ifade edilemez,

Tüzüğümüzün bu maddesinin, en az yüzde elli, kapsamına fabrika işçisi, ır-gat ve sendikacılar girer. Bu ise Türkiyemize özgü bir durumdur.

Sendikacı, çünkü bu partiyi Politik örgütlenme ve toplumeuluk bilineine yükselen 12 sendikacı kurmuştur, bu yüzde elliye tayinli kadrolar girer mi girmez mi, buna duruma göre kongreler karar verir.

Hangi köylü tabakaları yüzde elliye girer, ırgat girer, belki de yeteri kadar toprağı olmayan köylü, sosyal oluşun zorunlulukları bu sınırı kongrelerde belirtecektir.

Fabrika işçisi mutlaka girer, taşron yapı işçisi, çırak, bâzı müstahdemler girer mi, somut haller çıkınca Kongreler karar verir.

Esnaf, orta çiftçi, fikir işçisi ise giremez, Madde açıktır.

Bu güne kadar kişiliğı kazandırılmayan, ezilen, sömürülen, eğitilmeyen işçi ve ırgat, benliğini ancak böyle kazanır, toplantılara devamlı olarak gelemiyorsa, görevini bugün tam yapamıyorsa, sınıf şuuruları gelişmemişse bu hoş görülecektir çünkü bu halde olmalarının sorumluluğunun büyük bir kısmı bizim omuzlarımızdadır. Onlara kişilik kazandırmak, yüzyılların haksızlıklarını gidermek böyle olur. Bu safhada bu konuda en küçük bir gevşeme affedilemez. Kaldı ki bugün bile biz toplumeu aydınlar durmadan onlardan dersler alıyaktayız. Yüzde elli şartı olmasa yüksek kademeler az zamanda diğer partilerde olduğu gibi, kendine buyruk aydınların eline geçer. Uğramadığımız köyün bile bize oy vermesi bu derin seziden gelmektedir, ve bu köy halkıdır ki bizimle birlikte iktidara gelecektir, köklü dönüşümleri Programdan indirip hayata sokacaktır.

Gelelim 4. üncü sayıya, mektubumun başında bir parti yöneticisinin değil, bir üyenin bile, hele yetkililere danışmadan kapalı bir oturum hakkında açıklama yayınlamaya ve hele yorumda bulunmaya hakkı olmadığını belirtmiştir. «53. Maddenin yanlış yorumlanmasından» diyor, oysa suç varsa o değil, parti disiplin ve ahlâkına karşı ağır suç olabilir. Bâzı arkadaşların Haysiyet Divanına verilmesine karşıt olanlar deniyor, böyle bir oylama da yoktur, ve G.Y.K. da ben Rasih Nuri İleri böyle bir oy kullanmadım. Benim oyumla desteklediğim ve az farkla aynı kişilerin katıldığı bir oylama olmuştur, o oylamada söz konusu takrirdeki ilk imza işe Behice Boran'ındı. Aslan Başer ise oy hakkına sahip değildir. Katılanlar 25 değil 30 dur. Ayrıca Haysiyet Divanına sevk edilenler diye verdiğiniz liste de yanlıştır. Birkaç satırda bu kadar çok hata birikmesi hakikaten garip oluyor. Ayrıca bâzı arkadaşların haysiyet divanına sevk edilmesini istemiyenler gibi tamamen hakikata aykırı bir haber vermeniz ve bu arkadaşlar arasında imza sahibi olarak Behice Boran'ın bulunduğunu gizlemeniz garip yorumlara yol açabilir.

Mektubumun aynen yayınlanmasını rica ederim. Ayrıca çok olumlu yönleri olan Eylem'in bir grupun veya gruplaştırmamanın değil, imzanızla lağılı bulunduğunuz T.İ.P. Tüzüğü'nün prensiplerinin organı olmasını herkesten çok isteyenlerdenim, mektubumun nedeni bu arzumdadır. Saygılarımla, 5 Haziran 1964.

T.İ.P. İstanbul örgütünden

Rasih Nuri İLERİ

İÇ GÖZLEMLER

BATMAN GREVİ GAYESİNE ULAŞTI

Ataş Grevi'nin yankıları henüz durulmadan Batman İşletmesinde 1200 petrol işçisinin giriştikleri grev hareketi halkoyunu günlerce meşgul ettikten sonra işçilerin isteklerini kabul ettirmesiyle sonuçlandı.

Türkiye Petrol İşçi Sendikaları Federasyonu Başkanı, 4 Temmuz günü yaptığı basın toplantısında, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı yetkilileriyle toplu sözleşme görüşmelerinde uzlaşmaya varamadıkları için greve gideceklerini açıklamıştı. Toplu sözleşme görüşmelerinde çıkan anlaşmazlık Uzlaştırma Kurulu'na gitmiş, ancak Uzlaştırma Kurulu'nun tesbit ettiği rakamları işveren kabule yanaşmamıştı. İşçiler 20 Lira asgari ücret istemişler, Uzlaştırma Kurulu bunu 15 Lira'ya indirdiği halde, işveren bu rakama dahi itiraz etmişti. Ayri-

ca, işçi mesleklerinin yetersizliğini de grev sebebi olarak gösteriyordu.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'nın müdahalesine rağmen anlaşmazlık giderilemediği ve işveren Uzlaştırma Kurulu kararını kabul etmediği için 1200 işçi 8 Temmuz'da greve başladılar. Saat 8'den itibaren sondaj sahalarında ki kuyu vanaları kapatıldı daha sonra istihsal servisi ile nakliyat servislerinde çalışan işçiler de işlerini bıraktılar.

Grevin başlamasıyla günde 1200 varil tutarındaki ham petrol istihsalinin sıfıra ineceğini ve her gün 1,5 Milyon Lira zarara gireceğini gören işveren, derhal baskı hareketlerine girişti. Türkiye Petrolleri Ortaklığı İşletme Müdürü işçilere hitaben sirküler yayınlayarak iki gün içinde iş başı yapmadıkları takdirde işlerine son verileceğini bildirdi. İşletme Müdürlüğü, ayrıca grevin ka-

nunsuz ve usulsüz olduğu iddiasıyla Savcılığa ve Kaymakamlığa da başvurdu.

Ne var ki, işverenin bu baskı hareketleri karşısında işçiler yalnız değildi. Batman grevcilerini, sadece aynı işkolundaki öteki işçiler değil, bütün işkollarına mensup emekçiler, küçük esnaf ve zanaatkârlar, hattâ bölgenin çiftçileri ve büyük tüccarları dahi destekliyordu. Grev hareketinin başarıya ulaşması için para, yiyecek, arsa yardımları birbirini kovalıyor, grevciler hem maddî, hem de manevî yönden destekleniyordu. Üstelik bu defa basın, ATAS Grevi'ndeki tutumunu değiştirmişti. Hürriyet Gazetesi dışında bütün gazeteler, grevi mümkün olduğu kadar objektif olarak yansıtmaya çalışıyorlardı.

Bu arada Batman Grevi, Türkiye İşçi Partisi Ankara Senatörü Niyazi Ağırnaslı tarafından Senato'ya da getirildi. Ağırnaslı, grev sebebiyle işverenin günde 3 Milyon Lira'ya yakın zarar gördüğünü, oysa işçilerin bütün isteklerinin yılda 3 Milyon Lira'yı aşmadığını belirterek grev yapan işçilerin istedikleri hakların derhal verilmesi gerektiğini söyledi.

Gerek işçilerin azimli direnişleri, gerek halkoyunun desteği, Batman'daki hak mücadelesini kısa zamanda başarıya ulaştırdı. Çalışma Bakanı ve Enerji Bakanı'nın araya girmesiyle yapılan görüşmeler sonunda, «15 Lira'dan aşağı olan ücretlerin bu miktara yükseltilmesi, 15 Lira'nın üstünde olan ücretlere 3 Lira zam yapılması» işveren tarafından kabul edildi.

Batman Grevi, Türk toplumunda «grev» müessesesinin benimsendiğini gösteren güçlü bir hareket oldu.

ANAYASAYA AYKIRI BİR KANUN DAHA...

Toprak reformuna engel olmak isteyenler, geçen ay parlamentoda bir za-

fer kazandılar. Tapulama Kanunu, Cumhurbaşkanı Gürsel'in vetosuna rağmen, büyük toprak sahiplerinin istedikleri şekilde kabul edildi.

Kanunun 32. maddesine göre, rehin vesair surette bir kimsenin tapulu mülkünü kullanan kimse, bu mala, kendisinin tapulu malı imiş gibi sahip çıkabilecektir. Ayrıca, yüz dönümü aşan arazilerin de elden geçirilmemesi sağlanmıştır. Yine bu kanun gereğince, büyük hazine arazilerinin yüzer dönümlere bölünerek bu şekilde kapışılması mümkün olmaktadır.

Geçici 3. madde ile kesinleşmiş mahkeme kararları bozulabilecektir. 1954'te çıkan kanunda bugünkü 100 dönüm yerine 20 dönüm yazılı bulunuyordu. Bu bakımdan devlet topraklarının kapışılmasında kaçırılmış olan fırsatlar için de kapılar tekrar açılmaktadır.

Bu kanun ile, devlet, elindeki milyonlarca dönüm araziye bedava dağıtacak, sonra da toprak reformu yapmak için milyarlarca lira ödeyerek bunu geri alacak ve topraksız fakir çiftçilere dağıtacaktır. Ancak devletin bu kadar yüksek paralar ödemesi mümkün olmadığı için hiçbir zaman toprak reformu yapılamayacaktır.

Kanuna karşı ilk büyük tepki Cumhuriyet Senatosu'ndaki eski MBK üyelerinden ve T.İ.P. Ankara Senatörü Niyazi Ağırnaslı'dan geldi. MBK üyeleri, yaptıkları basın toplantısında Tapulama Kanunu'nu «Topraksız vatandaşlar aleyhinde ve toprak reformunu engelleyecek şekilde bulduklarından» Anayasa Mahkemesi'ne başvuracaklarını açıkladılar.

TÜRK EKONOMİSİNDEKİ DURGUNLUK

Türkiye ekonomisi son zamanlarda belirli bir durgunluk içinde bulunmaktadır. Özel sektörün istikrarsızlık en-

dişesi ileri sürerek payına düşen yatırımları gerçekleştirmemesi, kamu sektörünün de harcamaları artıracığı yerde kılması, ekonomik durgunluğu Türkiye için vahim bir tehlike haline getirmiştir.

Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından bu konuda Yüksek Plânlama Kurulu'na sunulan raporda durgunluğun nedenleri şöyle özetlenmektedir :

«Ocak Şubat ayları genellikle ekonominin durgun devreleridir. Mevsimlik olan bu hareket, tarım alanında ürünlerin elde edilemeyişi, çiftçinin satın alma gücünün azalışının sonucudur. İklimin etkisiyle yatırımlar tam anlamıyla yapılamaz. İhracat bu aylarda düşer. Her yıl rastlanan bu duraklama, Kıbrıs Buhranı ile birleşince, ekonominin bazı sektörlerinde tıkanıklıklar doğurmağa başlamıştır. Bu tıkanıklıkları, Kıbrıs Buhranı ile ilgili olarak alınan bazı kararlar da etkilemiştir.

Özel sektördeki istikrarsızlık endişesi, bunların harcamalarını kısımaları ve yatırımlarını yavaşlatmaları sonucunu doğurmuştur. Ayrıca, kamu sektörünün, mevsimlik olan bu devrede harcamalarını genişletmesi gerekirken, bu yola gidilmemiş ve durgunluk, ekonomide tam bir tehlike haline girmiştir.

Bu durgunluğun sonuçları ise şöyle sıralanmaktadır :

1. Devlet gelirleri, program hedefleri ölçüsünün çok altında kaldığından, kamu harcamaları ve yatırımları büyük oranda gerçekleştirilememiştir. 1964 programının öngördüğü ek finansman ihtiyacının zamanında çıkarılamamış olması, bu durumun menfi etkilerini arttırmıştır.

2. Özel sektör harcama ve yatırımları da, kamu sektörüne paralel olarak duraklamış ve bu sektörün yatırımlarında 1964 hedefleri bakımından yüzde 20 oranında düşüklük olacağı hesaplanmıştır.

3. Mevduat ve kredi hacimle-

rinde düşmeler olmuş, bu durum, piyasadaki durgunluğu büsbütün arttırmıştır.

4. Bazı sektörlerde görülen geçici tıkanıklıklar ile ilgili tedbirler zamanında alınmadığından, bu tıkanıklıklar devamlı bir hal almış ve ayrıca diğer sektörleri de etkilemiştir.



Devlet gelirlerinin tam olarak sağlanamaması ve ek finansman tasarılarının geç kanunlaşması, 1964 bütçesi ve programında büyük açıklara yol açmıştır. Devlet gelirlerinin düşük olması, kamu harcamaları ile yatırımlarının programda öngörülen hedeflere ulaşamayacağı görüşünü doğrulamaktadır. Maliye Bakanlığı devlet gelirlerinin, tahsilini ve cari harcamalarla yatırımları hızlandıramadığı takdirde, bu yıl görülen durgunluktan kurtulmasının süresi uzayacak ve gelecek yıllar üzerinde de menfi tesirlere sebep olacaktır. Tahıl hasatı da, iyi hava şartlarına rağmen geçen yılın seviyesini bulamamış, artış oranı sıfır olarak kalmıştır. Bu yüzden kalkınma hızının istenilen seviyeye ulaşması mümkün olamayacaktır.»

Devlet Plânlama Teşkilâtı, bundan sonra alınması gereken tedbirler üzerinde durarak deflasyondan kurtulmak için uygulanan «genişleme» politikasında çok dikkatli hareket edilmesi ve açılan kredi musluklarının zamanında kapanması gereği üzerinde durmakta, aksi halde enflasyona sürüklenmenin mümkün olduğunu belirterek raporda öngörülen tedbirlerin aynen uygulanmasını, devlet sektörü ile birlikte özel sektörün de çaba göstermesini istemektedir.

«PIYON OLMAKTAN KURTULMALIYIZ»

Kıbrıs Bunalımı'nın Türkiye Başbakanı'nı uluslararası bir geziye zorladığı günlerde, Orta Doğu'dan gelen dost bir devlet adamı, Türkiye'nin dış politikasında yeni bir açılışı hazırlayan teklifini de beraber getiriyordu.

Pakistan Devlet Başkanı Eyüp Han,

Ankara'da yaptığı temaslardan sonra bir sohbet toplantısında «Artık büyük devletlerin piyonu olmaktan kurtulmalıyız. Büyük devletler karşısında kendi imkânlarımızı birleştirerek bağımsız bir güç olarak kendimizi kabul ettirmeliyiz...» diyordu.

Başbakan İsmet İnönü'nün, Birleşik Amerika'ya yaptığı geziden sonra Türkiye ile sıkı kader birliği halinde olduğunu belirten bir devlet adamının bu şekilde konuşması büyük anlam taşıyordu.

İstanbul'da 20 Temmuz'da Türk, Pakistan ve İran devlet başkanları arasında yapılan görüşmeler, Eyüp Han'ın ortaya attığı bu görüşlerin ışığında düzenlendi ve zirve toplantısında üç devlet arasında ekonomik ve kültürel alanlarda işbirliğini arttırmak için tam bir anlaşmaya varıldığı açıklandı.

Londra'da yayınlanan The Times, Türkiye, Pakistan ve İran arasındaki yakınlaşmanın nedenlerini şöyle izah ediyordu :

«Batılı ittifakı, her üç ülkede de son zamanlarda bazı hayal kırıklıkları yarattı. Ne Türkiye, ne de Pakistan, Kıbrıs ve Keşmir konusunda kesin bir destek elde edemediler. İran, genellikle Arap uluslarının sunî hücumlarına hedef olmuştur ve dolayısıyla da kendisine sempati izhar eden komşuları ile bağlarını kuvvetlendirmekte fayda görmektedir.

Öte yandan, komünist tehdidi, bugün Orta - Doğu'nun «kuzeye karşı bir kalkan» telâkki edildiği zamanlardaki kadar kuv-

vetli değildir. Türklerin ve İranlıların Moskova ile günlük münasebetleri daha rahatlamıştır. Ve Pakistan daha da ileri giderek Çin ile yeni bir anlaşma yapmıştır.»

Üç devlet arasında varılan anlaşma ile Orta Doğu'da yeni bir kuvvet hazırlanmak istenmektedir. Türkiye, Pakistan ve İran, bu yeni birleşmede, CENTO'da işbirliği yaptıkları İngiltere ve Amerika'yı saf dışı bırakmışlardır. Gerçi bu yeni işbirliğinin, mevcut anlaşmalardaki taahhüdleri haleldar etmeyeceği belirtilmektedir; fakat, bu üç ülkenin Amerika ve İngiltere ile ilişkilerinin, yeni işbirliğinden sonra tekrar gözden geçirileceği şüphesizdir.

Bununla beraber, her üç ülkenin içinde bulundukları ekonomik bunalım ve siyasî istikrarsızlık, yeni işbirliğinin başarısı hakkında şüpheler uyandırmaktan geri kalmamaktadır. Pakistan'ın kuvvetli adamı Eyüp Han, her gittiği yerde aleyhte gösterilerle karşılanan ve tahtında muhakkak ki rahat oturamayan bir hükümdar ile parlamentodan ancak dört oy farkla güven alabilen bir iktidara işbirliği teklif etmiştir. Gerek iç ve gerekse dış meseleleri dolayısıyla güç durumda bulunan iki ülkenin yöneticileri de bu işbirliği teklifini, yalnızlığın bunalımı içinde derhal kabul etmişlerdir.

Ama geçmişteki tecrübeler göstermiştir ki, halklarının güçlü desteğine dayanmayan yönetimlerin, kısa vadeli görüşlerle giriştikleri işbirliği ve anlaşmalar tek deyimle «ölü doğmuş», çocuk halinde kalmıştır.

ÖĞRETMENLERİN ESKİŞEHİR KONGRELERİ

Aydos TOROS

Bu kongrede, bir Amasya, Sivas ve Erzurum kongrelerinin havasını kokladım ben. Düşüncelerim beni tâ ulusal kurtuluş savaşı yıllarına götürdü. Sanki yeniden bir kurtuluşun tartışılması yapılıyordu. Türk öğretmeni kararlı bilinçli idi davranışlarında. Bir ara ulusal kurtuluş savaşının havasını delegelerden birisi, büyük Türk Eğitimcisi İsmail Hakkı TONGUÇ'un Eskişehir öğretmen okulunda Yunan subaylarının saldırısına nasıl cevap verdiğini dile getirerek estirmeye başladı. Savaş içindeydi. Yunan subayları Eskişehir öğretmen okuluna saldırıp, sınıfa girerler. Sınıfında, TONGUÇ ders vermektedir. Bir Yunan subayı Onu yakasından tutarak dışarıya atmak ister. Direnme görünce İ. H. TONGUÇ'a iki tokat atar öğrencilerinin gözleri önünde. Öğrenciler, subaya saldıracak olurlar. TONGUÇ, eliyle göstererek onları durdurur ve derki :

— «Geri kalmış ulusların bütün vatandaşları ilerlemiş olanlar tarafından daima böyle muamele görürler. Sizler bu tokatın öcünü Anadolu halkını aydınlığa ulaştırarak alacaksınız.»

İşte yıllardan sonra Eskişehir'de bu öcü alma kararında olan bir öğretmen kuşağı kongre halinde topladı. Bu kuşak, halkımızın gerçek kurtuluşundan yana olan TONGUÇ'un eğitim felsefesinin yarattığı bir kuşaktır. Onlar halkın içinden gelen ve de özelliklerini yitirmeyen aydınlardır. Topluluğumuzun kur-

tuluşu dışında bir sorunları yoktur. Onların direnmelerinin dayanmalarının nedenleri; içinden çıktıkları köylü, işçi ve yoksul vatandaşların Anayasa ile tanınan ve yasaların verdikleri hakları elde edememelerinden geliyor. Bu öğretmenler halkın hem öncüsü hem de kendisi. Başkalarının eğitim haklarından yoksun edilmeleri onları üzüyor ve bu konuda savaşa kararlı olduklarını kamu oyuna duyuruyorlar. Dursun Akşam diyor ki :

—« Bugün bir Anayasa vardır. Bu Anayasanın altında kara bir oyun oynanmaktadır. Biz kırkbir yıl sonra bile Anadolu halkının kafasına bir alfabeyle koyamadık. Bunun suçluları kimlerdir onları bulmak kararındayız.»

Mahmut Yağmur Dursun'a son suçluyu gösteriyor sanki :

— Öktem sayısız eğitim füzesi fırlattı, fakat bunların hiç birini yörüngesine oturtamadı. Bakan bizi tehdit etti. Biz ak devrimi hazırladığımız yıllarda daha ağırla karşılaştık. İş yapmayan kimselerden bizim hiç bir korkumuz yoktur.» Diyor. Behzat Ay :

— Bakanlığın Devlet adına bir işveren olduğunu belirteyim. Bizim bu durumda bir işçi olduğumuzu anlamak kolaylaşır. Durum böyle olunca Bakanlığın haklarımızı kolaylıkla vermeyeceği, kanun yoluyla direnmekten başka çıkar yolumuz olmadığı kendiliğinden anlaşılır.»

«Bakanımız bir sorumsuzluk içinde, durum kritik, ciddi reformlar yapamıyoruz diyorlar. Köylümüz hâlâ ekmek ve eğitimden yoksun iken bakanın bu durumu insana gülünç geliyor.» Diyor. Mahmut Makal :

— Bizi aldatıyorlar arkadaşlar. Eskişehir'de 17 nisan bayramı yaptıkları için 7 arkadaşımız sürüldüler. Bakanlık, iş yerine düşünen öğretmeni ezme makinası haline gelmiştir. (Az sonra bu belgeye bağlandı).

Mahmut Makal'ı bundan sonra Eskişehir valisinin, genel müdürlerin ve olumsuz çıkışların karşısında mikrofon başında görüyoruz.

Bakanlığın eleştirilmesi kıyasıyla devam ediyor. Hidayet Taştekin :

— Arkadaşlar Bakanlığın beyni olan Talim ve Terbiye Kurulu esneme masası haline geldi. Buradaki ülküsüzlük ve sorumsuzluk çocuklarımızı yanlış ve değersiz ders kitaplarının mahkûmu etmektedir.» Dedi. Ders kitaplarının yanlışlıklarına ait örnekler verdi. Sözüne devam eden Taştekin; Orta öğretimdeki verimsizliğin bir felâket halini aldığını, 2.5 milyon köy çocuğu okuyamazken müşteşarın eğitim fakültesine dikkati çekmesinin memleket gerçeklerine uymadığını güçlü bir dille belirtti. Sözleri alkışlarla desteklenen Taştekin, Bakanlık-taki yöneticilerin çoğunun yuvarlak yöneticiler olduğunu nereye itilse oraya yuvarlanacağını bunların T. İleri ile de H.A. Yücel ile de geçinebildiklerini belirtirken İlk Öğretim Genel Müdürü Osman Ülkümen bundan alınmış olacakki parmağını kaldırıyor. Taştekin; «Hocam Ülkümen ellerini kaldırıyorlar. Bunun yerine ellerini, delillerini çıkarmak için çantalarına soksalar daha iyi olur.» derken gene alkış sesleri salonu doldurdu. Taştekin, bugün çocuklarımızı imam-hatip okullarında cennet ateşinin renginin tartışılması yaptırıldığını, yağmurun melaikeler tarafından yağdırıldığını, kuran da böyle dendiğini, öğretmenlerin kurana inanmamak suçuyla halkın gözünden düşürüldüklerini acı acı anlattı.

Eskişehir Öğretmenler Kongresi yurt sevgisinin, eşit eğitim isteklerinin korkuyu ve umutsuzluğu çiğnediği bir kongreydi. Öğretmen ulusa hizmet etmeyenleri onurlandırmak bile istemiyordu. Nitekim Millî Eğitim Bakanı kongre salonuna girdiği zaman üç beş kişinin alkışı ile karşılandı. Bakan geçen yıl

olduğu gibi sevgiyle karşılanmayacağını önceden biliyordu. Zira delegeler arasında Bakan salona girdiği zaman alkışlanmayacaktır, sözü kulaktan kulağa dolaşıyordu. Bu söz Onun da kulağına iletilmiş olacaktı. Bunun ciddiye alınacak nedenleri vardı :

İ. Öktem bakanlığı geldiği zaman ülkücülerin yanında olacağım demiş gericiilere başarı dilemiş, fikrinden dolayı kimse soruşturmaya uğramayacak demiş gizlice bir zulüm makinesini işletmeye başlamıştı. Bakanın hiç bir eylemi ötekini tutmuyordu. Bu biraz da onun bağlı olduğu partinin direktifi ile oluyordu. Gerçekten bakanı partisinin eğitim politikası dışında değerlendirmek olanaksızdı. Onun partisi hasımlarını aydınların ve ülkücü öğretmenlerin çalışmalarını ile yenmişti. Öyleyse öğretmen kitlesini ne yapıp ta elde tutmalıydı. İlk söze köy enstitülerinden, imam-hatip okullarından başladı. Bakana göre köy enstitüleri açılmalı ve imam-hatip okulları da tehlikeli fikirlerin yayıldıkları yerdi. Bu sözlerle bir yandan halkçı ve çağdaş eğitim kurumu olan köy enstitülerine gönül bağlayanların öte yandan da aydınların ve zinde güçlerin sevgisini kazanacaktı. Ama tutmadı. Bakan görünüşte böyle davranırken eylemlerinde tamamiyle tutucu güçlerden de yardım bekliyordu. Örneğin: Sarı dernekçi Salâhattin Arıkan'a özel olarak şu yazıyı yazıyordu :

Sayın Selâhattin Arıkan-Ankara Milliyetçi Öğretmenler Birliği Başkanı-
Denizciler Cad. İlhan han No. 4 kat 48- Ankara. İlg : 14/5/64 gün ve 104 sayılı yazıya,

..... Bakanlığımız merkez ve taşra teşkilâtına mensup idarecilerin de bu anlayış içinde bütün öğretmen meslek teşekkülleri karşısında aynı tarafsız tavrı takınacağı tabiidir. -Bilginizi rica eder, saygılarımı sunarım.- Dr. İbrahim Ökten - Milli Eğitim Bakanı. 26/5/1964.

Milliyetçi öğretmenler derneğinin fikir yapısını bilmeyen okuyucu için Bakanın yazıları hiç bir kötü anlam taşımaz. Ama bu derneğin sarı bir dernek olduğu, ırkçı kafatasçı kimselerin yönettiği bilinince durum değişir. Görülüyor ki Bakan bir yandan öğretmenlere örgütlenmelerini salıkıyor öte yandan bölücü ve ayırıcı olan kimselerle de işbirliği yapıyor gizliden. (1) Bakanın milliyetçi öğretmen derneklerine yazdığı bu başarı ve teşvik yazısı kongrede okunduğu zaman gözlerinin donukluğu, renginin atışı, solumaya bile vakit bulamayan hali görmeye değerdi.

Millî Eğitim Bakanının bir marifeti daha yakalanmıştı. Bu da bir müdürler komisyonu kararıydı. Bu karar 1963 günü Öğretmen Dernekleri Millî Federasyonunun Anayasaya karşı olan kanunların kaldırılması ve hızla gelişen faşizmin durdurulması konusunda yapılan bir açık oturuma öğretmen İbrahim Türk'ü temsilci olarak göndermesi üzerine Ş.R. Hatipoğlu zamanında alınmıştı. Öktem bakan olduğu zaman kendisine bu kararı uygulamaması yazar öğretmenler üzerinde bir baskı makinası kurmasının doğru olmayacağı federasyonca kendilerine telkin edilmişse de kararı uygulamak için imzalamış ve Hatipoğlu'nun yolundan devam etmeye karar vermişti. Kendileri, özellikle yazar öğretmenlerin başında Demoklesin kılıcı gibi sallanan, bu kararı imzalamadıklarını söylemişlerse de kongre önünde imzalarının kararda bulunduğu gösterilmesi üzerine susmak zorunda kalmışlardı.

İşte Bakan konuşurken «yaptıklarından bahset», diye sesler bunun için. Onun sesini kesmiş, müsteşarı da aynı nedenlerden dolayı yuhalanmıştı. Ar-

tık bundan böyle İ. Öktem ve onun müsteşarı, İlköğretim Genel Müdürü ile öğretmenler, arasındaki güven köprüleri atılmış İ. Öktem'le birlikte tipik bir politika da iflas etmişti. Bu politika yapıcı durumda olanın iş yerine, bir yabancı gibi, eleştirmede bulunarak kamu oyunu yanıltma politikasıydı. Bundan böyle Öktem'in kendi kendine karşı görünen politikasını kimse uygulama yürekliliğini gösteremeyecekti.

Eskişehir Öğretmenler Kongresindeki önemli olaylardan birisi de cezaevinde tutuklu olan öğretmenler ile görev yerleri değiştirilen müfettiş ve öğretmenlerdi. Bu konuda Eskişehir valisinden bilgi istendi. Vali sözüne ilerici öğretmenlerin tedirgin edildiklerinden, onların komünistlikle suçlandırıldıklarından, yirminci yüzyılda karanlıklar içinde yaşadığımızdan bahisle başladı işi köy enstitülerine getirerek, eğer bazı soysuz ve namussuzlar olmasaydı bu kurumlar bugün köylerimizi aydınlatacaktı. Bu kurumların kapanmasıyla bizler orta çağ hayatına döndük. O günlerde köy enstitüleri için yığın yığın yazılar yazanlar sonradan oy avcılığı için bu kurumları yıktılar, dedi. Sözü tutuklu öğretmenlere getiren vali bu konuda bir şeyler söylemeye yetkim yok üzülererek söyleyeyim ki bu bahtsız arkadaşların adı da bu konuya karıştı haklarında deliller vardır dedi ve mikrofondan ayrıldı.

Validen sonra konuşan İlköğretim Müfettişi Abdullah Ertürk ile Haşim Kanar, ortaya koydukları belgeler ve olaylarla hem valiyi hem de İlköğretim Genel Müdürü Osman Ülkümen'i yalanladılar. Haşim Kanar tutuklu olan öğretmenler ile kendilerinin sürülme nedenlerini gerçekçi bir açıdan değerlendirdi. Olay tamamen sömürenlerin kurdukları bir tuzaktı. Bunlar bilgi ve görgüden yoksun olan vatandaşlarımızı özel çıkarlarına âlet ediyor bir yandan Ak Devrime öte yandan Atatürk devrimlerine saldırtıyorlardı. Bir köyde Atanın resmi yırtılmış, başka bir köyde 27 Mayıs levhaları indirilmiş, okullara gerici yayınlar sokulmaya çalışılmış, öğretmenler Toprak, Orhun gibi dergilere zorla abone edilmişti. Yalnız abone olmayan üç müfettiş vardı; onlar hakkında da sindirici politika uygulanıyordu. Bir ara Haşim Kanar savunmasının bile alınmadığını, savunmasız ceza uyguladıklarını belgeleri olanların ortaya koyma zamanının geldiğini vali ve Bakanlık yetkililerinin gözlerinin içine baka baka kongreye anlattı. Haşim Kanar suçsuzluğun heyecanı içinde belgelerini sayıp döktükçe kongreden alkışlarla karşılık görüyordu.

Sürülen müfettişlerden A. Ertürk kendilerine isnat edilen suçu ortaya koydu. Suç şuydu: **Birleştirici olmanız gerektiği halde ayırıcı olduğunuz söyleniyor, ne dersiniz.»** Hepsi bu kadardı. Onların bu suçlarının bulunduğunu vali görmüş ve Bakanlığa bu öğretmen ve müfettişlerin alınmaları için yazı yazmıştı. Eskişehir valisinin yukardaki konuşmalarının hiç birinin samimi olmadığı delege öğretmenler arasında hızla yayıldı. Sürülen meslektaşlarının konuşmalarına karşı yapılan alkışlar da bunu gösteriyordu.

Validen sonra kürsüye gelen Mahmut Makal;

—« Görüyorsunuz ya arkadaşlar ezmek için bütün Devlet gücü seferber olmuş. Vali bey size gerçekleri söylemiyor,» dedi.

Sürülen öğretmenler ve müfettişler olayının kongrede tartışılması üzücü bir gerçeği ortaya koyuyordu. Gerek illerde gerekse Bakanlıktaki çalışmalar tamamiyle devrimci öğretmen avına yönelmişti. Savunma almadan ya da düzmece belgelerle öğretmenler sindiriliyor her geçen gün yurdumuzda bir ya da

bir çok devrimci öğretmenın başlarına felâketler geliyor, dövölüyor ve hapsediliyorlardı. Geri güçlerin amacı bir an önce Anadolu da yanan ışıkları söndürebilmektir. Öğretmenlerin Cumhuriyet gazetesini okumaları bile suç sayılır hale gelmişti.

Eskişehir Öğretmenler Kongresinde geçen önemli olaylardan birisi de cezaevinde tutuklu bulunan iki öğretmenin ziyareti kararıydı. Bu karar yıllardan beri çalışan, köy enstitüsü çıkışlı öğretmenleri kamu oyunda küçültmeyi amaç edinen, iftira ve çamurlama makinasının dişlilerine taş tıkayan bir karardı. Yirmi yıla yakın zamandan beri böyle örnekler çok görölmüş haysiyetli ve bağımsız adliyemizin yurtsever yargıçları tarafından tamamı beraetle sonuçlanmıştı. Tutuklu öğretmenlerin ziyaretleri ne kanuna karşı ne de yargıca bir basıydı. Bu düşünceyle elliye yakın öğretmen cezaevinde tutuklu bulunan meslektaşlarının ziyareti için kongreye bir önerge verdiler. Önerge üzerine tartışma açıldı. Karşı olanlar konu adliyeye ulaşmıştır, ziyarete lüzum yok diye düşüncelerini savundular. Ziyaretin yapılmasını isteyenlerin düşünceleri ve gerekçeleri çok ağır basıyordu. Salonun havası birden karıştı, Kurtça 10 dakika görüşmelere ara verdi. Bu sırada Bakanlık yetkililerinin, valinin ve konu ile ilgili kimselerin toplantı halinde Halis Kurtça'yı yanlarına çağırarak delegelerin gözlerinden kaçmadı. Bir tesadüf, 10 dakika içinde Kurtça görevine dönmeyince, bir aydın namus ve haysiyetine yaraşır bir davranış içinde ikinci başkan Osman Bolulu :

— «Konu yeteri kadar aydınlanmıştır. Önergeyi oylarınıza sunuyorum» dedi ve oya koydu.

Oylama sonunda; 183 lehte, 84 de alehte oy olduğu anlaşıldı. Delegelerden birisi :

— Müstenkifler de var. Onları da sayın diye bağırınca Bolulu :

— Bu gibi konulara Meclis iç tüzüğü uygulanır, müstenkifler sayılmaz diye kestirdi attı.

Tutuklu öğretmenleri ziyaret olayı, bundan böyle çeşitli tuzaklarla adliye-ye yollanan kimselerin arkasında, suçluluk meydana çıkıncaya kadar, bilinçli bir kitlenin varlığını kamu oyuna duyurmuş oluyordu.

Kongrenin önemli olaylarından birisi de Türkiye İşçi Partisinin öğretmen topluluğu tarafından alkışlanmasıdır.

Kongreye birçok başarı telgrafları geliyordu. Bu arada sayın Kemal Satır'ın alkışlarla karşılanan telgrafının arkasından bir tel daha okunmaya başladı. Tel, Anayasamızın uygulanmasından, halkımızın temel haklarından, öğretmen topluluğunun görevlerinden bahsediyordu. Az sonra telgrafın Türkiye İşçi Partisi senatörü sayın Niyazi Ağırnaslı'ya ait olduğu anlaşıldı. Bu tel de aynı ölçülerle alkışlandı. Öğretmenleri yalnız C.H.P. ve T.İ.P. senatörlerinin aradığı anlaşıldı.

Eskişehir kongresi yıllardanberi aydınlığa, eşitliğe, halkçılığa, gerçek ulusçuluğa, Atatürk devrimlerine karşı olanlara fırsat verilmeyeceğinin açık ve seçik bir gösterisi olmuştu.

DIŞ GÖZLEMLER

DIŞ GÖZLEMLER GOLDWATER DÜNYA BARIŞINI TEHDİT EDİYOR

Birleşik Amerika Senatosu'nun aşırı sağcı senatörü Barry Goldwater, Cumhurbaşkanlığına adaylığını koyacağını söylediği zaman, bu kaprisinin ciddiye alınabileceğine belki kendisi de inanmıyordu. Nükleer silâhlara karşı büyük bir zaafı olan ve her şeyi kaba kuvvetle halledebileceğine inanan Arizona Senatörü'nün yakınlarına «Bende Cumhurbaşkanı olacak kafa yok...» dediği biliniyordu. Ama bir şey daha biliniyordu ki, konformist Amerikan toplumunda sağduyudan çok acaiplikler, sapıklıklar itibar görmektedir. Hele bu acaiplik ve sapıklıklar kapitalistlerin ve toprak sahiplerinin çıkarlarına yarıyorsa ve Dolar ile besleniyorsa...

Goldwater'in Cumhuriyetçi Parti aday seçilmesi de işte böyle oldu!..

Eyalet konvansiyonlarını birer birer ele geçiren sağcı senatör ulusal konvansiyonun çoğunluğuna sahip olunca, liberal düşünceli Cumhuriyetçiler Goldwater'i **durduralım** kampanyası ile harekete geçtiler, ama çok geç kalmışlardı. Pennsylvania Valisi Scranton'un demagog Goldwater'in karşısındaki bütün çabaları semeresiz kaldı ve San Fransisco'daki İnek Palas'ta toplanan Cumhuriyetçi Parti Ulusal Konvansiyonu, sığır çobanı kılığıyla resim çektirmekten hoşlanan Goldwater'i ezici bir çoğunlukla ilk turda aday seçti.

Goldwater, bugüne kadarki tutumu ile güneyli toprak sahiplerinin, zenci düşmanlarının, barış aleyhtarlarının sözcüsü olmuştur. Fakat başkan seçilebilmek için daha başka desteklere de ihtiyacı olduğunu düşünen güneyli senatör başkan yardımcılığına da kuzeyli

sanayicilerin temsilcisi William Miller'i getirerek durumunu sağlamaya bağlamak istemiştir. Seçimdeki dinî faktörleri de dikkate alan Goldwater, kendisinin yahudi asıllı bir protestan olmasına karşılık yardımcısının katolik olmasını ihmal etmemiştir.

Dünyadaki Tepkiler

Goldwater'in seçimi, Çankayşek Çin'inden başka her yerde büyük bir tepki yaratmıştır.

New York Times Gazetesi, «Karakteri ve görüşleri itibarıyla Goldwater Amerika'ya başkan olacak kıratda bir kimse değildir. Üstelik Amerika'yı müttefiklerinden ayıracak ve düşmanları ile silâhlı çatışma haline sokacak tipte bir kimsedir.» derken, Cumhuriyetçi New York Daily News şunları yazmıştır :

«Bir çok liberal cumhuriyetçi, Cumhuriyetçi Parti'nin tabutu üzerine göz yaşı döküyorlar.»

En büyük tepki ise zencilerden gelmiştir. Medenî Haklar Kanunu aleyhinde oy kullanan ve ırk ayrımına taraftar olanlarla pazarlıklara giren Goldwater'in seçimini zenci lider Martin Luther King «facia» olarak nitelendirmiş, Irk Eşitliği Kongresi Millî Başkanı Farmer ise şunları söylemiştir :

«Goldwater Amerika Cumhurbaşkanı seçilirse zencilerin durumu düzelmeyecektir. Ona göre bir insan fakir ve aç ise bu normal olmadıgındandır. Goldwater'in programı yoktur. Bütün yaptığı, her şeye karşı gelmektir.»

Zenci liderlerden Roy Wilkins ise, Goldwater'in seçildiği Cumhuriyetçi Parti toplantısını Hitler'in bundan 30 yıl önce bir Münih birahanesinde düzenlediği toplantıya benzeterek «Ultra-muhafazakârlığın hiçbir tehdit taşımadığı yolundaki iddiaları ileri sürenler, vaktiyle Münih birahanelerinden çıkan bir adamın Almanya'daki sağcı kuvvetleri nasıl bir araya topladığını hatırlamalıdır.» demiştir.

Çeşitli ülkelerde basının yankıları ise şöyle oldu :

FRANCE SOIR (Fransa) — «Goldwater'in adaylığı geriye doğru atılmış bir adımdır. Adaylığın Amerika ile uzlaşmaya çalışan komünistleri şüpheyeye garketmekten başka Amerikan dostluğunun dayanışmasına itimad eden Avrupalıların zihninde bir istifham işareti yaratacağı muhakkaktır.»

SLOWO POWZECHE (Polonya) — «Goldwater'in başarısının sırrı, değişikliklere karşı olan sınıflara farklı şekillerde nüfuz edebilmesindedir.»

B.T. (DANİMARKA) — «Goldwater'in adaylığı Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle'ün Amerika hakkındaki görüşünü doğru çıkarmıştır. De Gaulle, «Amerika'ya inanamazsınız. Çünkü kimin başkan seçileceğini kimse bilemez» demektedir.»

NDOLA NEWS (Kuzey Rodezya) — «Goldwater'in adaylığı Birleşik Amerika'yı ve bütün dünyayı derin bir düşünceye sevk etmiştir. Senatörün başkan olması halinde bu düşüncenin yerini büyük bir endişe alacaktır.»

PRAVDA (Sovyetler Birliği) — «Amerikan tarihinde görülen en gerici ve maceracı seçim öncesi sathı...»

SOVYETSKAYA ROSSİA (Sovyetler Birliği) — «Goldwater, en mütecaviz kapitalist gruplar, ırkçılar, sendika aleyhtarları, komünist aleyhtarları haçlılar ve Ku Klux Klan mensupları tarafından desteklenmiştir.»

EXPRESSEN (İsveç) — «Seçim, Cumhuriyetçiler için bir felâkettir. Birleşik Amerika için bir tehlike, dünya için bir tehdittir.»

EKSTRALBLADET (Danimarka) — «En kara gericilik zafer kazanmıştır. 1940'dan beri Cumhuriyetçi Parti'yi yönetmiş olan ilerici kuvvetler alaşağı olmuşlardır.»

LE COMBAT (Fransa) — «Goldwater, dünyayı berhava etmek, Avrupa'yı berhava etmek, kendi öz memleketini berhava etmek isteyen gayrimesul bir cumhurbaşkanı adaydır.»

DAGBLADET (Norveç) — «Bir zamanlar Cumhuriyetçi Parti içinde Eisenhower kanadını teşkil edenler felâketli bir mağlûbiyete uğramışlardır. Bu, aynı-

zamanda parti içinde bir felâket olacaktır. Başında siyasî generali olarak Goldwater'ın bulunduğu parti, Kasım ayında bir Waterloo görecektir.»

Goldwater'ın Görüşleri :

Aday olması bu kadar tepki yaratan Goldwater'ın siyasî görüşleri nelerdir? Çeşitli demeçleri göz önüne alarak bu soruya şu şekilde cevap vermek mümkündür :

DIŞ YARDIM — Goldwater, müttefiklere askerî ve teknik yardımda bulunulmasını tasvip etmektedir. Ancak ekonomik yardımın Amerika'nın çıkarlarına yararlı olduğundan şüphelidir. Çok fazla ülkeye ve bilhassa komünist ülkelere yardım edilmesine karşıdır.

SOVYETLERLE MÜNASEBETLER — Soğuk savaşta bir pazarlık kozu olarak Sovyetler Birliği ile diplomatik münasebetlerin kesilmesine taraftar olduğunu ihsas etmiştir. Ancak böyle bir harekete girişmeden Senato'nun fikrine müracaat edeceğini söylemektedir.

MEDENİ HAKLAR — 1964 Medeni Haklar Kanunu'na, umuma açık yerler ve işçi - işveren münasebetlerini düzenleyen bölümlerinin anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla aleyhte oy vermiştir.

VERGİLER - 1964 yılında kabul edilen vergi indirimi kanununa, federal giderlerde indirim yapılmasının enflasyona yol açacağı gerekçesiyle muhalif kalmıştır. Vergi kanunlarında tadilat yapılmasını ve gelir imkânlarının geliştirilmesi için daha iyi çarelere başvurulmasını istemektedir. Gelir Vergisi'nin kaldırılmasına kesinlikle karşıdır.

SOSYAL GÜVENLİK — Yaşlıların sağlık hizmetlerinden bedava faydalanmasını öngören tasarıyı «yeni bir külfet getireceği» gerekçesiyle desteklemektedir.

EĞİTİM — Orta ve yüksek okullara federal yardım yapılmasına karşıdır.

NÜKLEER DENEMELER — Moskova'da imzalanan nükleer denemeleri yasaklama andlaşmasının Amerika'nın menfaatlerine aykırı olduğunu iddia etmekte ve başkan seçildiği takdirde, bu

andlaşmanın feshedilmesi için çalışacağını söylemektedir.

Goldwater, aday olduktan sonra, gelecek hakkındaki ümit ve tasavvurlarını şöyle özetlemiştir: «Atlantik medeniyetinin şahlanması, tek mil Avrupa'nın hürriyet içinde birleşmesi, bütün sınırların serbest ticarete açılması...» Aşırılığı konusundaki ithamlara da Goldwater, seçim kampanyasını açarken şu cevabı vermiştir : «Hürriyetin savunmasında aşırı davranmak bir kusur değildir. Adaleti bulmak için mutedil davranmak da fazilet değildir. Allah bu memleketi mert insanların vatanı olmak üzere ve hür insanların vatanı olarak geliştirmek amacı ile kurmuştur. Bu vatan komünizmin tehditleri karşısında geri çekilecek insanların vatanı değildir.»

Yardımcısı Miller de, Goldwater'i Amerikan seçmenlerine şöyle tanıtmıştır: «Goldwater, şimdiye kadar Amerika'nın bildiği, tanıdığı, hakikatleri halka cesaretle söylemesini bilen, prensiplerini cesaretle savunan ve kendini tamamıyla Amerika'nın hürriyeti için vakfeden en üstün insandır.»

Kim ne derse desin Amerika bugün gerçekten bir yol ayırımındadır ve geçen sayımızda da belirttiğimiz gibi bu Amerikan usulü propagandalarla Goldwater'ın Cumhurbaşkanlığını da ele geçirmesi halinde insanlık bir nükleer savaş tehlikesiyle karşı karşıya gelecektir. Zira sağcı senatör, daha Beyaz Ev'e oturmadan, Kuzey Viet Nam'a karşı atom bombası kullanmaktan bahsetmektedir!

VIET NAM'DA ÇATIŞMA ŞİDDETLENİYOR

Viet Nam'da on yıldan beri sürüp giden savaş, Amerika'nın tutumundaki değişme üzerine yeni bir safhaya girmiş bulunmaktadır. Özellikle, Cumhuriyetçi başkan adayı Goldwater'ın Johnson yönetimini «pısırlıklıkla» itham etmesi üzerine, seçim eğik düzeyindeki Demokrat iktidar, Viet Nam ve Laos'ta daha şiddetli bir harekâta girişmek zorunluğunu duymuş ve önceki ay askerî ve diplomatik şeflerin katıldığı toplan-

tıda bu harekâtın esasları saptanmıştır. Amerikan Kongresi'nde yapılan gayri resmî açıklamalara göre, Johnson yönetimi, Çin Halk Cumhuriyeti ile çatışmayı dahi göze almıştır.

Viet Nam Büyükelçiliği'nden istifa eden Henry Cabot Lodge'un yerine getirilen General Maxwell Taylor, Amerika'nın yeni plânını uygulamak durumundadır. Bu tutum, geçen yıl Amerika'nın 1965 yılına kadar Viet Nam'daki bütün askerlerini çekeceği yolunda yaptığı açıklama ile yüzde yüz çelişmektedir.

Cenevre Anlaşması'nın imzalanmasının 10 uncu yıldönümü dolayısıyla L'Humanite Gazetesi'ne bir demeç veren Kuzey Viet Nam Devlet Başkanı Ho Şi Minh, Amerika'nın tutumunu şiddetle tenkid ederek «Güney Viet Nam ve Çin Hindi'ndeki durumun vahim bir hal almasına, Amerikan Hükûmeti'nin 10 yıldır Cenevre anlaşmalarını ihlâl etmesi ve dünyanın bu bölgesinde bir saldırganlık politikası gütmesi sebep olmuştur.» demiştir.

Ho Şi Minh'in demeci şöyle devam etmektedir :

«1954'te imzalanan Cenevre anlaşmaları, savaşa son vermiş, Kamboç, Laos ve Viet Nam'a hükümrânlık, bağımsızlık ve toprak bütünlüğü tanınması ile yeniden barışı sağlamıştır. Bu anlaşmalarda, aynı zamanda, iki Viet Nam'ın 1956 yılında bütün ülkede yapılacak hür genel seçimler sonucunda birleştirileceği belirtilmekte idi. Cenevre anlaşmalarında, Viet Nam'a her tipte silâh, teçhizat ve savaş malzemesi sokulması da yasaklanmıştı. Bu kararlar, Birleşik Amerika tarafından açıkça ihlâl edilmiştir. Amerikan Hükûmeti, ikiye bölünmüş bir Viet Nam'ı devam ettirmek ve ülkemizin güneyini bir sömürge, bir Amerikan askeri üssü durumuna getirmek amacı ile Güney Viet Nam'ı istilâ etti.

Viet Nam'da barışın sağlanabilmesi için mutlak surette şu tedbirlerin alınması gereklidir :

1. Amerikan Hükûmeti de, 1954 Cenevre Anlaşmalarına imza

koyan öteki devletler gibi anlaşmalara itina ile saygı göstermeli ve Viet Nam'ın iç işlerine karışmaktan vaz geçmelidir.

2. Amerikan Hükûmeti, Güney Viet Nam'da giriştiği saldırgan hareketlere son vermeli, birliklerini derhal geri çekmeli ve Güney Viet Nam halkının kendi dâvalarını kendisinin çözümlemesine imkân vermelidir .

3. Güney Viet Nam yönetimi, halkta uyandırdığı dehşet politikasına son vermeli, toplama kamplarını dağıtmalı ve demokratik hürriyetlere saygı göstermelidir.

Viet Nam'ın barışçı yollarla birleştirilmesi meselesi, Viet Nam halkının bir iç meselesidir. Bu mesele, Viet Nam Vatan Cephesi'nin ve Güney Viet Nam Millî Bağımsızlık Cephesi'nin iki bölge hakkında girişecekleri görüşmelere dayanılarak ve bu iki cephesinin siyasi programlarına uygun olarak çözümlenecektir.»

Bertrand Russel'in Mektubu

Cenevre Andlaşması'nın 10. yıldönümü dolayısıyla Times Gazetesi'ne bir mektup gönderen ünlü filozof Beertrand Russel da şunları yazmıştır :

«Viet Nam'da savaşın devamı, insanlığa karşı bir cinayet ve İngiltere'nin şerefine bir darbedir. İngiltere yeni bir konferans çağrısında bulunmak için 1954 Cenevre Konferansı'nın ortak Başkanı bulunan Sovyetler Birliği ile müzakere- lere giriştiğini derhal ilân etmelidir. Konferansın gündeminde 1954 anlaşmalarının uygulanması ve nihai bildiride zikrolunan amaçların gerçekleşmesi konuları yer almalıdır.

Bu arada, bir ateş kes anlaşmasına varılmalı ve İngiltere General Kan'ın kaba askeri rejimi nezdinde yolladığı heyetini geri çekerek Viet Nam savaşının devamı için doğrudan doğruya veya dolaylı hiçbir yardımda bulunmayacağını bildirmelidir.»

YUNANİSTAN SOLA KAYIYOR...

Son genel seçimlerde ancak solcular-

rın desteğiyle iktidarı ele geçirebilen Papandreu'nun Merkez Birliği, geçen ay yapılan mahallî seçimlerde tam bir bozguna uğradı. 230 seçim çevresinde EDA adayları ve bağımsız sosyalistler, Belediyelerin yarısından fazlasını kazanmağa muvaffak oldular. Papandreu'nun Atina Belediye Başkanlığı için kabineden istifa ettirerek aday gösterdiği Pausanias Katsotas da seçimde büyük bir yenilgiye uğradı.

Halen Yunan Parlamentosu'nda 300 sandalyeden 173'ünü elinde tutan Merkez Birliği'nin sol cephe karşısındaki yenilgisi, özellikle sağcı çevrelerde büyük bir endişe yarattı. Yunanistan'ın sola kayması karşısında, sağcılar yer yer kanun dışı direnişlere, hattâ hükûmeti devirme teşebbüslerine giriştiler.

Yunan Hükûmeti, sağcıların bu girişimleri karşısında kanun dışı hareketleri ve kuruluşları tasfiye etmek üzere şiddetli tedbirler almak zorunda kaldı.

Yunanistan'da sol cephenin bu gelişmesi üzerine, eğer bir gerici darbe yapılmazsa, mevcut hükûmetin, halkoyunun istediği şekilde daha da sola açılması bir zorunluk haline gelmiş bulunmaktadır.

LATİN AMERİKA'NIN NÜFUSU HIZLA ARTIYOR

Dünyada nüfusu en hızlı artan ülkenin hangisi olduğu sorulsa, ilk akla gelen isimler ya Hindistan, ya da Çin olacaktır. Oysaki son istatistikler, nüfus artışı bakımından rekorun Lâtin Amerika ülkelerinde olduğunu göstermektedir. Bolivya, Brezilya, Kolombiya, Ekvator, Peru, Venezuela, Britanya, Holanda ve Fransız Güyanlarını kapsayan 5.300.000 Mil Karelik topraklar üzerinde bugün yaşayan nüfusun, 1986 yılında tam iki misline ulaşacağı tesbit edilmiştir. Washington'

da bulunan Nüfus Bürosu'nun açıkladığına göre, bu dokuz ülkenin nüfus artışı oranı, ortalama olarak yılda yüzde 3,2'dir. Hindistan ve Çin'in nüfus artış oranları ise yüzde 2'dir. Bugün 121 Milyon olan nüfus 1986'da iki misline ulaşacağı gibi, aynı artış oranı devam ettiği takdirde, 100 yıl sonra bu topraklarda 3,8 Milyar insan yaşama mücadelesine katılacaktır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan beri tıbbî imkânların geliştirilmesi Lâtin Amerika'da doğum oranını yılda binde 40-50'ye yükseltmiştir. 78 Milyon nüfusa sahip bulunan Brezilya'da artış oranı yüzde 3,6'dır. Buna 8.100.000 nüfuslu Venezuelala yüzde 3,3 oranı ile izlemektedir. Mil Kare'ye 47 kişi düşen ve nüfus yoğunluğu en yüksek olan 4.700.000 nüfuslu Ekvator'da artış oranı yüzde 3,2'yi bulmuştur.

Çok kötü hayat şartları içinde bulunan Bolivia'da ise ölüm oranı doğum oranına yaklaştığı için artış oranı yüzde 1,4 civarında kalmıştır.

Bu artışın en dikkate değer yanı ise, nüfusun yarısından fazlasının 15 yaşından küçük insanlardan kurulu olmasıdır. Bu, Lâtin Amerika için yakın bir gelecekte daha büyük güçlükler, daha çetin çatışmalar ve belki de kanlı ihtilâllerin tohumlarını ekmektedir.

Kapitalist iktisatçılar, düzenlerini tehdit eden bu tehlikeye karşı «doğum kontrolü» tedbiri ile çıkmak istemektedirler. Ama gerçek odur ki, Lâtin Amerika'nın dramı, ne doğum kontrolü ile, ne de kapitalistlerin gayelerine hizmet eden «Gelişme için İttifak» programı ile giderilebilecektir. Lâtin Amerika, yarattığı büyük insan gücü ile kendi gelişme yolunu kendisi çizecek, kapitalist çıkar sahiplerinin hoşuna gitse de, gitmese de, milyonlar bu yolda yürüyecektir.

FRANZ KAFKA

DÂVA

Roman

7,5 Lira

0

YAROSLAV HAÇEK

Arslan Asker Şvayk

Roman

6 Lira

ATAÇ KİTABEVİ

Baskı Tarihi : 5/8/1964

A T A Ç K İ T A B E V İ Y A Y I N L A R I

DÜŞLERİN ÖLÜMÜ. Tahsin Yücel - Türk Dil Kurumu armağanı -	2 lira
DEĞİŞİM. Franz Kafka - Çev. : Vedat Günyol	,
İÇE KAPANIŞ. Charles Baudelaire - Haz. : Şükran Kurdakul	,
KORKUNUN PARMAKLARI. Muzaffer Buyrukçu	,
YENİ NİMETLER. André Gide - Çev. : Vedat Üretürk	,
KIRMIZI YAPRAKLAR. William Faulkner - Çev. : Ülkü Tamer	,
FELSEFE TARİHİ SÖZLÜĞÜ - Hatemi Seniğ Sarp (Millî Eğitim Bakan- lığınca okullara salık verilmiştir.)	,
YANLIŞLIK. Albert Camus - Çev. : Ferid Edgü (Tükenmiştir)	,
ÇİVİ YAZISI. İlhan Berk	,
İNGİLİZ - AMERİKAN ŞİİRİ - Haz. : Bilge Umar (Önlü İngiliz - Amerikan şairlerinin hayatları; eserlerinden örnekler)	,
ALIN TERİ. Jack London. - Çev. : Selma Kurdakul	,
MAVİ VE KARA - Sabahattin Eyüboğlu	,
ÇOK KAPILI ODA - Asım Bezirci	,
MÜTHİŞ ÇOCUKLAR - Jean Cocteau. Çev. : Vedat Üretürk	2 lira
MİTOLOGYADAN ÜNLÜ KİŞİLER. - Emel Dilman (Millî Eğitim Bakan- lığınca okullara salık verilmiştir.)	,
TAŞ ÇATLASA - Yaşar Kemal	3 lira
SAYGILI YOSMA. Jean - Paul Sartre - Çev. : Orhan Veli Kanık	2 lira
DOĞU - BATI. Melih Cevdet Anday	3 lira
DİRİLEN ŞEHİR. Jules Romains - Çev. : Sabahattin Eyüboğlu (Resimler : Ferruh Doğan.)	2 lira
MEMLEKET ÖZLEMİ. Langston Hughes - Çev. : Necati Cumalı	3 lira
DÜŞÜŞ. Albert Camus - Çev. : Ferid Edgü	3 lira
BULANTI. Jean - Paul Sartre - Çev. : Selahattin Hilav	6 lira
SPLEEN DE PARIS - Paris Sıkıntısı - Charles Baudelaire Çev. : Tahsin Yücel	3 lira
BELÂ ÇİÇEĞİ - Atilla İlhan	3 lira
KAPALI MUTLULUK - Dünya Şiirinden Seçmeler - Çev. : Coşkun Zengin	2 lira
SUSUZ YAZ - Necati Cumalı	4 lira
SISYPHE EFSANESİ. Albert Camus - Çev. : Tahsin Yücel	4 lira
YÜZ ÜNLÜ SENFONİ. Paul Grable - Çev. : Selma Kurdakul	5 lira
ÇAĞDAŞ ALMAN HİKAYESİ — Haz. : Kamuran Şipal	4 lira
HAYDARI KAMPI - Themis Kornaros - Çev. : Nevzat Hatko	5 lira

(Devamı arka sayfada)

Ataç Kitabevi Yayınları

Asım Bezirci - Hüseyin Cöntürk	
GÜNLERİN GETİRDİĞİ GÜNLERİN GÖTÜRDÜĞÜ -	4 lira
KALPAKLILAR — Samim Kocagöz	7,5 lira
ÖLEN ADAM — D. H. Lawrence - Çev.: Bilge Karasu	2 lira
(Türk Dil Kurumu Çeviri Armağanı)	
VOLTAIRE — Çev.: Suat Erginer	2 lira
GERGEDAN — E. Ionesco - Çev.: Fikret Adil	3 lira
DİNAMİT — B. Traven - Çev.: Adalet Cimcoz	3 lira
MİLENA'YA MEKTUPLAR — F. Kafka - Çev.: Adalet Cimcoz	
II. Baskı. İki cilt bir arada	6 lira
(Türk Dil Kurumu Çeviri Armağanı)	
TERSİ VE YÜZÜ — Albert Camus - Çev.: Tahsin Yücel	
	3 lira
DOLUDİZGİN — Samim Kocagöz	7,5 lira
KURTLAR SOFRASI — Atilla İlhan	7,5 lira
YAZ DÖNEMİ — Behçet Necatigil	2 lira
ALEKSİ ZORBA — Nikos Kazancakis - Çev.: Ahmet Angın	7,5 lira
SİYASET ÇARKI — Jean - Paul Sartre - Çev.: Güzin Sayar	3 lira
NİCE KAYGILARDAN SONRA — Şükran Kurdakul	2 lira
DÜNYADA HARP VARDI — Orhan Kemal	2 lira
BİR AÇIDAN — Mehmet Seyda	2 lira
KAVEL — Hasan Hüseyin (Yeditepe Şiir Armağanı)	2 lira
SİNEKLER — J. Paul Sartre Çeviri: Tahsin Yücel	3 lira
BEN SANA MECBURUM — Atilla İlhan - İkinci Baskı	3 lira
PSİKANALİZ AÇISINDAN EDEBİYAT — Freud - Yung - Adler	
Çev.: Selâhattin Hilav	3 lira
KOMEDİ SANATI — A. Seyler - S. Gaggard Çev.: Suat Taşer	3 lira
BİR DELİNİN NOTLARI — Gogol. Çev.: Mehmet Özgül	3 lira
DÂVÂ — Franz Kafka - Çev.: Kâmuran Şipal	7,5 lira
KURDLAR SOFRASI — II. Cilt - Atilla İlhan	7,5 lira
ASLAN ASKER ŞVAYK — J. Hasek - Çev.: Aysegül Günkut	6 lira
İNSANLIĞIN GELECEĞİ — B. Russell - Çev.: Memduh Balaban	2 lira
ELBİSECİLER ÇARŞISI — Kâmuran Şipal	2 lira
YAŞAMA DUVARI — Nevzat Üstün	3 lira
BİR KARIŞ TOPRAK — Samim Kocagöz	5 lira

1 — Yayınlarımızdan satış fiyatları ile 60 liralık kitap sipariş eden okurlar EYLEM'e bir yıllık, 30 liralık kitap sipariş eden okurlar altı aylık abone kaydedilir.

Posta ücretleri tarafımızdan ödenerek, kitaplar taahhütlü olarak gönderilir. ÖDEMELİ SİPARİŞ KABUL EDİLMEZ. KİTAP ADLARI İLE BİRLİKTE ÜCRETLERİN POSTALANMASI GEREKİR.

2 — Abone indiriminden yararlanmak istemiyen okurlara 15 liradan yukarı siparişlerine % 20 indirim yapılır. ÖDEMELİ SİPARİŞ KABUL EDİLMEZ. KİTAP ADLARI İLE BİRLİKTE ÜCRETİN POSTALANMASI GEREKİR.